

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять з дисципліни

«Організація та управління в природоохоронній діяльності»

Напрямок підготовки “Екологія, охорона навколишнього середовища та
збалансоване природокористування”

Одеса 2016

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять з дисципліни:

«Організація та управління в природоохоронній діяльності»

Напрямок підготовки “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування”

«Затверджено»
на засіданні методичної комісії
еколого-економічного факультету
Протокол № ____ від _____, 2016 р.
Голова _____ О.Г. Владимирова

Одеса 2016

Методичні вказівки до семінарських занять з дисципліни «**Організація та управління в природоохоронній діяльності**» для студентів 4 курсу денної та заочної форми навчання за напрямом підготовки “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування”/ Павленко М.Ю., Сапко О.Ю., Гарабajій Т.А. – Одеса, ОДЕКУ, 2016. – 156 с.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
ТЕМА 1. УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ	6
ТЕМА 2. УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ	15
ТЕМА 3. УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ	25
ТЕМА 4. УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ.....	34
ТЕМА 5. УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИМ ФОНДОМ.....	39
ТЕМА 6. УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ НАДР	45
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	48
ДОДАТКИ.....	51

ВСТУП

Навчальна дисципліна “Організація та управління в природоохоронній діяльності” є обов’язковою у галузевому стандарті вищої освіти за напрямком підготовки 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування», бакалаврський рівень вищої освіти.

Метою викладання дисципліни є знайомство студентів з основами та функціями управління в екологічній діяльності, класифікацією систем та механізмів екологічного управління, органами, що здійснюють екологічне управління в Україні, їх структурою, функціональними обов’язками та правами, з міжнародними організаціями щодо співробітництва в галузі екологічного управління.

При вивчанні курсу “Організація та управління в природоохоронній діяльності” студенту належить опанувати відповідну сукупність базових знань:

- законодавчі акти України в яких регламентуються засади екологічного управління;
- наукові основи і теорію управління природоохоронною діяльністю;
- системи екологічного управління;
- механізми екологічного управління;
- функції екологічного управління;
- компетенції органів влади у сфері екологічного управління.

Після вивчання дисципліни студент має вміти:

- аналізувати причини погіршення стану природних ресурсів;
- застосовувати на практиці екологічні закони та міжнародні угоди;
- формувати перелік ефективних заходів, спрямованих на поліпшення екологічного стану довкілля.

Компетенції, які має набути майбутній фахівець-еколог після вивчення дисципліни:

- знання теоретичних та практичних засад екологічного управління, функцій, завдань органів екологічного управління.

Метою методичних вказівок є допомога студентам при підготовці до семінарських занять. Для цього наведено перелік тем семінарських занять та основні питання, які розглядаються за кожною темою. Для самоконтролю рівня підготовки до семінарських занять надані контрольні запитання. Також наведено список рекомендованої літератури.

ТЕМА 1. УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

План

1. Система органів управління в галузі охорони атмосферного повітря.
2. Компетенції Мінприроди України в сфері охорони атмосферного повітря.
3. Компетенції Департаменту екології і природних ресурсів обласної Державної адміністрації в сфері охорони атмосферного повітря.
4. Компетенції МОЗ України в сфері охорони атмосферного повітря.
5. Повноваження місцевих органів самоврядування в сфері охорони атмосферного повітря.
6. Державний облік та моніторинг в сфері охорони атмосферного повітря.

1. Під управлінням у сфері охорони атмосферного повітря розуміється діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, спрямована на збереження, поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря, запобігання і зниження рівня забруднення атмосферного повітря, дотримання вимог атмосфероохоронного законодавства, попередження правопорушень у цій сфері та захист екологічних прав громадян.

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» управління у сфері охорони атмосферного повітря здійснюють Кабінет Міністрів України, Мінприроди України, Мінохорони здоров'я України, місцеві державні адміністрації, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування [1].

Серед основних функцій управління у сфері охорони атмосферного повітря виділяють:

- стандартизація і нормування у галузі охорони атмосферного повітря;
- здійснення екологічної та санітарно-гігієнічної експертизи;
- організація і здійснення контролю та моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря;
- державний облік шкідливих впливів на атмосферне повітря;
- вирішення спорів з питань охорони і використання атмосферного повітря тощо.

Стандартизація і нормування у сфері охорони атмосферного повітря проводяться з метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог з охорони атмосферного повітря від забруднення та забезпечення екологічної безпеки і спрямовані на:

- забезпечення безпечного навколишнього природного середовища та запобігання екологічним катастрофам;
- реалізацію єдиної науково-технічної політики в галузі охорони атмосферного повітря;
- встановлення єдиних вимог до обладнання і споруд щодо охорони атмосферного повітря від забруднення;
- забезпечення безпеки господарських об'єктів і запобігання виникненню аварій та техногенних катастроф;

- впровадження і використання сучасних екологічно безпечних технологій.

Державні стандарти у сфері охорони атмосферного повітря є обов'язковими для виконання і визначають поняття та терміни, режим використання й охорони атмосферного повітря, методи контролю за станом атмосферного повітря, вимоги щодо запобігання шкідливому впливу на атмосферне повітря, встановлюють інші вимоги щодо охорони і використання атмосферного повітря.

Однією з найважливіших функцій управління у сфері охорони атмосферного повітря є нормування. У сфері охорони атмосферного повітря встановлюються (ст. 5 Закону України «Про охорону атмосферного повітря») [1]:

- нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря;
- нормативи гранично допустимих викидів забруднюючих речовин стаціонарних джерел;
- нормативи гранично допустимого впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел;
- нормативи вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів пересувних джерел;
- технологічні нормативи допустимого викиду забруднюючих речовин.

Порядок розроблення та затвердження цих нормативів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря запобігають виникненню небезпеки для здоров'я людини та стану навколишнього природного середовища від впливу шкідливих чинників атмосферного повітря. Відповідно до ст. 6 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» до них належать [1]:

- нормативи якості атмосферного повітря;
- гранично допустимі рівні впливу акустичного, електромагнітного, іонізуючого та інших фізичних факторів і біологічного впливу на стан атмосферного повітря населених пунктів.

Норматив якості атмосферного повітря є критерієм, який відображає гранично допустимий максимальний вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі і при якому немає негативного впливу на здоров'я людини та стан навколишнього природного середовища.

Гранично допустимі рівні акустичного, електромагнітного, іонізуючого впливу на атмосферне повітря відображають гранично допустимий максимальний рівень впливу зазначених факторів на атмосферне повітря, за якого немає шкідливого впливу на здоров'я людини і навколишнє середовище.

Норматив гранично допустимого впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел встановлюється для кожного стаціонарного джерела акустичного, електромагнітного, іонізуючого та інших фізичних і біологічних факторів на рівні, за якого фізичний та біологічний вплив усіх джерел у цьому районі з урахуванням перспектив його розвитку в період терміну дії встановленого нормативу не призведе до перевищення нормативів екологічної безпеки атмосферного повітря (за найбільш суворим нормативом).

Крім того, законодавством передбачені такі нормативи:

- норматив вмісту забруднюючої речовини у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів пересувного джерела (гранично допустима кількість

забруднюючої речовини у відпрацьованих газах пересувного джерела, що відводиться в атмосферне повітря). Порядок розроблення та затвердження таких нормативів затверджено постановою Кабінету Міністрів України;

- норматив гранично допустимого викиду забруднюючої речовини стаціонарного джерела - гранично допустимий викид забруднюючої речовини або суміші цих речовин в атмосферне повітря від стаціонарного джерела викиду. Порядок розроблення та затвердження цих нормативів затверджено постановою Кабінету Міністрів України;
- технологічний норматив допустимого викиду забруднюючої речовини – гранично допустимий викид забруднюючої речовини або суміші цих речовин, який визначається у місці його виходу з устаткування.

Згідно зі ст. 6 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» для курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних та інших окремих районів можуть встановлюватися більш суворі нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря [1].

2. Мінприроди України у межах своїх повноважень [2](Додаток А):

- забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері охорони атмосферного повітря з питань: затвердження правил, нормативів, норм, методик; проведення інвентаризації стаціонарних джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря; визначення вимог до оформлення документів для отримання дозволів та встановлення форми дозволів; устанавлення порядку та критеріїв взяття на державний облік об'єктів, які справляють або можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей і стан атмосферного повітря, визначення видів та обсягів забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря; ведення переліку установ та організацій, яким надається право розробляти документи, що обґрунтовують обсяги викидів для підприємств, установ, організацій та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності; визначення величин фонових концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі; визначення переліків фізичних та біологічних факторів, а також критеріїв визначення стаціонарних джерел забруднення, для яких розробляються нормативи гранично допустимого рівня впливу фізичних і біологічних факторів на стан атмосферного повітря; визначення переліків типів устаткування, для яких розробляються нормативи гранично допустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря із стаціонарних джерел; визначення показників емісії (питомі викиди) забруднюючих речовин;
- видає, анулює, здійснює переоформлення та видачу дублікатів документів дозвільного характеру на: провадження діяльності, пов'язаної із штучними змінами стану атмосфери та атмосферних явищ у господарських цілях; викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для об'єктів першої групи; викиди забруднюючих речовин, для яких не встановлено відповідних нормативів екологічної безпеки для об'єктів першої групи;

- веде державний кадастр викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- веде перелік установ та організацій, яким надано право розробляти документи, що обґрунтовують обсяги викидів для підприємств, установ, організацій та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності;
- реєструє звіти з інвентаризації викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря для об'єктів першої групи;
- здійснює взяття на державний облік об'єктів, які справляють або можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей і стан атмосферного повітря, видів та обсягів забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря;
- узагальнює практику застосування законодавства з питань регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади;
- забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін і виконання вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї з питань щодо: національних стандартів і процедур моніторингу, звітності та перевірки даних про викиди та абсорбцію (поглинання) парникових газів; вимог до підготовки проектів спільного впровадження та їх реалізації; вимог до документів, у яких обґрунтовуються обсяги антропогенних викидів та абсорбції парникових газів, для отримання листа-підтримки власником джерела викидів, на якому планується реалізація проекту спільного впровадження; строків подання та форм звітності про викиди парникових газів; правил роботи національної системи торгівлі вуглецевими одиницями; методик розрахунку антропогенних викидів джерелами та абсорбції (поглинання) поглиначами парникових газів; критеріїв відбору проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій та заходів, пов'язаних із реалізацією таких проектів;
- забезпечує виконання вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї, в тому числі впровадження механізмів за Кіотським протоколом, та вносить на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо забезпечення їх виконання;
- здійснює функції уповноваженого органу виконавчої влади, який від імені держави бере участь у Рамковій конвенції ООН про зміну клімату в роботі Конференції Сторін Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату та Наради Сторін Кіотського протоколу, а також їх органів і робочих сесій;
- готує, затверджує і подає до Секретаріату Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату інформацію на виконання Рішень Конференції Сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Наради Сторін Кіотського протоколу;

- організовує роботу щодо залучення міжнародної фінансової та технічної допомоги, грантів та інших міжнародних програм у сфері регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін;
- здійснює сплату внесків до бюджету Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї, а також до Міжнародного журналу транзакцій;
- укладає в межах повноважень, передбачених законом, міжнародні договори України, забезпечує виконання зобов'язань, взятих Україною за міжнародними договорами, з питань, що належать до його компетенції у сфері регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін;
- забезпечує: розгляд та прийняття рішення про схвалення і затвердження або про відмову у схваленні і затвердженні проектів, спрямованих на скорочення обсягу антропогенних викидів або збільшення абсорбції парникових газів, та здійснює моніторинг реалізації таких проектів; розгляд та прийняття в установленому порядку рішення про схвалення, реалізацію і фінансування або про відмову у схваленні, реалізації і фінансуванні проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій та заходів, пов'язаних з реалізацією таких проектів, і затверджує плани заходів щодо реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій; підготовку, затвердження та подання національного повідомлення про зміну клімату згідно із зобов'язаннями за Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї; інвентаризацію антропогенних викидів джерелами та абсорбції поглиначами парникових газів на національному рівні з метою підготовки національного кадастру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів, а також затвердження і подання до Секретаріату Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату Національного звіту (кадастру) антропогенних викидів джерелами та абсорбції поглиначами парникових газів;
- формує, веде та забезпечує функціонування Національного електронного реєстру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів;
- здійснює акредитацію незалежних органів - резидентів України, що мають право здійснювати детермінацію та верифікацію проектів, що реалізуються за механізмом спільного впровадження;
- укладає угоди з продажу частин установленої кількості викидів парникових газів на підставі рішення Кабінету Міністрів України;
- створює та веде базу даних новітніх технологій у сфері скорочення викидів парникових газів;
- створює та забезпечує функціонування національної системи обігу та торгівлі вуглецевими одиницями;

3. Департамент екології і природних ресурсів обласної Державної адміністрації відповідно до покладених на нього завдань [3](Додаток Б):

- готує дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами суб'єктам господарювання, об'єкти яких належать до другої та третьої групи, дозволи на викиди забруднюючих речовин, для яких не встановлено відповідних нормативів екологічної безпеки суб'єктам господарювання, об'єкти яких належать до другої та третьої групи.
- здійснює оброблення державної статистичної звітності в галузі охорони атмосферного повітря, матеріалів інвентаризації та утворює банк даних про об'єкти, які справляють шкідливий вплив, про здійснені і заплановані заходи, спрямовані на поліпшення стану атмосферного повітря.
- надає пропозиції щодо переліку найбільш поширених і небезпечних забруднюючих речовин, викиди яких в атмосферне повітря підлягають регулюванню.
- проводить роботу в межах повноважень щодо поетапного зниження викидів забруднюючих речовин підприємствами, установами, організаціями та громадянами – суб'єктами підприємницької діяльності.
- проводить роботу щодо розгляду зауважень громадських організацій про намір суб'єкта господарювання отримати дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.
- надає роз'яснення щодо отримання ліцензії на експорт та імпорт озоноруйнівних речовин та продукції, що їх містить.

4. Міністерство охорони здоров'я відповідно до покладених на нього завдань [4]:

- розробляє проекти законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до його компетенції;
- погоджує проекти законів, інших актів законодавства, які надходять на погодження від інших міністерств та центральних органів виконавчої влади, готує в межах повноважень, передбачених законом, висновки і пропозиції до проектів законів, інших актів законодавства, які подаються на розгляд Кабінету Міністрів України, та проектів законів, внесених на розгляд Верховної Ради України іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи, нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
- затверджує норми радіаційної безпеки та допустимі рівні впливу на людину інших фізичних факторів;
- затверджує державні санітарні норми і правила, санітарно-епідеміологічні та санітарно-протиепідемічні правила і норми, санітарно-епідеміологічні правила і норми, протиепідемічні правила і норми, гігієнічні та протиепідемічні правила і норми, державні санітарно-епідеміологічні нормативи, санітарні регламенти; регламенти використання небезпечних факторів, рівень їх гранично допустимої концентрації та орієнтовно безпечні рівні хімічних і біологічних факторів у повітрі.

5. Місцеві ради несуть відповідальність за стан навколишнього природного середовища на своїй території і в межах своєї компетенції [5](ДодатокВ):

- забезпечують реалізацію екологічної політики України, екологічних прав громадян;
- затверджують місцеві екологічні програми;
- організують вивчення навколишнього природного середовища;
- створюють і визначають статус резервних, в тому числі й валютних, фондів для фінансування програм та інших заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;
- забезпечують інформування населення про стан атмосферного повітря, функціонування місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем;
- організують роботу по ліквідації екологічних наслідків аварій, залучають до цих робіт підприємства, установи та організації, незалежно від їх підпорядкування та форм власності, і громадян;
- здійснюють контроль за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

6. Попередження негативного впливу на стан атмосферного повітря регулюється заходами, які передбачають державний облік галузі охорони атмосферного повітря. Згідно зі ст. 31 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» державному обліку підлягають [1]:

- об'єкти, які справляють або можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей та стан атмосферного повітря;
- види та обсяги забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря;
- види і ступені впливу фізичних та біологічних факторів на стан атмосферного повітря.

Державний облік у сфері охорони атмосферного повітря ведеться з метою: забезпечення державного контролю в галузі охорони атмосферного повітря та прогнозування зміни його стану; розроблення державних, регіональних, місцевих екологічних програм та програм у галузі охорони здоров'я, здійснення інших заходів щодо зменшення ступеня забруднення атмосферного повітря; регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря із стаціонарних та пересувних джерел, ступенів впливу на його стан фізичних та біологічних факторів.

Взяття на державний облік об'єктів, які справляють шкідливий вплив, здійснює Мінприроди України. Цей облік здійснюється за єдиною системою у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [6].

Моніторинг у сфері охорони атмосферного повітря проводиться з метою отримання, збирання, оброблення, збереження та аналізу інформації про рівень забруднення атмосферного повітря, оцінки та прогнозування його змін і ступеня небезпечності та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень у галузі охорони атмосферного повітря (ст. 32 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» [1]). Він є складовою державної системи моніторингу довкілля України.

До об'єктів моніторингу атмосферного повітря належить: атмосферне повітря, у тому числі атмосферні опади; викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Суб'єктами, які здійснюють моніторинг атмосферного повітря, є: Мінприроди України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, органи МОЗ України, їх органи на місцях, Управління гідрометеорології Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Ці органи виконують:

- спостереження за станом атмосферного повітря за хімічними, радіаційними, фізичними і біологічними показниками;
- збирання, зберігання, пошук і обробку інформації про стан атмосферного повітря;
- прогнозування і виявлення тенденцій зміни цього стану.

Ці органи зобов'язані надавати зацікавленим державним і громадським органам, підприємствам, установам і організаціям систематичну інформацію і прогнози про рівні забруднення атмосфери під впливом господарської діяльності і метеорологічних умов.

Відповідно до ст. 27 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» контроль у сфері охорони атмосферного повітря здійснюється з метою забезпечення дотримання вимог законодавства про охорону атмосферного повітря [1]. Виділяють такі його види: державний, виробничий, громадський.

Державний контроль у сфері охорони атмосферного повітря має забезпечити дотримання: умов, встановлених дозволами на викиди шкідливих (забруднюючих) речовин в атмосферне повітря і на шкідливі фізичні фактори впливу на нього; стандартів, нормативів, правил та інших вимог охорони атмосферного повітря, в тому числі здійснення виробничого контролю в зазначеній галузі; режиму санітарно-захисних зон об'єктів, які мають стаціонарні джерела викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, виконання державних цільових та регіональних програм охорони атмосферного повітря, виконання заходів по його охороні та інших вимог. Державний контроль здійснюють державні екологічні інспекції.

Мінприроди України здійснює свою діяльність у галузі охорони атмосферного повітря спільно з санітарно-епідеміологічною службою Міністерства охорони здоров'я України та його органами на місцях – у частині додержання нормативів екологічної безпеки та інших правил і нормативів, спрямованих на попередження негативного впливу на здоров'я людей; іншими державними органами, а також органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства України.

Місцеві органи державної виконавчої влади контролюють, як виконуються і дотримуються правила щодо оздоровлення навколишнього середовища, як здійснюється санітарна охорона атмосферного повітря. Вони забезпечують проведення заходів з охорони навколишнього середовища, попередження, зниження інтенсивності та усунення шуму у виробничих, жилих і громадських приміщеннях, у дворах, на вулицях і площах населених пунктів.

Згідно зі ст. 29 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» виробничий контроль у сфері охорони атмосферного повітря здійснюють суб'єкти господарювання, які у своїй діяльності використовують джерела шкідливих хімічних, біологічних і фізичних впливів на атмосферне повітря і які призначають осіб, що відповідають за проведення виробничого контролю в галузі охорони атмосферного повітря. Громадський контроль у сфері охорони атмосферного повітря здійснюється

громадськими інспекторами охорони навколишнього природного середовища відповідно до Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» [7].

Питання для самопідготовки:

1. Які органи здійснюють управління в сфері охорони атмосферного повітря?
2. Які компетенції Мінприроди в сфері охорони атмосферного повітря?
3. Які компетенції Департаменту екології і природних ресурсів обласної Державної адміністрації в сфері охорони атмосферного повітря?
4. Які компетенції МОЗ України в сфері охорони атмосферного повітря?
5. Які повноваження місцевих органів самоврядування в сфері охорони атмосферного повітря?
6. Що передбачає державний облік в сфері охорони атмосферного повітря?
7. Хто здійснює та у чому полягає державний моніторинг в сфері охорони атмосферного повітря?

ТЕМА 2. УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

План

1. Органи управління в галузі використання та охорони водних ресурсів.
2. Компетенції Мінприроди в галузі використання та охорони водних ресурсів.
3. Компетенції Департаменту екології і природних ресурсів обласної Державної адміністрації в галузі використання та охорони водних ресурсів.
4. Компетенції Держводагентства в галузі використання та охорони водних ресурсів.
5. Басейновий принцип управління водними ресурсами.
6. Система державного обліку вод.

1. Державне управління передбачає діяльність усіх гілок державної влади з використанням усіх форм, методів та інструментів, що є в розпорядженні держави та вимагає необхідності координації екологічної та економічної поведінки всіх суб'єктів водних взаємовідносин. Державне управління водними ресурсами спрямовується не лише на досягнення позитивного ефекту від використання водних ресурсів, воно має враховувати результати оцінки впливу відповідних чинників зовнішнього середовища на водні ресурси.

Стратегічна мета державного управління водними ресурсами –максимальна доступність у воді та водних послугах при гарантованій їх кількості та якості для населення і галузей економіки, з одного боку, та максимальний рівень збереження, відтворення охорони водних ресурсів для прийдешніх поколінь –з іншого [8].

Головні цілі державного управління водними ресурсами:

- забезпечення прав і свобод кожного громадянина щодо потреб у воді;
- забезпечення галузей економіки у воді потрібної кількості і якості;
- сприяння раціональному та ощадливому використанню водних ресурсів;
- сприяння збереженню й охорони водних ресурсів для прийдешніх поколінь;
- забезпечення ефективного управління водними ресурсами за інтегрованим басейновим принципом;
- запобігання негативних наслідків від використання та дії вод;
- забезпечення ефективного вирішення проблем транскордонних вод;
- забезпечення високої еколого-економічної віддачі від водокористування.

Основні завдання державного управління водними ресурсами:

- розробляти та періодично корегувати державну водну політику та запроваджувати її в економічно-суспільні відносини;
- розробляти концептуальні засади (концепції) ефективного водокористування в Україні у вигляді Стратегій використання, відновлення і збереження водних ресурсів на найближчі роки;
- розробляти, відповідно до державної водної політики та Стратегій використання, відновлення і збереження водних ресурсів, перелік державних цільових програм з вирішення водних проблем на всіх рівнях управління;

- створювати умови для забезпечення населення усіх населених пунктів України питною водою потрібної якості і кількості шляхом створення централізованих і локальних систем питного водопостачання (державних і приватних);
- створювати умови для гарантованого забезпечення регіонів та галузей економіки водою потрібної якості та кількості;
- створювати умови для ефективного вирішення проблем використання, відновлення і збереження транскордонних вод із сусідніми країнами шляхом налагодження діалогу і взаємовигідної співпраці;
- забезпечувати всі умови для екологічного оздоровлення водних ресурсів, у тому числі шляхом запровадження інноваційних технологій і технічних засобів очистки, відновлення, регенерації вод;
- розробляти та запроваджувати нові системи управління водними ресурсами на державному, регіональному і місцевому рівнях на засадах інтегрованого управління за басейнами річок (організаційні структури і процедури);
- забезпечувати постійний науково-технічний супровід прийняття державних рішень з управління водними ресурсами;
- забезпечувати галузь водних ресурсів висококваліфікованими кадрами;
- створювати належні умови та сприяти організаційному розвитку мережі територіальних державних, громадських, колективних і приватних водних організацій на всіх рівнях управління;
- створювати і корегувати законодавчо-нормативне поле водних відносин у середині країни та за її межами;
- управляти діяльністю державних підприємств, організацій і установ у сфері водного господарства, які не передані у приватну власність;
- розробляти і реалізовувати державні цільові, міждержавні і регіональні водні програми;
- забезпечувати виконання найважливіших суспільно-виробничих питань з водними ресурсами.

Державне управління в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів здійснюється за басейновим принципом на основі державних, цільових, міждержавних та регіональних програм використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів.

Державне управління в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів здійснюють Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, районні, обласні ради, органи виконавчої влади та інші державні органи відповідно до законодавства України [9].

Органами виконавчої влади у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та

раціонального використання надр, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони і раціонального використання вод та відтворення водних ресурсів, та інші органи відповідно до законодавства.

2. Мінприроди України відповідно до покладених на нього завдань [2]:

- забезпечує у сфері охорони та відтворення вод (поверхневі, підземні, морські), раціонального використання водних ресурсів нормативно-правове регулювання з питань: затвердження правил, нормативів, норм з охорони та відтворення вод (поверхневі, підземні, морські), раціонального використання водних ресурсів, аналізує практику їх застосування; встановлення лімітів забору, використання води та лімітів скиду забруднюючих речовин у водні об'єкти; методик та методичних вказівок щодо встановлення технологічних нормативів; встановлення порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування, днопоглиблювальні роботи, прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду, а також порядку розроблення та затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та переліку забруднюючих речовин, скидання яких у водні об'єкти нормується, розроблення та затвердження критеріїв оцінки забруднення підземних горизонтів водних об'єктів; встановлення критеріїв визначення екстремально високого рівня забруднення вод;
- забезпечує у сфері розвитку водного господарства і меліорації земель нормативно-правове регулювання з питань щодо: правил, нормативів, норм у сфері розвитку водного господарства і меліорації земель, аналізує практику їх застосування; організації та проведення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель; ведення державного водного кадастру за розділом "Водокористування";
- організовує моніторинг водного середовища, забезпечує функціонування загальнодержавної інформаційно-аналітичної системи моніторингу водного середовища;
- визначає екологічні показники для оцінки стану водного середовища та методичні вказівки щодо їх застосування;
- визначає реєстри складових мережі спостережень системи моніторингу водного середовища;
- розробляє методики проведення моніторингу водного середовища, зокрема суб'єктами господарювання, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану водного середовища;
- організовує, координує та контролює проведення оцінки впливу на водне середовище, зокрема у транскордонному контексті.

3. Департамент екології і природних ресурсів обласної Державної адміністрації відповідно до покладених на нього завдань [3](Додаток Б):

- здійснює у межах своїх повноважень координацію діяльності місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів міністерств та інших

центральної влади, підприємств, установ і організацій у сфері раціонального використання, відтворення та охорони водних ресурсів.

- готує за поданням Міністерства екології та природних ресурсів України матеріали для затвердження обласною державною адміністрацією для підприємств, установ і організацій лімітів використання водних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території).
- готує дозволи на спеціальне використання природних ресурсів, дозволи на спеціальне водокористування в разі використання води з водних об'єктів загальнодержавного значення, дозволи на проведення спеціальних робіт по спорудженню експлуатаційних свердловин на воду.
- готує матеріали для погодження проектів водоохоронних зон, дозволів на проведення робіт на землях водного фонду (крім робіт, що проводяться у прибережних захисних смугах уздовж морів, морських заток і лиманів, у внутрішніх морських водах і територіальному морі), пов'язаних з проведенням днопоглиблювальних робіт та робіт з прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду.
- готує для затвердження нормативи гранично допустимого скидання забруднюючих речовин до водних об'єктів.

4. Державне агентство водних ресурсів України (Держводагентство) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів і який реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства та гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів.

Основними завданнями Держводагентства є [10]:

- 1) реалізація державної політики у сфері управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, розвитку водного господарства і меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем;
- 2) внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері розвитку водного господарства та гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів.

Держводагентство відповідно до покладених на нього завдань:

- 1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Міністрові екології та природних ресурсів;

- 2) видає, анулює, здійснює переоформлення дозволів на проведення робіт на землях водного фонду (крім проведення робіт на землях водного фонду в межах прибережних захисних смуг уздовж морів, морських заток і лиманів, у внутрішніх морських водах, лиманах та територіальному морі) і видає їх дублікати;
- 3) надає висновки дозвільним органам щодо можливості видачі дозволу на спеціальне водокористування;
- 4) розробляє та бере участь у виконанні державних цільових програм з питань водного господарства, меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів;
- 5) забезпечує задоволення потреб населення і галузей економіки у водних ресурсах, розробляє пропозиції щодо визначення пріоритетів розвитку водного господарства та гідротехнічної меліорації земель;
- 6) розробляє та встановлює режими роботи водосховищ комплексного призначення, водогосподарських систем і каналів, затверджує правила їх експлуатації;
- 7) встановлює режими роботи водосховищ та ставків, наданих у користування на умовах оренди;
- 8) затверджує правила та встановлює режим експлуатації загальнодержавних і міжгосподарських меліоративних систем, забезпечує їх дотримання;
- 9) здійснює контроль за дотриманням режимів роботи водосховищ, водогосподарських систем і каналів;
- 10) аналізує та узагальнює звіти водокористувачів щодо використання водних ресурсів, перевіряє їх достовірність;
- 11) проводить моніторинг технічного стану меліоративних систем та гідротехнічних споруд підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;
- 12) проводить моніторинг якості вод у контрольних створах у районах основних водозаборів комплексного призначення, водогосподарських систем міжгалузевого та сільськогосподарського водопостачання;
- 13) забезпечує функціонування системи державного моніторингу довкілля у частині проведення радіологічних і гідрохімічних спостережень на водних об'єктах комплексного призначення, транскордонних водотоках, водогосподарських системах міжгалузевого і сільськогосподарського водопостачання, у зонах впливу атомних електростанцій;
- 14) проводить моніторинг меліоративного стану зрошуваних та осушуваних земель, а також ґрунтів у зонах впливу меліоративних систем;
- 15) проводить моніторинг водних об'єктів за радіологічними показниками на територіях, які зазнали радіоактивного забруднення;
- 16) проводить моніторинг за переформуванням берегів;
- 17) проводить кризовий моніторинг водних об'єктів;
- 18) здійснює заходи щодо екологічного оздоровлення поверхневих вод та догляду за ними;
- 19) погоджує межі зон санітарної охорони водних об'єктів;
- 20) погоджує договори оренди та паспорти водних об'єктів;

- 21) погоджує створення на річках та у їх басейнах штучних водойм і водопідпірних споруд;
- 22) погоджує проекти щодо розмірів та режиму користування смуг відведення;
- 23) здійснює у межах повноважень, передбачених законом, разом з іншими органами виконавчої влади заходи щодо запобігання надзвичайним ситуаціям, зменшення руйнівних наслідків повеней, забезпечення безаварійного пропуску паводкових вод та льодоходу;
- 24) забезпечує проведення робіт із запобігання пошкодженню та аваріям на гідротехнічних спорудах загальнодержавних і міжгосподарських меліоративних систем, а також з ліквідації наслідків аварій на таких спорудах;
- 25) здійснює заходи, пов'язані із запобіганням шкідливій дії вод і ліквідацією її наслідків, включаючи протипаводковий захист сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь;
- 26) організовує виконання робіт, пов'язаних з мінімізацією наслідків шкідливої дії вод, зокрема шляхом забезпечення захисту від підтоплення, протипаводкового і протиповеневого захисту сільськогосподарських угідь, а також сільських населених пунктів;
- 27) розробляє схеми комплексного використання та охорони водних ресурсів, формує довгостроковий прогноз водогосподарських балансів, бере участь у вирішенні питань, пов'язаних з міждержавним розподілом стоку річок і використанням прикордонних вод;
- 28) забезпечує з урахуванням галузевих особливостей проектування, будівництва і реконструкцію систем захисту від шкідливої дії вод, групових і локальних водопроводів, систем водопостачання та каналізації у сільській місцевості, гідротехнічних споруд і каналів, меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури, водогосподарських об'єктів багатоцільового використання;
- 29) проводить галузеву експертизу проектно-кошторисної документації на будівництво (реконструкцію) окремих об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем;
- 30) забезпечує експлуатацію державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем, а також забезпечує проведення планово-запобіжних ремонтів меліоративних систем і споруд;
- 31) розробляє довгострокові прогнози та пропозиції щодо основних напрямів розвитку гідротехнічної меліорації земель та використання меліорованих угідь;
- 32) розробляє та подає Мінприроди пропозиції щодо розроблення, перегляду і затвердження нормативної документації з проектування, будівництва та експлуатації водогосподарських об'єктів і меліоративних систем;
- 33) здійснює управління об'єктами державної власності, які належать до сфери управління Держводагентства;

- 34) забезпечує виконання прикладних науково-дослідних робіт у сфері водного господарства, меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів;
- 35) погоджує нормативи водопостачання;
- 36) веде державний облік водокористування;
- 37) веде державний водний кадастр за розділом “Водокористування”;
- 38) здійснює паспортизацію річок і джерел питного водопостачання;
- 39) здійснює інвентаризацію та паспортизацію загальнодержавних і міжгосподарських меліоративних систем;
- 40) проводить аналіз якості поверхневих вод та сповіщає органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування, організовує розроблення оперативних та довгострокових прогнозів зміни екологічного стану водних об’єктів і меліорованих земель;
- 41) організовує та координує підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації кадрів у сфері розвитку водного господарства і меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів;
- 42) погоджує документацію із землеустрою у випадках та порядку, що визначені Земельним кодексом України та Законом України “Про землеустрій”, щодо відповідності зазначеної документації водному законодавству;
- 43) погоджує проекти на проведення робіт на землях водного фонду (крім робіт на землях, зайнятих морями), пов’язаних з будівництвом гідротехнічних, лінійних та гідрометричних споруд, поглибленням дна для судноплавства, видобуванням корисних копалин (крім піску, гальки і гравію у руслах малих та гірських річок), розчисткою русел річок, каналів і дна водойм, прокладенням кабелів, трубопроводів, інших комунікацій, а також виконанням бурових та геологорозвідувальних робіт;
- 44) розробляє заходи щодо забезпечення централізованим водопостачанням сільських населених пунктів, що користуються привізною водою;
- 45) готує та вносить на розгляд Міністра екології та природних ресурсів пропозиції до державних цільових програм щодо прогнозів розвитку водного господарства і меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів на коротко- та середньостроковий періоди і забезпечує їх виконання;
- 46) забезпечує інформування громадськості про реалізацію державної політики у сфері розвитку водного господарства і гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів;
- 47) здійснює міжнародне співробітництво у галузі використання і охорони вод та відтворення поверхневих водних ресурсів прикордонних вод;
- 48) готує пропозиції щодо укладення та денонсації міжнародних договорів, укладає міжнародні договори України міжвідомчого характеру, забезпечує виконання узятих Україною за міжнародними договорами зобов’язань з питань, що належать до його компетенції;

- 49) надає пропозиції щодо обсягів державного замовлення для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері розвитку водного господарства і меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів;
- 50) організовує наукову, науково-технічну, інвестиційну, інформаційну, видавничу діяльність, сприяє створенню і впровадженню сучасних інформаційних технологій та комп'ютерних мереж у сфері розвитку водного господарства і меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів;
- 51) здійснює розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Держводагентства, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;
- 52) здійснює інші повноваження, визначені законом.

5. Державне управління в галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів має здійснюватися за басейновим принципом. Це зумовлено тим, що, по-перше, постійно зростає роль водного фактору, від якого залежать розвиток та розміщення об'єктів виробництва на території річкового басейну; по-друге, в межах басейну замикаються кругообіги речовин і саме водні об'єкти найчастіше є шляхами поширення, забруднюючих речовин і їх акумуляції [11].

Басейнове управління має базуватися на таких принципах, як:

- пріоритетність екологічної безпеки природокористування, узгодженість і збалансованість екологічної політики суб'єктів водокористування і водогосподарської діяльності;
- економічна цілісність басейнового водогосподарського комплексу, самодостатність та самоокупність водогосподарської і водоохоронної діяльності;
- забезпечення взаємодії територіальних та галузевих суб'єктів управління водним господарством на основі програмно-цільового методу;
- стандартизація процедур і процесів басейнового управління і посилення відповідальності всіх суб'єктів водокористування і водогосподарської діяльності за стан водного басейну і якість водних ресурсів;
- інформаційне та наукове забезпечення управлінських рішень, участь громадськості в рішенні водогосподарських і екологічних проблем басейну.

Застосування басейнового принципу дає змогу підвищити ефективність державного управління в сфері використання і охорони водних об'єктів у межах їх водозабірних басейнів, максимально повно враховувати екологічні інтереси відповідних територій та водокористувачів.

Басейновий принцип управління в сфері використання і охорони вод, відтворення водних ресурсів передбачено Водним кодексом України (частина перша ст. 13) [9].

Розвитком законодавчої бази щодо управління водними ресурсами в Україні стало прийняття 24 травня 2012 р. Верховною Радою України Закону України "Про

затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року”, який передбачає серед іншого “впровадження системи інтегрованого управління водними ресурсами за басейновими принципом, розроблення та виконання планів управління басейнами річок, застосування економічної моделі цільового фінансування заходів у басейнах річок, утворення басейнових рад річок, а також підвищення ролі існуючих та утворення нових басейнових управлінь водних ресурсів” [12].

Проте і донині басейновий підхід і інтегроване управління водними ресурсами залишається недостатньо обґрунтованим на законодавчо-нормативному і державному рівнях, не запроваджено як цілісну систему в країні згідно з рекомендаціями Водної Рамкової Директиви Євросоюзу.

6. Державний облік вод та державний водний кадастр мають своїм завданням встановлення відомостей про кількість і якість вод, а також даних про водокористування (про забір та використання вод, скидання зворотних вод та забруднюючих речовин, наявність систем оборотного водопостачання та їх потужність, а також діючих систем очищення стічних вод та їх ефективність тощо). На основі цих відомостей здійснюється розподіл води між водокористувачами та розробляються заходи щодо раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів [13].

Державний облік та аналіз стану водокористування здійснюється шляхом подання водокористувачами звітів про водокористування до державних органів водного господарства за встановленою формою.

Форма звітів про водокористування, порядок їх заповнення та періодичність подання затверджуються Держкомстатом України за поданням Держводгоспу України та за погодженням з Мінприроди України.

Державний облік поверхневих та підземних вод здійснюється Мінприроди України шляхом спостережень за їх кількісними і якісними характеристиками [13].

Державний водний кадастр складається з метою систематизації даних державного обліку вод та визначення наявних для використання водних ресурсів. Він містить систематизований звіт відомостей про: поверхневі, підземні, внутрішні морські води та територіальне море; обсяги, режим, якість і використання вод (водних об'єктів); водокористувачів (крім вторинних). До державного водного кадастру включаються також відомості про водогосподарські об'єкти, що забезпечують використання води, очищення та скидання зворотних вод.

Державний водний кадастр ведеться Мінприроди України та Держводгоспом України в порядку, що визначений Водним кодексом України (ст. 28) та Порядком ведення державного водного кадастру [9, 13].

Державний моніторинг вод здійснюється з метою забезпечення збирання, обробки, збереження та аналізу інформації про стан вод, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів [14, 15].

До об'єктів державного моніторингу вод належать: природні водойми (озера), водотоки (річки, струмки): штучні водойми (водосховища, ставки), канали та інші

водні об'єкти: підземні води та джерела; внутрішні морські води та територіальне море; виключна (морська) економічна зона; джерела забруднення вод, включаючи зворотні води, аварійні скидання рідких продуктів і відходів, втрати продуктів і матеріалів при видобуванні корисних копалин у межах акваторій поверхневих вод, внутрішніх морських вод, територіального моря і виключної (морської) зони України та фільтрацію забруднюючих речовин з технологічних водойм та сховищ, масовий розвиток синьо-зелених водоростей; надходження шкідливих речовин з донних відкладів (вторинне забруднення) та інші джерела забруднення, щодо яких можуть здійснюватися спостереження.

Державний моніторинг вод є складовою державної системи моніторингу навколишнього природного середовища і здійснюється в порядку, що визначається Водним кодексом України (ст. 21), Положенням про державну систему моніторингу довкілля, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. та Порядком здійснення державного моніторингу вод, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 липня 1996 р. [14, 15].

Питання для самопідготовки:

1. Які органи здійснюють управління в галузі використання та охорони водних ресурсів?
2. Які компетенції Мінприроди в галузі використання та охорони водних ресурсів?
3. Які компетенції Департаменту екології і природних ресурсів обласної Державної адміністрації в галузі використання та охорони водних ресурсів?
4. Які компетенції Держводагенства в галузі використання та охорони водних ресурсів?
5. У чому полягає басейновий принцип управління водними ресурсами?
6. Хто здійснює та у чому полягає державний облік вод?

ТЕМА 3. УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

План

1. Органи управління в галузі використання та охорони земель.
2. Завдання та функції Держземагенства в галузі використання та охорони земельних ресурсів.
3. Моніторинг земель.
4. Державний земельний кадастр.

1. Державне управління у сфері використання та охорони земель – це організаційно-правова діяльність уповноважених органів влади щодо забезпечення раціонального використання земель власниками та користувачами земельних ділянок, а також іншими суб'єктами земельних правовідносин відповідно до вимог земельного законодавства України.

Сучасна мета управління земельними ресурсами повинна бути зорієнтована на максимум економічного ефекту при забезпеченні гарантованого соціального й екологічного рівня. Тому метою управління земельними ресурсами є створення і забезпечення функціонування системи цивілізованих земельних відносин і сталого землекористування, що дає можливість при забезпеченні досить високого рівня екологічних і соціальних умов життя, розвитку ефективної підприємницької, суспільної й іншої діяльності формувати умови збереження і відновлення властивостей навколишнього природного середовища.

Суб'єктами управління в галузі використання та охорони земель є органи державної влади, уповноважені провадити відповідну організаційно-правову діяльність щодо забезпечення раціонального використання земельних ресурсів та їх охорони.

Суб'єкти управління поділяються на суб'єкти, що здійснюють державне, місцеве і внутрішньогосподарське управління. До таких органів Земельний кодекс України відносить: Верховну Раду України, міські, районні, районні у містах, міські, селищні та сільські ради, Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, центральний орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів, місцеві державні адміністрації [16].

У свою чергу, державне управління поділяється на загальне і відомче (галузеве) управління. Загальне державне управління здійснюється державними органами загальної і спеціальної компетенції і має територіальний (регіональний) характер. Воно поширюється на всі землі в межах визначеної території (України в цілому, області, адміністративні райони, міста) незалежно від категорії земель і суб'єктів права на земельну ділянку. Відомче (галузеве) управління землями, здійснюване міністерствами, комітетами, службами, будується за принципом підвідомчості підприємств, організацій, яким надані землі і не залежить від територіального розміщення земель. Місцеве управління здійснюється органами місцевого самоврядування і може мати як загальний, так і спеціальний характер. Внутрішньогосподарське управління землями здійснюють самі володільці і

користувачі земельних ділянок. Управління земельними ресурсами має комплексний характер, оскільки зачіпає інтереси цілого ряду суб'єктів земельних відносин, що викликає необхідність застосування системного підходу до управління процесом використання й охорони земельних ресурсів, узлагодження організаційно-технологічних рішень з можливими еколого-економічними наслідками.

2. Державне агентство земельних ресурсів України (Держземагентство України) є центральним органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів та топографо-геодезичної і картографічної діяльності, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері земельних відносин та топографо-геодезичної і картографічної діяльності [17].

Держземагентство України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства аграрної політики та продовольства України (Мінагрополітики України), іншими актами законодавства України, дорученнями Президента України та Міністра.

Основними завданнями Держземагентства України є:

- 1) реалізація державної політики у сфері земельних відносин та топографо-геодезичної і картографічної діяльності;
- 2) внесення Міністрові пропозицій щодо формування державної політики у сфері земельних відносин та топографо-геодезичної і картографічної діяльності.

Держземагентство України відповідно до покладених на нього завдань [17]:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до компетенції Держземагентства України, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів Мінагрополітики України та в установленому порядку подає їх Міністру;

2) розробляє та подає для затвердження Міністру план заходів щодо реалізації основних напрямів та стратегічних цілей діяльності Держземагентства України;

3) вносить у встановленому порядку пропозиції щодо розпорядження землями державної та комунальної власності, встановлення меж області, району, міста, району в місті, села і селища, регулювання земельних відносин;

4) бере участь у розробленні та виконанні державних, галузевих, регіональних та місцевих програм з питань регулювання земельних відносин, раціонального використання земель, їх відтворення та охорони, встановлення меж області, району, міста, району в місті, села і селища, у проведенні моніторингу земель, територіальному плануванні, впровадженні географічних інформаційних систем, здійсненні топографо-геодезичної і картографічної діяльності;

5) бере участь у підготовці міжнародних договорів, вносить пропозиції щодо їх укладення та денонсації, укладає в межах своїх повноважень такі договори у сфері земельних відносин, використання та охорони земель, топографо-геодезичної і картографічної діяльності;

5-1) організовує участь України у міжнародному співробітництві у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності, здійснює міжнародне співробітництво з питань установа, унормування, збереження, обліку, реєстрації географічних назв, створення та ведення Державного реєстру географічних назв;

6) видає витяги з технічної документації про нормативну грошову оцінку земельних ділянок та надає інші адміністративні послуги відповідно до законодавства;

6-1) передає відповідно до закону безпосередньо або через визначені в установленому порядку територіальні органи земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної власності у власність або в користування для всіх потреб;

7) забезпечує підготовку і здійснення організаційних, економічних, екологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання та охорону земель;

8) здійснює у порядку, встановленому Міністром, організацію проведення робіт, пов'язаних із реалізацією земельної реформи;

9) бере участь у підготовці та здійсненні заходів щодо розвитку ринку земель;

10) готує в межах своїх повноважень і подає Міністрові пропозиції щодо формування інвестиційної політики у сфері використання та охорони земель, виходячи з пріоритетів структурного реформування економіки, а також пропозиції до проектів загальнодержавної програми економічного та соціального розвитку України і Державного бюджету України, Національної програми інформатизації та інших програм;

10-1) розробляє в установленому законодавством порядку проекти нормативно-технічних документів, державних стандартів, норм і правил;

11) організовує професійну підготовку оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок, веде Державний реєстр оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок, яким видано кваліфікаційне свідоцтво, готує пропозиції щодо вдосконалення методики та порядку виконання робіт з грошової оцінки земель;

12) здійснює землеустрій відповідно до Закону України «Про землеустрій», у тому числі забезпечує проведення державної інвентаризації земель;

13) забезпечує науково-експертне, аналітичне, інформаційне та методичне проведення землевпорядних, землеоціночних робіт, пов'язаних із земельними торгами, вживає організаційних заходів щодо проведення земельних торгів та забезпечує здійснення підготовки ліцитаторів;

14) проводить відповідно до законодавства моніторинг земель та охорону земель;

15) здійснює ведення і адміністрування державного земельного кадастру та отримує інформацію про відведення земельних ділянок;

16) організовує здійснення на відповідній території робіт із землеустрою та оцінки земель, що проводяться з метою внесення відомостей до Державного земельного кадастру;

17) здійснює державну реєстрацію земельних ділянок та обмежень у їх використанні;

17-1) веде поземельні книги та надає витяги із Державного земельного кадастру про земельні ділянки;

18) виступає в установленому порядку замовником науково-дослідних, проектно-розвідувальних і будівельних робіт, що проводяться у межах заходів з охорони земель, реформування земельних відносин, землеустрою, ведення та адміністрування державного земельного кадастру, проведення моніторингу земель та виконання загальнодержавних геодезичних і картографічних робіт;

19) бере участь у державному регулюванні планування території;

20) створює інформаційну базу даних з питань реформування земельних відносин, землеустрою, охорони та проведення моніторингу земель, ведення державного земельного кадастру, оціночної діяльності і земельних торгів;

21) проводить в установленому законодавством порядку державну експертизу програм і проектів з питань землеустрою, ведення та адміністрування державного земельного кадастру, охорони земель, реформування земельних відносин, топографо-геодезичної і картографічної діяльності, а також техніко-економічних обґрунтувань таких програм і проектів та надає за результатами її проведення відповідні висновки;

21-1) здійснює методичне забезпечення та координацію діяльності у сфері державної експертизи землевпорядної документації на територіальному рівні, а також методичне забезпечення діяльності у сфері державної експертизи землевпорядної документації розробників об'єктів такої державної експертизи;

22) бере участь у погодженні документації із землеустрою, організовує та проводить в установленому законодавством порядку державну експертизу проектів землеустрою, документації з оцінки земель, а також матеріалів і документації державного земельного кадастру та надає за результатами її проведення відповідні висновки;

23) здійснює заходи щодо вдосконалення порядку ведення обліку і підготовки звітності з регулювання земельних відносин, використання та охорони земель, формування екомережі, здійснення топографо-геодезичної і картографічної діяльності;

24) організовує, в тому числі за участю іноземних наукових установ та організацій, наукові дослідження з питань землеустрою, ведення та адміністрування державного земельного кадастру;

25) здійснює в порядку, встановленому Міністром, координацію діяльності суб'єктів землеустрою;

26) вносить до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування пропозиції щодо використання коштів, які надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва;

27) проводить у випадках, передбачених законодавством, ліцензування певних видів господарської діяльності та здійснює контроль за додержанням суб'єктами господарювання відповідних ліцензійних умов;

28) за погодженням з Міністром утворює, ліквідує, реорганізовує підприємства, установи та організації, затверджує їх положення (статути) і внесення змін до них, в установленому порядку за погодженням із Міністром призначає на посади та звільняє з посад їх керівників, формує кадровий резерв на посади керівників підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Держземагентства України;

29) здійснює в порядку, встановленому Міністром, управління, контроль за діяльністю науково-дослідних, інших підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;

30) затверджує в установленому порядку кошториси і фінансові плани підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Держземагентства України, забезпечує фінансування територіальних органів земельних ресурсів, здійснює внутрішній контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує функціонування системи обліку;

31) подає на затвердження Мінагрополітики України в установленому порядку нормативи надання послуг у сфері збирання і використання земельної кадастрової інформації, здійснює контроль у межах своїх повноважень за додержанням таких нормативів;

32) здійснює методичне забезпечення місцевих органів виконавчої влади з питань регулювання земельних відносин та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності, а також координацію діяльності, пов'язаної із встановленням, унормуванням, обліком, реєстрацією, використанням та збереженням географічних назв;

33) забезпечує створення, формування і ведення Державного фонду документації із землеустрою;

34) уживає в установленому порядку заходів досудового врегулювання спорів, звертається з позовами до суду за захистом своїх прав та з питань порушення вимог законодавства;

34-1) організовує та здійснює державний геодезичний нагляд за виконанням топографо-геодезичних і картографічних робіт та інших функцій у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності відповідно до Закону України «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність» та інших нормативно-правових актів;

34-2) організовує та здійснює впровадження географічних інформаційних систем, здійснення топографо-геодезичної і картографічної діяльності;

34-3) здійснює координацію топографо-геодезичної і картографічної діяльності;

34-4) організовує проведення реєстрації апаратури супутникових радіонавігаційних систем, які використовуються для виконання топографо-геодезичних робіт;

34-5) погоджує виконання робіт в охоронних зонах геодезичних пунктів та робіт із знесення і перезакладення геодезичних пунктів;

34-6) аналізує стан державної геодезичної і гравіметричної мережі, розробляє пропозиції щодо її вдосконалення;

34-7) проводить картографічний моніторинг території України, включаючи шельфову зону;

34-8) веде державний облік і реєстрацію топографо-геодезичних і картографічних робіт, забезпечує зберігання матеріалів, одержаних за результатами їх виконання;

34-9) організовує та забезпечує виконання астрономо-геодезичних, гравіметричних, інженерно-геодезичних, топографічних, картографічних, картовидавничих робіт, проведення супутникових радіонавігаційних спостережень, аеро- та космічних зйомок для дистанційного зондування Землі;

34-10) розробляє інноваційні пропозиції, пов'язані з використанням національних геоінформаційних ресурсів;

34-11) забезпечує:

функціонування та розвиток державної геодезичної і гравіметричної мережі та мереж спеціального призначення;

створення та функціонування національної інфраструктури геопросторових даних;

створення і застосування геоінформаційних систем;

проведення загальнодержавних геодезичних і картографічних робіт та розподіл між спеціалізованими підприємствами обсягу видатків для їх виконання на конкурсних засадах і здійснення в установленому порядку оплати цих робіт;

виконання топографо-геодезичних і картографічних робіт з делімітації та демаркації державного кордону і формування відповідної бази картографічних даних;

здійснення заходів щодо вдосконалення порядку здійснення топографо-геодезичної і картографічної діяльності;

проведення астрономо-геодезичних, гравіметричних, картовидавничих робіт, аеро- та космічних зйомок, у тому числі за участю іноземних установ;

формування та ведення Державного картографо-геодезичного фонду України, регіональних картографо-геодезичних фондів, бази цифрових і електронних карт та геопросторових даних;

розроблення нормативно-технічної документації з питань геодезії та картографії;

припинення відповідно до законодавства всіх видів топографо-геодезичних та картографічних робіт, які проводяться з порушенням стандартів, інструкцій, норм і правил;

35) здійснює координацію діяльності, пов'язаної з установами, унормуванням, обліком, реєстрацією, використанням та збереженням географічних назв;

36) організовує проведення відповідної експертизи географічних назв;

37) забезпечує створення і ведення Державного реєстру географічних назв, контролює використання та збереження географічних назв;

38) визначає сталі географічні об'єкти на території України;

39) здійснює в установленому порядку визначення меж географічних місць, з якими пов'язані особливі властивості, певні якості та інші характеристики товарів, і надає відповідні висновки;

40) затверджує відповідно до Законів України «Про землеустрій», «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність» склад Кваліфікаційної комісії;

41) веде Державний реєстр сертифікованих інженерів-землевпорядників і Державний реєстр сертифікованих інженерів-геодезистів та надає витяги з цих реєстрів;

42) видає інженерам-землевпорядникам кваліфікаційні сертифікати інженера-землевпорядника, які за законом одержують такі сертифікати за добровільним зверненням без складання кваліфікаційних іспитів, а також приймає рішення щодо позбавлення, зупинення та поновлення дії кваліфікаційного сертифіката інженера-землевпорядника;

43) анулює кваліфікаційний сертифікат інженера-геодезиста;

- 44) здійснює в установленому порядку визнання статусу саморегульованої організації у сфері землеустрою;
- 45) здійснює державний нагляд у сфері землеустрою;
- 46) здійснює інші повноваження, визначені законами України та покладені на Держземагентство України Президентом України.

3. Моніторинг земель – це система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів.

У системі моніторингу земель проводиться збирання, оброблення, передавання, збереження та аналіз інформації про стан земель, прогнозування їх змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень щодо запобігання негативним змінам стану земель та дотримання вимог екологічної безпеки.

Моніторинг земель є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля.

Залежно від цілей, спостережень і охоплення територій моніторинг земель може бути національним, регіональним і локальним.

Ведення моніторингу земель здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Порядок проведення моніторингу земель встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Основними завданнями моніторингу земель є прогноз еколого-економічних наслідків деградації земельних ділянок з метою запобігання або усунення дії негативних процесів [16].

4. Державний земельний кадастр – єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі, розташовані в межах кордонів України, їх цільове призначення, обмеження у їх використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами.

Державний земельний кадастр є основою для ведення кадастрів інших природних ресурсів.

Призначенням державного земельного кадастру є забезпечення необхідною інформацією органів державної влади та органів місцевого самоврядування, заінтересованих підприємств, установ і організацій, а також громадян з метою регулювання земельних відносин, раціонального використання та охорони земель, визначення розміру плати за землю і цінності земель у складі природних ресурсів, контролю за використанням і охороною земель, економічного та екологічного обґрунтування бізнес-планів та проектів землеустрою.

Основними завданнями ведення державного земельного кадастру є [18]:

- 1) забезпечення повноти відомостей про всі земельні ділянки;
- 2) застосування єдиної системи просторових координат та системи ідентифікації земельних ділянок;

3) запровадження єдиної системи земельно-кадастрової інформації та її достовірності.

Склад відомостей Державного земельного кадастру визначається законом України «Про Державний земельний кадастр» № 3613-VI від 07.07.2011 р.

Кадастровим зонуванням є встановлення меж кадастрових зон і кварталів.

Кадастрові зйомки – це комплекс робіт, виконуваних для визначення та відновлення меж земельних ділянок. Вона включає:

- 1) геодезичне встановлення меж земельної ділянки;
- 2) погодження меж земельної ділянки з суміжними власниками та землекористувачами;
- 3) відновлення меж земельної ділянки на місцевості;
- 4) встановлення меж частин земельної ділянки, які містять обтяження та обмеження щодо використання землі;
- 5) виготовлення кадастрового плану.

Бонітування ґрунтів – це порівняльна оцінка якості ґрунтів за їх основними природними властивостями, які мають сталий характер та суттєво впливають на врожайність сільськогосподарських культур, вирощуваних у конкретних природно-кліматичних умовах.

Бонітування ґрунтів проводиться за 100-бальною шкалою. Вищим балом оцінюються ґрунти з кращими властивостями, які мають найбільшу природну продуктивність.

Економічна оцінка земель – це оцінка землі як природного ресурсу і засобу виробництва в сільському і лісовому господарстві та як просторового базису в суспільному виробництві за показниками, що характеризують продуктивність земель, ефективність їх використання та дохідність з одиниці площі.

Економічна оцінка земель різного призначення проводиться для порівняльного аналізу ефективності їх використання. Дані економічної оцінки земель є основою грошової оцінки земельної ділянки різного цільового призначення.

Економічна оцінка земель визначається в умовних кадастрових гектарах або у грошовому виразі.

Грошова оцінка земельних ділянок визначається на рентній основі.

Залежно від призначення та порядку проведення грошова оцінка земельних ділянок може бути нормативною і експертною.

Нормативна грошова оцінка земельних ділянок використовується для визначення розміру земельного податку, втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель тощо.

Експертна грошова оцінка використовується при здійсненні цивільно-правових угод щодо земельних ділянок.

Грошова оцінка земельних ділянок проводиться за методикою, яка затверджується Кабінетом Міністрів України.

Державна реєстрація земельних ділянок здійснюється у Державному земельному кадастрі в порядку, встановленому Законом України «Про Державний земельний кадастр» № 3613-VI від 07.07.2011 р. [18].

Облік кількості земель – відображення у відомостях і документах даних, які характеризують кожну земельну ділянку, а також землі за площею та складом земельних угідь, розподіл земель за власниками, землекористувачами.

Облік якості земель – відображення у відомостях і документах даних, які характеризують земельні угіддя за природними і набутими властивостями, що впливають на їх продуктивність та економічну цінність, а також за ступенем техногенного забруднення ґрунтів.

Питання для самопідготовки:

1. Які органи здійснюють управління в галузі використання та охорони земель?
2. Які завдання та функції Держземагенства в галузі використання та охорони земельних ресурсів?
3. Хто здійснює та у чому полягає моніторинг земель?
4. Хто складає земельний кадастр? Зміст земельного кадастру.

ТЕМА 4. УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

План

1. Система органів управління в сфері поводження з відходами.
2. Компетенції Мінприроди в сфері поводження з відходами.
3. Компетенції Департаменту екології і природних ресурсів обласної Державної адміністрації в сфері поводження з відходами.
4. Ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів та реєстру місць видалення відходів.
5. Державний облік і паспортизація відходів.

1. Метою управління відходами є поводження з ними, яке відповідає економічним, соціальним і екологічним нормам та вимогам, що визначені діючим законодавством.

Під управлінням відходами слід розуміти цілеспрямований вплив на діяльність людини, в процесі якої утворюються відходи, а також на діяльність щодо збору, використання, знешкодження, транспортування, розміщення відходів з метою покращення якості життя населення та зменшення забруднення природного середовища.

Уповноваженими органами виконавчої влади у сфері поводження з відходами є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, обласні, Київська державна адміністрація, інші органи виконавчої влади відповідно до їх компетенції [19].

2. Мінприроди відповідно до покладених на нього завдань [2](додатокА):
- забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері екологічної безпеки, поводження з відходами, у тому числі радіоактивними, небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами, державної екологічної експертизи, ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи з питань щодо: ліцензійних умов провадження господарської діяльності із здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами, виробництва особливо небезпечних хімічних речовин та порядків контролю за їх дотриманням; ведення реєстрів місць видалення відходів та об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів; контролю за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням; ведення паспорта відходу; екологічної безпеки під час перевезення небезпечних вантажів і ліквідації наслідків аварій, що відбуваються під час їх перевезення; переліку небезпечних властивостей

відходів; переліку пестицидів та агрохімікатів, використання яких дозволяється в Україні; визначення відповідності пестицидів та агрохімікатів сертифікатам якості, визначення залишкових кількостей пестицидів та агрохімікатів; проведення екологічної експертизи;

- розробляє і вводить у дію нормативи допустимих рівнів шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів на стан навколишнього природного середовища;
- проводить ліцензування операцій у сфері поводження з небезпечними відходами, виробництва особливо небезпечних хімічних речовин та здійснює контроль за додержанням суб'єктами господарювання ліцензійних умов;
- видає, анулює, здійснює переоформлення та видачу дублікатів документів дозвільного характеру на: транскордонне перевезення небезпечних відходів; ввезення на митну територію України незареєстрованих пестицидів та агрохімікатів, що використовуються для державних випробувань і наукових досліджень, а також обробленого ними насінневого (посадкового) матеріалу;
- погоджує місця розміщення небезпечних об'єктів поводження з відходами;
- здійснює державну реєстрацію пестицидів та агрохімікатів;
- веде перелік пестицидів та агрохімікатів, дозволених для використання, і щорічні доповнення до нього, затверджує регламенти їх застосування;
- здійснює акредитацію підприємств, установ та організацій, які проводять державні випробування пестицидів та агрохімікатів;
- затверджує план державних випробувань пестицидів та агрохімікатів;
- здійснює формування та ведення Державного реєстру суб'єктів господарювання, які здійснюють приймання та/або розбирання транспортних засобів, що утилізуються;

3. Департамент екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації відповідно до покладених на нього завдань [3](Додаток Б):

- готує за поданням Міністерства екології та природних ресурсів України матеріали для затвердження обласною державною адміністрацією для підприємств, установ і організацій лімітів на утворення і розміщення відходів.
- готує дозволи на дозволи на захоронення (складування) відходів (крім небезпечних) та здійснення інших операцій у сфері поводження з відходами відповідно до законодавства.

4. Реєстр об'єктів по утворенню, обробці і утилізації відходів визначений як комплексна система збору, обробки, збереження і аналізу інформації про об'єкти утворення, обробки і утилізації відходів [20, 21].

Реєстр – це перелік об'єктів по утворенню, обробці і утилізації відходів, що містить найменування і кодифікування даних об'єктів, а також загальні відомості про утворені, оброблені або утилізовані відходи. Реєстрові дані повинні щорічно обновлюватися.

Реєстрова карта об'єкту утворення відходів містить: загальні дані про об'єкт; загальні дані про кількість утворених на об'єкті за звітний рік відходів по класах

небезпеки для здоров'я людей; по кожному відходу, що лімітується, тобто повна його характеристика. Вона містить [21]:

- 1) ідентифікацію виду відходів, характеризує виробничу діяльність, в ході якої даний вид відходів був одержаний;
- 2) клас небезпеки для здоров'я людей, найменування і групу токсичних відходів;
- 3) коди, найменування і вміст небезпечних компонентів згідно Державного класифікатора;
- 4) тип і агрегатний стан виду відходів згідно Державного класифікатора;
- 5) хімічний склад виду відходів;
- 6) кількісні показники утворення і поводження з даним видом відходів;
- 7) докладні дані про заходи щодо зменшення об'ємів утворення відходів з описом заходів, очікуваного ефекту від їх упровадження і сумарної кількості відходів з урахуванням класів небезпеки для здоров'я за попередній і звітний роки, а також прогноз наступного року.

Реєстрова карта об'єкта обробки і утилізації відходів містить: загальні дані про об'єкт; узагальнені дані про діяльність по обробці і утилізації відходів за звітний рік, включаючи кількість оброблених або утилізованих відходів за рік по класах небезпеки; дані про кількість утворених при цьому вторинних відходів по класах небезпеки; опис технологічних процесів обробки/утилізації і загальні кількісні показники обробки відходів інших підприємств-виробників по класах небезпеки з вказівкою кількості утворених вторинних відходів; ідентифікаційні дані про всі оброблювані види відходів.

Реєстр місць видалення відходів. Розуміються спеціально відведені місця або об'єкти (полігони, комплекси, котловани, споруди, ділянки надр і т. п.), на використання яких для розміщення відходів одержано дозвіл від спеціально уповноважених органів у сфері поводження з відходами. Під розміщенням (видаленням) відходів розуміється здійснення операцій з відходами, які не передбачають їх утилізації відповідно до переліку операцій, приведених у додатку до даної ухвали [21].

Мета створення реєстру – посилення контролю за екологічним станом місць видалення відходів, оцінка їх впливу на навколишнє середовище і здоров'я людей. Реєстр – це система даних, одержаних у результаті обліку і опису всіх об'єктів і спеціально відведених місць, де здійснюються операції по розміщенню відходів.

5. Паспортизація відходів – це процес послідовного збирання, узагальнення та зберігання відомостей про кожний конкретний вид відходів, їх походження, технічні, фізико-хімічні, технологічні, екологічні, санітарні, економічні та інші показники, методи їх вимірювання і контролю, а також про технології їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення. Паспортизація відходів ведеться підприємствами з метою їх вичерпної ідентифікації та визначення оптимальних шляхів поводження з ними [22].

Згідно Постанові Кабінету Міністрів України від 01.10.99 р. № 2034 «Про затвердження Порядку ведення державного обліку і паспортизації відходів» [23], паспортизація відходів передбачає складення і ведення наступних документів: паспортів відходів, паспортів місць видалення відходів, реєстрових карт об'єктів

утворення, оброблення та утилізації відходів відповідно до державного класифікатора ДК 005-96 «Класифікатор відходів» [22].

Технічний паспорт відходу містить дані про найменування, місце, умови і об'єми утворення кожного окремого виду відходів, його технічні, фізико-хімічні, технологічні, екологічні, економічні та інші показники, методи їх контролю, включаючи враховані фактори впливу, і про поля значень, а також відомості про існуючі та можливі технології переробки, зберігання, транспортування, утилізації або видалення цього відходу.

Структура паспорту відходу передбачає його послідовне доповнення і уточнення, а також пов'язаних з відходами даних про продукцію, природну сировину, інших видах речовин та матеріалів з такими цілями:

- 1) уточнення назви і показників відходу, що паспортизується, для віднесення його до існуючих класів, груп, переліків та інших категорій;
- 2) визначення оптимальних технологій переробки, зберігання, транспортування, утилізації або видалення відходу;
- 3) розробки пропозицій щодо заміни первинних джерел сировини паспортизованими відходами;
- 4) поліпшення існуючих та запроєктованих технологій, у яких утворюються (прогнозуються) відходи з метою мінімізації їх кількості і забезпечення екологічної безпеки, включаючи операції поводження з відходами, що не передбачають їх альтернативного використання;
- 5) визначення ефективних методів контролю відходів;
- 6) уточнення термінологічних, класифікаційних та метрологічних вимог;
- 7) оптимальне розміщення підприємств з переробки, утилізації або видалення відходів.

Паспортизації підлягають об'єкти довгострокового (більше 2 років) розміщення відходів. Паспорт складається за даними інвентаризації, на підставі всього комплексу наявної інформації, включаючи вихідні дані проєктів, матеріали виробничої паспортизації відходів (що утворювалися і видалялися), дані карток і відомостей прибутково-видаткових документів, дані моніторингу і спеціальних робіт, відомості спеціально уповноважених органів виконавчої влади у сфері поводження з відходами, матеріали постійно діючих комісій із питань поводження з безхазяйними відходами при місцевих державних адміністраціях і органах місцевого самоврядування.

У паспорті містяться наступні дані:

- 1) реквізити об'єкта видалення відходів – найменування, облікові коди об'єкта, його розташування з прив'язкою до характерних елементів ландшафту на місцевості;
- 2) площа об'єкта, за наявності санітарної зони – додатково сумарна площа і інші загальні характеристики об'єкта, включаючи відомості про наявність проєктної документації; сумарна кількість розміщених відходів і прийнята кількість за останній рік, розрахунковий термін експлуатації і можливості подальшого прийому відходів;
- 3) природно-геологічні характеристики території об'єкту, які можуть впливати на ступінь екологічної і санітарно-гігієнічної безпеки;

- 4) техніко-технологічна характеристика об'єкта (наявність інженерних захисних споруд, особливості технології розміщення відходів, проведення на об'єкті операцій по сортуванню і/або знешкодженню відходів і т.д.);
- 5) загальна характеристика розміщуваних відходів (ідентифікація їх основних небезпечних компонентів відповідно до Державного класифікатора з указанням класів небезпеки; агрегатний стан відходів; наявність і характеристики газовиділень);
- 6) відомості про систему моніторингу навколишнього середовища;
- 7) відомості про забруднення навколишнього середовища в районі об'єкта у виді даних протоколів останніх спостережень за якістю поверхневих і підземних вод, ґрунтів і атмосферного повітря за показниками, включаючи: перелік вимірюваних інгредієнтів; величини заміряних показників; ГДК даних показників з посиланням на відповідний нормативний документ; перевищення ГДК;
- 8) порушення правил експлуатації (перевищення проектної потужності, незадовільний стан захисних споруд, порушення регламенту розміщення відходів і т.д.);
- 9) характеристика санітарно-захисної зони (СЗЗ);
- 10) ведення документації, категорія екологічної безпеки, відомості про перегляд і оновлення паспорта.

Питання для самопідготовки:

1. Які органи здійснюють управління у сфері поводження з відходами?
2. Які компетенції Мінприроди в сфері поводження з відходами?
3. Які компетенції Департаменту екології і природних ресурсів обласної Державної адміністрації в сфері поводження з відходами?
4. Хто веде реєстр об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів та реєстру місць видалення відходів? Зміст реєстрів.
5. Хто здійснює та у чому полягає державний облік і паспортизацію відходів?

ТЕМА 5. УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИМ ФОНДОМ

План

1. Органи управління природно-заповідним фондом України.
2. Компетенції Мінприроди в галузі управління природно-заповідним фондом України.
3. Компетенції Департаменту екології і природних ресурсів обласної Державної адміністрації в галузі управління природно-заповідним фондом України.
4. Державний кадастр територій та об'єктів природного заповідного фонду.

1. Природно-заповідний фонд становлять ділянки суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти яких мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонового моніторингу навколишнього природного середовища.

Спеціально уповноваженим органом державного управління в галузі організації, охорони та використання природно-заповідного фонду є Міністерство екології та природних ресурсів України, а на місцях – Департаменти екології та природних ресурсів обласних державних адміністрацій.

Управління заповідниками, національними та регіональними парками, ботанічними садами, зоологічними парками, дендрологічними парками, та парками-пам'ятками мистецтва загальнодержавного значення здійснюється спеціальними адміністраціями, до складу яких входять наукові підрозділи, служби охорони, господарського та іншого обслуговування. Іноді спеціальні адміністрації можуть створюватись для функціонування природно-заповідного об'єкту місцевого значення. У випадку, коли спеціальні адміністрації не створюються, управління територіями та об'єктами природно-заповідного фонду здійснюються тими установами і підприємствами, у віданні яких вони перебувають. В управлінні природно-заповідного фонду можуть брати участь об'єднання громадян [24].

2. Мінприроди відповідно до покладених на нього завдань [2](додаток А):
- забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері раціонального використання, відтворення і охорони об'єктів тваринного і рослинного світу, біологічного та ландшафтного різноманіття, формування, збереження та використання екологічної мережі та у межах повноважень, передбачених законом, біологічної та генетичної безпеки, охорони та раціонального використання земель з питань: охорони, використання та відтворення тваринного і рослинного світу; ведення державного обліку і кадастру рослинного світу, ведення державного кадастру тваринного світу; ведення державного обліку чисельності об'єктів тваринного світу та обліку обсягів їх добування; встановлення лімітів, норм використання об'єктів тваринного світу (крім водних біоресурсів); спеціального використання об'єктів тваринного світу (крім водних біоресурсів); реєстрації та утримання диких тварин, які вилучені з природного

середовища з метою надання їм допомоги; реалізації об'єктів тваринного світу, конфіскованих або безоплатно вилучених внаслідок порушення законодавства в частині ввезення в Україну та вивезення за її межі диких тварин та інших об'єктів тваринного світу; встановлення правил добування диких тварин, а також їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі; регулювання заходів, необхідних для скорочення чисельності тварин у разі виникнення або загрози виникнення епізоотій та в разі виникнення небезпечних ситуацій; затвердження переліків дикорослих видів рослин, поширення і чисельність яких підлягають регулюванню; ввезення в Україну і вивезення за її межі об'єктів тваринного і рослинного світу, крім генетично модифікованих організмів; загального використання і відтворення природних рослинних ресурсів; затвердження нормативів спеціального використання природних рослинних ресурсів, затвердження розрахункових лісосік; визначення природних рослинних угруповань, які підлягають занесенню до Зеленої книги України, затвердження переліків рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні і заносяться до Зеленої книги України; ведення Червоної та Зеленої книг України [25, 26]; створення, поповнення, зберігання, використання, відчуження та державного обліку зоологічних і ботанічних колекцій, торгівлі ними, а також ввезення в Україну, пересилання та вивезення за її межі; затвердження переліків видів тварин, рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України, видів тварин, рослин та грибів, що виключені з Червоної книги України; державного обліку рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України; оцінки ризику потенційного впливу генетично модифікованих організмів на навколишнє природне середовище; встановлення переліку земель, на яких застосовується обмеження щодо вирощування генетично модифікованих сортів рослин; визначення і занесення видів тварин, які не занесені до Червоної книги України, але мають особливу наукову, природоохоронну та іншу цінність, до переліків видів тварин, які підлягають особливій охороні, та встановлення порядку їх охорони, використання і відтворення; затвердження типових конструкцій засобів перевезення диких тварин;

- здійснює погодження ліміту використання лісових ресурсів під час здійснення побічних лісових користувань та лісових ресурсів під час заготівлі другорядних лісових матеріалів;
- видає, анулює, здійснює переоформлення та видачу дублікатів документів дозвільного характеру на: спеціальне використання об'єктів тваринного світу; спеціальне використання природних рослинних ресурсів; переселення тварин у нові місця перебування, акліматизацію нових для фауни України видів диких тварин, а також на проведення заходів щодо схрещування диких тварин; утримання диких тварин у неволі; імпорт та експорт зразків видів дикої фауни і флори, сертифікатів на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків (крім осетрових риб і виробленої з них продукції, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення); спеціальне використання

- (добування, збирання) об'єктів, які занесені до Червоної книги України; право займатися розведенням у напіввільних умовах чи в неволі видів тварин, які занесені до Червоної книги України; проведення державних апробацій (випробувань) генетично модифікованих організмів у відкритій системі; вивільнення генетично модифікованих організмів у відкритій системі; транзитне переміщення не зареєстрованих в Україні генетично модифікованих організмів.
- затверджує положення про території та об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, а також положення про території та об'єкти, які мають особливу екологічну, наукову, естетичну, господарську, а також історико-культурну цінність;
 - затверджує проекти організації території природних та біосферних заповідників, національних природних парків, ботанічних садів загальнодержавного значення, проекти утримання та реконструкції парків - пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення;
 - погоджує проекти організації територій дендрологічних, зоологічних парків та ботанічних садів загальнодержавного значення, проекти утримання та реконструкції парків - пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення, що не належать до сфери управління Мінприроди;
 - затверджує положення про екологічні фонди природних, біосферних заповідників, національних природних парків, ботанічних садів, дендрологічних парків і зоологічних парків;
 - погоджує призначення керівників спеціальних адміністрацій природних та біосферних заповідників, національних природних парків, ботанічних садів, дендрологічних та зоологічних парків загальнодержавного значення, а також регіональних ландшафтних парків;
 - забезпечує розроблення проектів створення, оголошення, зміни меж, категорії та скасування статусу територій та об'єктів природно-заповідного фонду; проектів резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів;
 - організовує встановлення в природі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

3. Департамент екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації відповідно до покладених на нього завдань [3](ДодатокБ):

Забезпечує реалізацію державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, державне управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України відповідно до законодавства.

У сфері охорони, використання та відтворення рослинного світу:

- готує розпорядчі документи щодо обмеження загального використання природних рослинних ресурсів у разі їх виснаження, різкого зменшення популяційної та ценотичної різноманітності тощо;
- готує дозволи на випалювання сухої природної рослинності або її залишків;

- готує дозволи юридичним або фізичним особам на переселення окремих видів рослин у місцевості, де вони раніше не росли (інтродукцію), акліматизацію нових для флори України видів рослин, на підставі висновків наукових установ та організацій, а також центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину та захисту рослин.

Здійснює державне управління у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу в межах повноважень, визначених законодавством, у тому числі:

- готує матеріали для погодження питань, що стосуються надання в користування мисливських угідь та рибогосподарських водних об'єктів;
- забезпечує встановлення відповідно до закону обмежень щодо використання об'єктів тваринного світу;
- готує матеріали для погодження питання щодо розміщення підприємств, інших об'єктів, які можуть негативно впливати на стан тваринного світу;
- проводить роботу щодо визначення видів диких тварин, чисельність яких підлягає регулюванню, та розробляє порядок проведення відповідних заходів щодо регулювання їх чисельності, на підставі науково обґрунтованих експертних висновків та за погодженням з іншими уповноваженими центральними органами виконавчої влади у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;
- готує розпорядження про надання дозволів на проведення селекційного відбору чи меліоративного відлову диких тварин, які зазнають лиха та не можуть бути збережені;
- надає пропозиції обласній державній адміністрації щодо визначення окремих територій, на яких обмежується або забороняється застосування пестицидів і агрохімікатів, з метою запобігання загибелі тварин і погіршення середовища їх існування, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну аграрну політику, та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища;
- надає пропозиції обласній державній адміністрації про встановлення відповідно до законодавства обмежень щодо користування мисливськими угіддями та здійснення полювання;
- опрацьовує та надає для погодження пропозиції користувачів мисливських угідь щодо встановлення лімітів на добування під час полювання парнокопитних тварин, куниці лісової, бобра, ондатри, бабака, білки, віднесених до державного мисливського фонду, на мисливський сезон;
- опрацьовує та готує погодження обласної державної адміністрації користувачам мисливських угідь пропускної спроможності мисливських угідь, строки полювання (конкретної дати відкриття та закриття полювання на певний вид мисливських тварин, дні полювання протягом тижня) та порядку його здійснення, а також норм добування мисливських тварин;
- опрацьовує та надає на погодження обласній державній адміністрації подання центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, щодо надання у користування

мисливських угідь для ведення мисливського господарства, проекти організації та розвитку мисливського господарства;

- готує дозволи обласної державної адміністрації користувачам мисливських угідь на селекційний та вибірковий діагностичний відстріли мисливських тварин для ветеринарно-санітарної експертизи, на відстріл та відлов вовків, бродячих собак і котів, сірих ворон, сорок, граків у мисливський сезон, а також вовка і лисиці в немисливський сезон або в заборонених для полювання місцях у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

4. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду є системою необхідних і достовірних відомостей про природні, наукові, правові та інші характеристики територій та об'єктів, що входять до складу природно-заповідного фонду [24, 27].

Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду ведеться з метою оцінки складу та перспектив розвитку природно-заповідного фонду, стану територій та об'єктів, що входять до нього, організації їх охорони й ефективного використання, планування наукових досліджень, а також забезпечення державних органів, заінтересованих підприємств, установ та організацій відповідною інформацією, необхідною для вирішення питань соціально-економічного розвитку, розміщення продуктивних сил та в інших цілях, передбачених законодавством України.

Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду містить відомості про правовий статус, належність, режим, географічне положення, кількісні і якісні характеристики цих територій та об'єктів, їх природоохоронну, наукову, освітню, виховну, рекреаційну й іншу цінність.

Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду ведеться центральним органом виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища та його органами на місцях за рахунок державного бюджету.

Для ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду можуть використовуватися також кошти Державного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.

Первинний облік кадастрових відомостей щодо територій та об'єктів природно-заповідного фонду здійснюється адміністраціями природних заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків, регіональних ландшафтних парків, ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків загальнодержавного значення, а також підприємствами, установами та організаціями, у віданні яких перебувають інші території та об'єкти природно-заповідного фонду, за їх рахунок.

Формами кадастрової документації є картки первинного обліку і державні кадастри територій та об'єктів природно-заповідного фонду міст, районів, областей, Автономної Республіки Крим та України.

Зміст кадастрової документації та строки подання документів первинного обліку визначаються центральним органом виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Питання для самопідготовки:

1. Які органи здійснюють управління природно-заповідним фондом?
2. Які компетенції Мінприроди в сфері управління природно-заповідним фондом?
3. Які компетенції Департаменту екології і природних ресурсів обласної Державної адміністрації в сфері управління природно-заповідним фондом?
4. Хто веде Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду?
Зміст кадастру.

ТЕМА 6. УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ НАДР

План

1. Органи управління у сфері користування надрами.
2. Компетенції Мінприроди у сфері користування надрами.
3. Система державного обліку надр.

1. Надра – частина земної кори, що розташована під поверхнею суші та дном водоймищ і сягає глибин, доступних для геологічного вивчення та освоєння. Вони є виключно власністю народу України і надаються тільки в користування. Право власності на надра здійснюється через Верховну Раду України і місцеві Ради народних депутатів. Окремі повноваження щодо розпорядження надрами законодавством України можуть надаватися відповідним органам державної виконавчої влади.

Надра є надзвичайно важливим об'єктом природи. Багатства надр складають матеріальну основу всієї індустрії України. Без мінеральної сировини не можливі розвиток енергетики, вугільної і хімічної промисловості, залізничного, автомобільного, повітряного, водного транспорту, виробництво мінеральних добрив, будівельних матеріалів, розвиток інших галузей народного господарства.

Державне управління у галузі геологічного вивчення, використання і охорони надр здійснюють Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, органи влади Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади, інші державні органи та органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства України [27].

Органи, що здійснюють державне управління у галузі геологічного вивчення, використання і охорони надр, зобов'язані надавати та публікувати інформацію про стан геологічного вивчення, використання і охорони надр в обсязі, необхідному для забезпечення прозорості у видобувних галузях, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

2. Мінприроди відповідно до покладених на нього завдань забезпечує нормативно-правове регулювання з питань щодо [2](Додаток А):

- обліку робіт і досліджень, пов'язаних з геологічним вивченням надр;
- обліку нафтових і газових свердловин та обліку обсягу погашених і видобутих корисних копалин, їх втрат, а також форм звітності щодо обліку запасів корисних копалин для ведення державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин;
- порядку обліку, зберігання та користування матеріалами державного інформаційного геологічного фонду;

- змісту, оформлення і порядку подання на розгляд в установленому порядку геолого-економічної оцінки родовищ металічних і неметалічних корисних копалин;
- виконання робіт із стандартизації, метрології, за результатами проведення сертифікації у сфері геологічного вивчення, охорони та використання надр, у тому числі щодо правил нормативного забезпечення геологічного вивчення надр;
- порядку погодження надання надр у користування;
- грошової винагороди за відкриття нових родовищ корисних копалин, що мають промислове значення;
- проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень, пов'язаних з розробленням і впровадженням у виробництво наукових і методичних основ прогнозування, пошуком та розвідкою родовищ корисних копалин, прогнозуванням змін геологічного середовища та іншими потребами геологічного вивчення надр, зокрема щодо: стадій геологорозвідувальних робіт; порядку організації та здійснення розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення; ведення Державної еколого-геологічної карти.

3. Родовища, в тому числі техногенні, запаси і прояви корисних копалин підлягають обліку у державному кадастрі родовищ і проявів корисних копалин та державному балансі запасів корисних копалин.

Державний облік родовищ, запасів і проявів корисних копалин здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України [27].

Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин містить відомості про кожне родовище, включене до Державного фонду родовищ корисних копалин, щодо кількості та якості запасів корисних копалин і наявних у них компонентів, гірничо-технічних, гідрогеологічних та інших умов розробки родовища та його геолого-економічну оцінку, а також відомості про кожний прояв корисних копалин.

Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин ведеться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Державний баланс запасів корисних копалин містить відомості про кількість, якість та ступінь вивчення запасів корисних копалин щодо родовищ, які мають промислове значення, їх розміщення, рівень промислового освоєння, а також відомості про видобуток, втрати і забезпеченість суспільного виробництва розвіданими запасами корисних копалин.

Державний баланс запасів корисних копалин ведеться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Для визначення промислової цінності родовищ і оцінки запасів корисних копалин по кожному родовищу встановлюються кондиції на мінеральну сировину, що

становлять сукупність вимог до якості і кількості корисних копалин, гірничо-геологічних та інших умов розробки родовища.

Кондиції на мінеральну сировину розробляються з урахуванням раціонального використання всіх корисних копалин, а також наявних у них цінних компонентів і підлягають експертизі центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Порядок розробки кондицій на мінеральну сировину встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Запаси корисних копалин розвіданих родовищ, а також запаси корисних копалин, додатково розвіданих у процесі розробки родовищ, підлягають експертизі та оцінюються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Видобуті корисні копалини, запаси корисних копалин, які втратили промислове значення, а також втрачені у процесі видобування або не підтверджені під час наступних геологорозвідувальних робіт чи розробки родовища, підлягають списанню з обліку гірничодобувного підприємства в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Результати списання з обліку запасів корисних копалин обліковуються у Державному інформаційному геологічному фонді України.

Ділянки надр, надані для будівництва та експлуатації підземних споруд і для інших цілей, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, підлягають державному обліку центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці [28].

Питання для самопідготовки:

1. Які органи здійснюють управління у сфері охорони та використання надр?
2. Які компетенції Мінприроди в сфері охорони та використання надр?
3. Хто здійснює Державний облік надр? Зміст кадастрів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 р. № 2707-ХІІ. – www.rada.gov.ua.
2. Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України. Затверджено Указом Президента України від 13.04.2011 р. №452/2011. – www.menr.gov.ua/
3. Положення про Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації. Затверджено розпорядженням голови Одеської обласної державної адміністрації від 7.05.2013 р. №411/А-2013. – ecology.odessa.gov.ua/polozhennya-pro-depart.
4. Положення про Державну санітарно-епідеміологічну службу України. Указ Президента України від 6 квітня 2011 року № 400/2011 - <http://www.dsesu.gov.ua>
5. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. – www.rada.gov.ua.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2001 року №1655 (1655-2001-п) «Про затвердження Порядку ведення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря» - <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ. – www.rada.gov.ua.
8. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р.» від 21.12.2010 р. № 2818-VI. – www.rada.gov.ua
9. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР. – www.rada.gov.ua.
10. Положення про Державне агентство водних ресурсів України. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 393 - <http://www.scwm.gov.ua/polozhennya>
11. Сташук В.А. Еколого-економічні основи басейнового управління водними ресурсами. – Дніпропетровськ: ВАТ «Видавництво «Зоря»», 2006. – 480 с.
12. Закон України від 24.05.2012 р. № 4836-VI «Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року» - <http://zakon.rada.gov.ua>
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.1996 р. № 413 «Про затвердження Порядку ведення державного водного кадастру» - <http://zakon.rada.gov.ua>
14. Постанова Кабінет Міністрів України від 30.03.1998 р. № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» – <http://zakon.rada.gov.ua>
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.07.1996 р. № 815 «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод» – <http://zakon.rada.gov.ua>
16. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. – www.rada.gov.ua.
17. Указ Президента України від 08.04.2011 р. № 445/2011 «Про Державне агентство земельних ресурсів України» – www.rada.gov.ua.

18. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1051 «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» – <http://zakon.rada.gov.ua>
19. Закон України «Про відходи» від 5.03.1998 р. № 187/98-ВР. – www.rada.gov.ua.
20. Шаніна Т.П. Управління та поводження з відходами: підручник / Т.П. Шаніна, О.Р. Губанова, М.О. Клименко [та ін.]; ред.: Т.А. Сафранов, М.О. Клименко; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Одес. держ. екол. ун-т. - Одеса: ТЕС, 2012. – 272 с.
21. Постанова Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 р. № 1360 «Про затвердження Порядку ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів» – <http://zakon.rada.gov.ua>
22. ДСТУ 2195-99 «Охорона природи. Поводження з відходами. Технічний паспорт відходу Склад, вміст, виклад і правила внесення змін» - державний класифікатор України/ введено в дію наказом Держстандарту України від 08.09.1999 № 167.
23. Постанові Кабінету Міністрів України від 01.10.99 р. № 2034 «Про затвердження Порядку ведення державного обліку і паспортизації відходів».
24. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 р. № 2456-ХІІ. – www.rada.gov.ua.
25. Червона книга
26. Положення про Зелену книгу України. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 29.10.1992 р. № 2750-ХІІ – www.rada.gov.ua.
27. Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. № 132/94-ВР. – www.rada.gov.ua.
28. Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 391/2011 «Про Положення про Державну службу геології та надр України» - <http://zakon.rada.gov.ua>

ДОДАТКИ

Додаток А

ПОЛОЖЕННЯ про Міністерство екології та природних ресурсів України

1. Міністерство екології та природних ресурсів України (Мінприроди) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Мінприроди є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки.

2. Мінприроди у своїй діяльності керується [Конституцією](#) і законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції і законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

3. Основними завданнями Мінприроди є:

1) забезпечення формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, екологічної та в межах повноважень, передбачених законом, біологічної і генетичної безпеки; геологічного вивчення та раціонального використання надр; поводження з відходами, у тому числі радіоактивними; поводження з пестицидами та агрохімікатами; ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи; радіаційного захисту; раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів; охорони та раціонального використання земель; збереження, відтворення та невиснажливого використання біологічного та ландшафтного різноманіття, формування, збереження та використання екологічної мережі; організації, охорони та використання природно-заповідного фонду; охорони атмосферного повітря; розвитку водного господарства і меліорації земель; державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства про раціональне використання, відтворення і охорону природних ресурсів, відтворення та охорону земель, екологічну та радіаційну безпеку, охорону та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, збереження, відтворення і невиснажливе використання біологічного та ландшафтного різноманіття, формування, збереження і використання екологічної мережі, з питань поводження з відходами (крім поводження з радіоактивними відходами), небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами, дотримання вимог біологічної і генетичної безпеки щодо біологічних об'єктів природного середовища під час створення, дослідження та практичного використання генетично модифікованих організмів у відкритій системі; здійснення державного геологічного контролю, а також у сфері збереження озонового шару, регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін і виконання вимог [Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату](#) та [Киотського протоколу](#) до неї;

2) реалізація державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, екологічної та в межах повноважень, передбачених законом, біологічної і генетичної безпеки, геологічного вивчення та раціонального використання надр, поводження з відходами (крім поводження з радіоактивними відходами), небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами, раціонального

використання, відтворення і охорони природних ресурсів, охорони та раціонального використання земель, збереження, відтворення та невиснажливого використання біологічного та ландшафтного різноманіття, формування, збереження та використання екологічної мережі, організації, охорони та використання природно-заповідного фонду, охорони атмосферного повітря, а також збереження озонового шару, регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін і виконання вимог [Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату](#) та [Кіотського протоколу](#) до неї.

4. Мінприроди відповідно до покладених на нього завдань:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та в установленому порядку вносить їх на розгляд Кабінету Міністрів України;

2) розробляє проекти законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до його компетенції;

3) погоджує проекти законів, інших актів законодавства, які надходять на погодження від інших міністерств та центральних органів виконавчої влади, готує в межах повноважень, передбачених законом, висновки і пропозиції до проектів законів, інших актів законодавства, які подаються на розгляд Кабінету Міністрів України, та проектів законів, внесених на розгляд Верховної Ради України іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи, нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

4) готує в межах повноважень, передбачених законом, зауваження і пропозиції до прийнятих Верховною Радою України законів, що надійшли на підпис Президентіві України;

5) забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері екологічної безпеки, поводження з відходами, у тому числі радіоактивними, небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами, державної екологічної експертизи, ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи з питань щодо:

ліцензійних умов провадження господарської діяльності із здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами, виробництва особливо небезпечних хімічних речовин та порядків контролю за їх дотриманням;

ведення реєстрів місць видалення відходів та об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів;

контролю за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням;

ведення паспорта відходу;

екологічної безпеки під час перевезення небезпечних вантажів і ліквідації наслідків аварій, що відбуваються під час їх перевезення;

переліку небезпечних властивостей відходів;

переліку пестицидів та агрохімікатів, використання яких дозволяється в Україні;

визначення відповідності пестицидів та агрохімікатів сертифікатам якості, визначення залишкових кількостей пестицидів та агрохімікатів;

проведення екологічної експертизи;

6) розробляє і вводить у дію нормативи допустимих рівнів шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів на стан навколишнього природного середовища;

7) проводить ліцензування операцій у сфері поводження з небезпечними відходами, виробництва особливо небезпечних хімічних речовин та здійснює контроль за додержанням суб'єктами господарювання ліцензійних умов;

8) видає, анулює, здійснює переоформлення та видачу дублікатів документів дозвільного характеру на:

транскордонне перевезення небезпечних відходів;

ввезення на митну територію України незареєстрованих пестицидів та агрохімікатів, що використовуються для державних випробувань і наукових досліджень, а також обробленого ними насіннєвого (посадкового) матеріалу;

9) погоджує місця розміщення небезпечних об'єктів поводження з відходами;

10) здійснює державну реєстрацію пестицидів та агрохімікатів;

11) веде перелік пестицидів та агрохімікатів, дозволених для використання, і щорічні доповнення до нього, затверджує регламенти їх застосування;

12) здійснює акредитацію підприємств, установ та організацій, які проводять державні випробування пестицидів та агрохімікатів;

13) затверджує план державних випробувань пестицидів та агрохімікатів;

14) проводить відповідно до законодавства державну екологічну експертизу стосовно об'єктів, рішення щодо затвердження (схвалення) яких приймається Кабінетом Міністрів України;

15) затверджує відомчі норми і правила з фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління ДАЗВ;

16) здійснює формування та ведення Державного реєстру суб'єктів господарювання, які здійснюють приймання та/або розбирання транспортних засобів, що утилізуються;

17) забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері охорони атмосферного повітря з питань:

затвердження правил, нормативів, норм, методик;

проведення інвентаризації стаціонарних джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;

визначення вимог до оформлення документів для отримання дозволів та встановлення форми дозволів;

установлення порядку та критеріїв взяття на державний облік об'єктів, які справляють або можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей і стан атмосферного повітря, визначення видів та обсягів забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря;

ведення переліку установ та організацій, яким надається право розробляти документи, що обґрунтовують обсяги викидів для підприємств, установ, організацій та громадян - суб'єктів підприємницької діяльності;

визначення величин фонових концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі;

визначення переліків фізичних та біологічних факторів, а також критеріїв визначення стаціонарних джерел забруднення, для яких розробляються нормативи гранично допустимого рівня впливу фізичних і біологічних факторів на стан атмосферного повітря;

визначення переліків типів устаткування, для яких розробляються нормативи гранично допустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря із стаціонарних джерел;

визначення показників емісії (питомі викиди) забруднюючих речовин;

18) видає, анулює, здійснює переоформлення та видачу дублікатів документів дозвільного характеру на:

проведення діяльності, пов'язаної із штучними змінами стану атмосфери та атмосферних явищ у господарських цілях;

викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для об'єктів першої групи;

викиди забруднюючих речовин, для яких не встановлено відповідних нормативів екологічної безпеки для об'єктів першої групи;

19) веде державний кадастр викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;

20) веде перелік установ та організацій, яким надано право розробляти документи, що обґрунтовують обсяги викидів для підприємств, установ, організацій та громадян - суб'єктів підприємницької діяльності;

21) реєструє звіти з інвентаризації викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря для об'єктів першої групи;

22) здійснює взяття на державний облік об'єктів, які справляють або можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей і стан атмосферного повітря, видів та обсягів забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря;

23) узагальнює практику застосування законодавства з питань регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади;

24) забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін і виконання вимог [Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату](#) та [Киотського протоколу](#) до неї з питань щодо:

національних стандартів і процедур моніторингу, звітності та перевірки даних про викиди та абсорбцію (поглинання) парникових газів;

вимог до підготовки проектів спільного впровадження та їх реалізації;

вимог до документів, у яких обґрунтовуються обсяги антропогенних викидів та абсорбції парникових газів, для отримання листа-підтримки власником джерела викидів, на якому планується реалізація проекту спільного впровадження;

строків подання та форм звітності про викиди парникових газів;

правил роботи національної системи торгівлі вуглецевими одиницями;

методик розрахунку антропогенних викидів джерелами та абсорбції (поглинання) поглиначами парникових газів;

критеріїв відбору проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій та заходів, пов'язаних із реалізацією таких проектів;

25) забезпечує виконання вимог [Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату](#) та [Кіотського протоколу](#) до неї, в тому числі впровадження механізмів за Кіотським протоколом, та вносить на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо забезпечення їх виконання;

26) здійснює функції уповноваженого органу виконавчої влади, який від імені держави бере участь у [Рамковій конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату](#), в роботі Конференції Сторін Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату та Народи Сторін [Кіотського протоколу](#), а також їх органів і робочих сесій;

27) готує, затверджує і подає до Секретаріату Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату інформацію на виконання Рішень Конференції Сторін [Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату](#) та Народи Сторін [Кіотського протоколу](#);

28) організовує роботу щодо залучення міжнародної фінансової та технічної допомоги, грантів та інших міжнародних програм у сфері регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін;

29) здійснює сплату внесків до бюджету [Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату](#) та [Кіотського протоколу](#) до неї, а також до Міжнародного журналу транзакцій;

30) укладає в межах повноважень, передбачених законом, міжнародні договори України, забезпечує виконання зобов'язань, взятих Україною за міжнародними договорами, з питань, що належать до його компетенції у сфері регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін;

31) забезпечує:

розгляд та прийняття рішення про схвалення і затвердження або про відмову у схваленні і затвердженні проектів, спрямованих на скорочення обсягу антропогенних викидів або збільшення абсорбції парникових газів, та здійснює моніторинг реалізації таких проектів;

розгляд та прийняття в установленому порядку рішення про схвалення, реалізацію і фінансування або про відмову у схваленні, реалізації і фінансуванні проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій та заходів, пов'язаних з реалізацією таких проектів, і затверджує плани заходів щодо реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій;

підготовку, затвердження та подання національного повідомлення про зміну клімату згідно із зобов'язаннями за [Рамковою конвенцією Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату](#) та [Кіотським протоколом](#) до неї;

інвентаризацію антропогенних викидів джерелами та абсорбції поглиначами парникових газів на національному рівні з метою підготовки національного кадастру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів, а також затвердження і подання до Секретаріату Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату Національного звіту (кадастру) антропогенних викидів джерелами та абсорбції поглиначами парникових газів;

32) формує, веде та забезпечує функціонування Національного електронного реєстру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів;

33) здійснює акредитацію незалежних органів - резидентів України, що мають право здійснювати детермінацію та верифікацію проектів, що реалізуються за механізмом спільного впровадження;

34) укладає угоди з продажу частин установленої кількості викидів парникових газів на підставі рішення Кабінету Міністрів України;

35) створює та веде базу даних новітніх технологій у сфері скорочення викидів парникових газів;

36) створює та забезпечує функціонування національної системи обігу та торгівлі вуглецевими одиницями;

37) забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері раціонального використання, відтворення і охорони об'єктів тваринного і рослинного світу, біологічного та ландшафтного різноманіття, формування, збереження та використання екологічної мережі та у межах повноважень, передбачених законом, біологічної та генетичної безпеки, охорони та раціонального використання земель з питань:

охорони, використання та відтворення тваринного і рослинного світу;

ведення державного обліку і кадастру рослинного світу, ведення державного кадастру тваринного світу;

ведення державного обліку чисельності об'єктів тваринного світу та обліку обсягів їх добування;

встановлення лімітів, норм використання об'єктів тваринного світу (крім водних біоресурсів);

спеціального використання об'єктів тваринного світу (крім водних біоресурсів);

реєстрації та утримання диких тварин, які вилучені з природного середовища з метою надання їм допомоги;

реалізації об'єктів тваринного світу, конфіскованих або безоплатно вилучених внаслідок порушення законодавства в частині ввезення в Україну та вивезення за її межі диких тварин та інших об'єктів тваринного світу;

встановлення правил добування диких тварин, а також їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі;

регулювання заходів, необхідних для скорочення чисельності тварин у разі виникнення або загрози виникнення епізоотій та в разі виникнення небезпечних ситуацій;

затвердження переліків дикорослих видів рослин, поширення і чисельність яких підлягають регулюванню;

ввезення в Україну і вивезення за її межі об'єктів тваринного і рослинного світу, крім генетично модифікованих організмів;

загального використання і відтворення природних рослинних ресурсів;

затвердження нормативів спеціального використання природних рослинних ресурсів, затвердження розрахункових лісосік;

визначення природних рослинних угруповань, які підлягають занесенню до Зеленої книги України, затвердження переліків рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні і заносяться до Зеленої книги України;

ведення Червоної та Зеленої книг України;
створення, поповнення, зберігання, використання, відчуження та державного обліку зоологічних і ботанічних колекцій, торгівлі ними, а також ввезення в Україну, пересилання та вивезення за її межі;
затвердження переліків видів тварин, рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України, видів тварин, рослин та грибів, що виключені з Червоної книги України;
державного обліку рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України;
оцінки ризику потенційного впливу генетично модифікованих організмів на навколишнє природне середовище;
встановлення переліку земель, на яких застосовується обмеження щодо вирощування генетично модифікованих сортів рослин;
визначення і занесення видів тварин, які не занесені до Червоної книги України, але мають особливу наукову, природоохоронну та іншу цінність, до переліків видів тварин, які підлягають особливій охороні, та встановлення порядку їх охорони, використання і відтворення;
затвердження типових конструкцій засобів перевезення диких тварин;
38) здійснює погодження ліміту використання лісових ресурсів під час здійснення побічних лісових користувань та лісових ресурсів під час заготівлі другорядних лісових матеріалів;
39) видає, анулює, здійснює переоформлення та видачу дублікатів документів дозвільного характеру на:
спеціальне використання об'єктів тваринного світу;
спеціальне використання природних рослинних ресурсів;
переселення тварин у нові місця перебування, акліматизацію нових для фауни України видів диких тварин, а також на проведення заходів щодо схрещування диких тварин;
утримання диких тварин у неволі;
імпорт та експорт зразків видів дикої фауни і флори, сертифікатів на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків (крім осетрових риб і виробленої з них продукції, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення);
спеціальне використання (добування, збирання) об'єктів, які занесені до Червоної книги України;
право займатися розведенням у напіввільних умовах чи в неволі видів тварин, які занесені до Червоної книги України;
проведення державних апробацій (випробувань) генетично модифікованих організмів у відкритій системі;
вивільнення генетично модифікованих організмів у відкритій системі;
транзитне переміщення не зареєстрованих в Україні генетично модифікованих організмів;
40) здійснює процедуру надання попередньої обґрунтованої згоди щодо можливості транскордонного переміщення генетично модифікованих організмів, призначених для умисного введення в навколишнє природне середовище відповідно

до вимог [Картахенського протоколу про біобезпеку](#) та [Конвенції про біологічне різноманіття](#);

41) затверджує нормативи спеціального використання природних рослинних ресурсів та розрахункові лісосіки заготівлі деревини, погоджує матеріали лісовпорядкування;

42) здійснює погодження поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок;

43) формує мережу дослідних земельних ділянок та ділянок з еталонними ґрунтами для ведення моніторингу земель на національному рівні;

44) веде державний облік і кадастр рослинного і тваринного світу;

45) веде Червону та Зелену книги України;

46) здійснює управління формуванням, збереженням і використанням національної екологічної мережі;

47) забезпечує у сфері організації охорони та використання природно-заповідного фонду нормативно-правове регулювання з питань:

спеціального використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

діяльності служби державної охорони природно-заповідного фонду;

наукової, рекреаційної, еколого-освітньої діяльності природних та біосферних заповідників та національних природних парків;

економічного обґрунтування розвитку природно-заповідного фонду, а також економічної оцінки природних комплексів і об'єктів, які входять до його складу;

ведення паспорта водно-болотного угіддя міжнародного значення;

48) встановлює ліміти на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;

49) веде державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

50) бере участь у проведенні науково-технічної політики у сфері організації, охорони та використання природно-заповідного фонду, а саме: узагальненні наукових досліджень на територіях природних та біосферних заповідників, національних природних парків; затвердженні порядку підготовки та програми Літопису природи; здійсненні наукових досліджень на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду; затвердженні програм і планів науково-дослідних робіт;

51) здійснює:

управління охороною і використанням територій та об'єктів природно-заповідного фонду, службою державної охорони природно-заповідного фонду;

підготовку і подання пропозицій щодо створення, оголошення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також розширення, зміни меж, категорії та скасування статусу існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

52) затверджує положення про території та об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, а також положення про території та об'єкти, які мають особливу екологічну, наукову, естетичну, господарську, а також історико-культурну цінність;

53) затверджує проекти організації території природних та біосферних заповідників, національних природних парків, ботанічних садів загальнодержавного

значення, проекти утримання та реконструкції парків - пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення;

54) погоджує проекти організації територій дендрологічних, зоологічних парків та ботанічних садів загальнодержавного значення, проекти утримання та реконструкції парків - пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення, що не належать до сфери управління Мінприроди;

55) затверджує положення про екологічні фонди природних, біосферних заповідників, національних природних парків, ботанічних садів, дендрологічних парків і зоологічних парків;

56) погоджує призначення керівників спеціальних адміністрацій природних та біосферних заповідників, національних природних парків, ботанічних садів, дендрологічних та зоологічних парків загальнодержавного значення, а також регіональних ландшафтних парків;

57) забезпечує розроблення проектів створення, оголошення, зміни меж, категорії та скасування статусу територій та об'єктів природно-заповідного фонду; проектів резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів;

58) організовує встановлення в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

59) забезпечує у сфері охорони та відтворення вод (поверхневі, підземні, морські), раціонального використання водних ресурсів нормативно-правове регулювання з питань:

затвердження правил, нормативів, норм з охорони та відтворення вод (поверхневі, підземні, морські), раціонального використання водних ресурсів, аналізує практику їх застосування;

встановлення лімітів забору, використання води та лімітів скиду забруднюючих речовин у водні об'єкти;

методик та методичних вказівок щодо встановлення технологічних нормативів;

встановлення порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування, днопоглиблювальні роботи, прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду, а також порядку розроблення та затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та переліку забруднюючих речовин, скидання яких у водні об'єкти нормується, розроблення та затвердження критеріїв оцінки забруднення підземних горизонтів водних об'єктів;

встановлення критеріїв визначення екстремально високого рівня забруднення вод;

60) забезпечує у сфері розвитку водного господарства і меліорації земель нормативно-правове регулювання з питань щодо:

правил, нормативів, норм у сфері розвитку водного господарства і меліорації земель, аналізує практику їх застосування;

організації та проведення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель;

ведення державного водного кадастру за розділом "Водокористування";

61) забезпечує нормативно-правове регулювання з питань щодо:

обліку робіт і досліджень, пов'язаних з геологічним вивченням надр;

обліку нафтових і газових свердловин та обліку обсягу погашених і видобутих корисних копалин, їх втрат, а також форм звітності щодо обліку запасів корисних копалин для ведення державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин;

порядку обліку, зберігання та користування матеріалами державного інформаційного геологічного фонду;

змісту, оформлення і порядку подання на розгляд в установленому порядку геолого-економічної оцінки родовищ металічних і неметалічних корисних копалин;

виконання робіт із стандартизації, метрології, за результатами проведення сертифікації у сфері геологічного вивчення, охорони та використання надр, у тому числі щодо правил нормативного забезпечення геологічного вивчення надр;

порядку погодження надання надр у користування;

грошової винагороди за відкриття нових родовищ корисних копалин, що мають промислове значення;

проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень, пов'язаних з розробленням і впровадженням у виробництво наукових і методичних основ прогнозування, пошуком та розвідкою родовищ корисних копалин, прогнозуванням змін геологічного середовища та іншими потребами геологічного вивчення надр, зокрема щодо:

- стадій геологорозвідувальних робіт;

- порядку організації та здійснення розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення;

- ведення Державної еколого-геологічної карти;

62) забезпечує у сфері державного нагляду (контролю) за дотриманням природоохоронного законодавства нормативно-правове регулювання з питань щодо:

організації та проведення перевірок оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення;

розрахунків розмірів відшкодування збитків, завданих державі внаслідок порушення природоохоронного законодавства;

технічної експлуатації установок очистки газу;

взаємодії з Держгеонадрами та іншими органами державного контролю;

здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог природоохоронного законодавства у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів, мисливського впорядкування;

переміщення (перевезення), експорту (реекспорту), імпорту, вилучення, набуття у власність, користування, оренди об'єктів тваринного світу, торгівлі ними, в тому числі тими, що занесені до Червоної книги України та перебувають під захистом [Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення](#);

проведення екологічного та радіологічного контролю транспортних засобів і вантажів, у тому числі товарів (предметів) гуманітарної допомоги, у пунктах пропуску через державний кордон та на митній території України;

визначення переліків товарів, які підлягають радіологічному та екологічному контролю у пунктах пропуску через державний кордон та на митній території України;

63) готує в межах повноважень, передбачених законом, висновки і пропозиції до проектів законів, інших актів законодавства, які надходять для погодження від інших органів;

64) визначає пріоритетні напрями розвитку з питань, що належать до компетенції Мінприроди;

- 65) проводить моніторинг та оцінку впливу державної політики у відповідній сфері;
- 66) встановлює порядок планування і контролю за виконанням науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у визначеній сфері та впровадженням їх результатів;
- 67) організовує моніторинг навколишнього природного середовища, забезпечує функціонування загальнодержавної інформаційно-аналітичної системи моніторингу навколишнього природного середовища;
- 68) визначає екологічні показники для оцінки стану навколишнього природного середовища та методичні вказівки щодо їх застосування;
- 69) визначає реєстри складових мережі спостережень системи моніторингу навколишнього природного середовища;
- 70) розробляє методики проведення моніторингу навколишнього природного середовища, зокрема суб'єктами господарювання, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища;
- 71) готує і подає на розгляд Верховної Ради України щорічну Національну доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні;
- 72) забезпечує впровадження механізмів сталого розвитку з питань, що належать до компетенції Мінприроди;
- 73) організовує, координує та контролює проведення оцінки впливу на навколишнє природне середовище, зокрема у транскордонному контексті;
- 74) здійснює технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки;
- 75) видає сертифікати на право проведення екологічного аудиту, веде реєстр екологічних аудиторів та юридичних осіб, що мають право на проведення екологічного аудиту;
- 76) затверджує положення про сертифікацію екологічних аудиторів та про ведення реєстру екологічних аудиторів;
- 77) розробляє стратегічні, програмно-планові документи та забезпечує їх реалізацію;
- 78) забезпечує виконання законодавства з питань, що належать до компетенції Мінприроди;
- 79) бере участь у здійсненні заходів щодо адаптації законодавства України до законодавства ЄС;
- 80) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, організацію виконання зобов'язань, взятих Україною за міжнародними договорами, укладає міжнародні договори України, забезпечує міжнародне співробітництво, вивчення, узагальнення і поширення міжнародного досвіду;
- 81) організовує роботу із залучення міжнародної фінансової та технічної допомоги, грантів та інших міжнародних програм у визначеній сфері;
- 82) бере в межах повноважень, передбачених законом, участь у плануванні та здійсненні заходів із запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру і реагування на них;

83) здійснює співпрацю з інститутами громадянського суспільства, забезпечує участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики з питань, що належать до компетенції Мінприроди;

84) реалізує в межах повноважень, передбачених законом, державну політику у сфері волонтерської діяльності щодо здійснення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища;

85) забезпечує інформування громадськості про формування та реалізацію державної політики з питань, що належать до компетенції Мінприроди;

86) інформує та надає роз'яснення щодо реалізації державної політики з питань, що належать до компетенції Мінприроди, сприяє розвитку екологічної освіти та екологічному вихованню населення;

87) здійснює розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних із діяльністю Мінприроди, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;

88) затверджує положення про громадський контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища;

89) встановлює порядок надання інформації про стан навколишнього природного середовища і порядок організації та проведення публічних слухань або відкритих засідань з питань впливу запланованої діяльності на навколишнє природне середовище;

90) здійснює функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління;

91) бере участь у формуванні, збереженні та використанні екологічної мережі, у формуванні національної системи науково-технічної інформації;

92) сприяє залученню інвестицій у сферу охорони навколишнього природного середовища, зміни клімату, екологічної та в межах своєї компетенції біологічної, генетичної та радіаційної безпеки, охорони та раціонального використання земель, заповідної справи та оцінки впливу на навколишнє природне середовище, зокрема у транскордонному контексті;

93) подає пропозиції щодо обсягів державного замовлення на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців з питань, що належать до компетенції Мінприроди;

94) організовує наукову, науково-технічну, інвестиційну, інформаційну, видавничу діяльність, пропагування досягнень і передового досвіду, сприяє створенню і впровадженню сучасних інформаційних технологій та комп'ютерних мереж з питань, що належать до компетенції Мінприроди;

95) передає відповідно до законодавства правоохоронним органам матеріали про виявлені правопорушення;

96) виступає замовником науково-дослідних робіт з питань, що належать до його компетенції;

97) здійснює інші повноваження, визначені законом.

5. Мінприроди з метою організації своєї діяльності:

1) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх реалізацією в апараті Мінприроди, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;

2) здійснює добір кадрів в апарат Мінприроди та на керівні посади на підприємства, в установи та організації, що належать до сфери його управління, формує кадровий резерв на відповідні посади, організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та працівників апарату Мінприроди, а також осіб, включених до кадрового резерву;

3) організовує планово-фінансову роботу в апараті Мінприроди, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку;

4) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, реалізацію державної політики стосовно державної таємниці, захист інформації з обмеженим доступом, а також технічний захист інформації, контроль за її збереженням;

5) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань з мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави;

6) організовує ведення діловодства та архівне зберігання документів відповідно до встановлених правил.

6. Мінприроди для виконання покладених на нього завдань має право в установленому порядку:

1) залучати спеціалістів центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками), вчених, представників інститутів громадянського суспільства (за згодою) для розгляду питань, що належать до компетенції Мінприроди;

2) одержувати безоплатно від центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування необхідні для виконання покладених на нього завдань інформацію, документи і матеріали, зокрема від органів статистики - статистичні дані;

3) скликати наради, утворювати в установленому порядку комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до його компетенції;

4) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами.

7. Мінприроди у процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також з підприємствами, установами та організаціями.

8. Мінприроди в межах повноважень, передбачених законом, на основі і на виконання [Конституції](#) та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України видає накази, організовує та контролює їх виконання.

Накази Мінприроди, які відповідно до закону є регуляторними актами, розробляються, розглядаються, видаються та оприлюднюються з урахуванням

вимог Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”.

Нормативно-правові акти Мінприроди підлягають державній реєстрації в установленому порядку.

Накази Мінприроди, видані в межах повноважень, передбачених законом, є обов’язковими до виконання центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами, місцевими держадміністраціями, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності та громадянами.

9. Мінприроди очолює Міністр, який призначається на посаду за поданням Прем’єр-міністра України і звільняється з посади Верховною Радою України.

Міністр має першого заступника, заступників та заступника Міністра - керівника апарату, які призначаються на посаду та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем’єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра.

10. Міністр:

1) очолює Мінприроди, здійснює керівництво його діяльністю;

2) спрямовує і координує здійснення іншими центральними органами виконавчої влади заходів з питань, що належать до компетенції Мінприроди;

3) спрямовує та координує діяльність визначених Кабінетом Міністрів України центральних органів виконавчої влади, зокрема:

забезпечує формування державної політики у відповідній сфері та контролює її реалізацію центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

погоджує та подає на розгляд Кабінету Міністрів України розроблені центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, проекти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України;

визначає пріоритетні напрями роботи центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, та шляхи виконання покладених на них завдань, затверджує плани роботи таких центральних органів виконавчої влади;

вносить Прем’єр-міністрові України пропозиції щодо кандидатур для призначення на посаду керівників центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, і за пропозицією керівників зазначених органів - пропозиції щодо кандидатур для призначення на посаду їх заступників;

погоджує структуру апарату центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

видає обов’язкові для виконання центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, накази та доручення з питань, що належать до компетенції таких органів;

погоджує призначення на посаду і звільнення з посади керівників і заступників керівників самостійних структурних підрозділів апарату центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

порушує перед Кабінетом Міністрів України питання щодо скасування актів центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, повністю чи в окремій частині;

порушує перед Кабінетом Міністрів України питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності керівників центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, та їх заступників;

ініціює питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності керівників структурних підрозділів апарату центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, а також керівників підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління таких органів;

ініціює питання щодо проведення службового розслідування стосовно керівників центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, їх заступників, інших державних службовців і працівників апарату таких центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери їх управління;

приймає рішення щодо проведення перевірки діяльності центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

заслуховує звіти про виконання покладених на центральні органи виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, завдань та планів їх роботи;

визначає структурний підрозділ апарату Мінприроди, що відповідає за взаємодію з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

визначає посадових осіб Мінприроди, які включаються до складу колегії центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

визначає порядок обміну інформацією між Мінприроди та центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, періодичність її подання;

вирішує інші питання, пов'язані із спрямуванням і координацією діяльності центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

4) визначає пріоритети роботи Мінприроди та шляхи виконання покладених на нього завдань, затверджує плани роботи Мінприроди, звіти про їх виконання;

5) організовує та контролює виконання в апараті Мінприроди [Конституції](#) та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України;

6) подає на розгляд Кабінету Міністрів України проекти законів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, розробником яких є Мінприроди;

7) представляє в установленому порядку проекти законів України, розробником яких є Мінприроди та центральні органи виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр, і доповідає з інших питань, що належать до компетенції Мінприроди, під час їх розгляду на пленарних засіданнях Верховної Ради України;

8) веде переговори і підписує міжнародні договори України у межах наданих йому повноважень;

9) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату Мінприроди;

10) призначає на посаду та звільняє з посади в установленому порядку керівників та заступників керівників самостійних структурних підрозділів, працівників патронатної служби, присвоює їм ранги державних службовців, приймає рішення щодо їх заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності;

11) вносить подання щодо представлення в установленому порядку державних службовців та працівників апарату Мінприроди, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління, до відзначення державними нагородами;

12) порушує в установленому порядку питання щодо заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності своїх заступників;

13) притягує до дисциплінарної відповідальності керівників підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Мінприроди;

14) утворює, ліквідує, реорганізовує підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління Мінприроди, затверджує їх положення (статути), в установленому порядку призначає на посаду та звільняє з посади їх керівників, здійснює в межах повноважень, передбачених законом, інші функції з управління об'єктами державної власності;

15) визначає обов'язки першого заступника Міністра, заступників Міністра та заступника Міністра - керівника апарату, розподіл повноважень Міністра між першим заступником Міністра та заступниками Міністра, які вони здійснюють за його відсутності;

16) дає обов'язкові для виконання працівниками апарату Мінприроди доручення;

17) приймає рішення щодо розподілу бюджетних коштів, головним розпорядником яких є Мінприроди;

18) організовує внутрішній контроль і внутрішній аудит та забезпечує їх здійснення в Мінприроді та бюджетних установах, що належать до сфери його управління;

19) представляє Мінприроди у відносинах з іншими органами, підприємствами, установами та організаціями в Україні та за її межами;

20) скликає та проводить наради з питань, що належать до його компетенції;

21) підписує накази Мінприроди;

22) здійснює інші повноваження, визначені законом.

11. Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції Мінприроди, обговорення найважливіших напрямів його діяльності у Міністерстві може утворюватися колегія.

Рішення колегії можуть бути реалізовані шляхом видання відповідного наказу Мінприроди.

Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності у Мінприроді можуть утворюватися інші постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи.

Рішення про утворення чи ліквідацію колегії, інших постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, їх кількісний та персональний склад, положення про них затверджує Міністр.

12. Граничну чисельність державних службовців і працівників апарату Мінприроди затверджує Кабінет Міністрів України.

Структуру апарату Мінприроди затверджує Міністр.

Штатний розпис та кошторис Мінприроди затверджує заступник Міністра - керівник апарату за погодженням з Мінфіном.

13. Мінприроди є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства.

Додаток Б

Додаток В

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про місцеве самоврядування в Україні

Розділ І
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни, використані в цьому Законі

Основні терміни, використані в цьому Законі, мають таке значення:

територіальна громада - жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр;

адміністративно-територіальна одиниця - область, район, місто, район у місті, селище, село;

{Офіційне тлумачення абзацу третього статті 1 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 11-рп/2001 від 13.07.2001](#)}

місцевий референдум - форма прийняття територіальною громадою рішень з питань, що належать до відання місцевого самоврядування, шляхом прямого голосування;

загальні збори - зібрання всіх чи частини жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення;

представницький орган місцевого самоврядування - виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення;

районні та обласні ради - органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст;

загальний склад ради - кількісний склад депутатів ради, визначений радою відповідно до закону;

склад ради - кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку;

правомочний склад ради - кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку, яка становить не менш як дві третини від загального складу ради;

виконавчі органи рад - органи, які відповідно до [Конституції України](#) та цього Закону створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування у межах, визначених цим та іншими законами;

органи самоорганізації населення - представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста;

посадова особа місцевого самоврядування - особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету;

делеговані повноваження - повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад;

право комунальної власності - право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування;

бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування;

районний бюджет - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ, міст районного значення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;

обласний бюджет - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;

поточний бюджет - доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для покриття поточних видатків;

бюджет розвитку - доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази;

мінімальний бюджет місцевого самоврядування - розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб, який гарантується державою;

мінімальний рівень соціальних потреб - гарантований державою мінімальний рівень соціальних послуг на душу населення в межах усієї території України;

самооподаткування - форма залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру.

Стаття 2. Поняття місцевого самоврядування

1. Місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

2. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Стаття 3. Право громадян на участь у місцевому самоврядуванні

1. Громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад.

2. Будь-які обмеження права громадян України на участь у місцевому самоврядуванні залежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, терміну проживання на відповідній території, за мовними чи іншими ознаками забороняються.

Стаття 4. Основні принципи місцевого самоврядування

Місцеве самоврядування в Україні здійснюється на принципах:
народовладдя;

законності;
гласності;
колегіальності;
поєднання місцевих і державних інтересів;
виборності;
правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами;
підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб;
державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування;
судового захисту прав місцевого самоврядування.

Стаття 5. Система місцевого самоврядування

1. Система місцевого самоврядування включає:

територіальну громаду;
сільську, селищну, міську раду;
сільського, селищного, міського голову;
виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
старосту;

{Частина першу статті 5 доповнено новим абзацом згідно із Законом [№ 157-VIII від 05.02.2015](#)}

районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;

органи самоорганізації населення.

2. У містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради відповідно до цього Закону можуть утворюватися районні в місті ради. Районні в містах ради утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є і головою її виконавчого комітету.

Стаття 6. Територіальні громади

1. Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста.

2. Територіальні громади в порядку, встановленому законом, можуть об'єднуватися в одну сільську, селищну, міську територіальну громаду, утворювати єдині органи місцевого самоврядування та обирати відповідно сільського, селищного, міського голову.

3. Територіальні громади села, селища, міста, що добровільно об'єдналися в одну територіальну громаду, можуть вийти із складу об'єднаної територіальної громади в порядку, визначеному законом.

{Стаття 6 в редакції Закону [№ 157-VIII від 05.02.2015](#)}

Стаття 7. Місцевий референдум

1. Місцевий референдум є формою вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення.

2. Предметом місцевого референдуму може бути будь-яке питання, віднесене [Конституцією України](#), цим та іншими законами до відання місцевого самоврядування.

3. На місцевий референдум не можуть бути винесені питання, віднесені законом до відання органів державної влади.

4. Рішення, прийняті місцевим референдумом, є обов'язковими для виконання на відповідній території.

5. Порядок призначення та проведення місцевого референдуму, а також перелік питань, що вирішуються виключно референдумом, визначаються законом про референдуми.

Стаття 8. Загальні збори громадян

1. Загальні збори громадян за місцем проживання є формою їх безпосередньої участі у вирішенні питань місцевого значення.

2. Рішення загальних зборів громадян враховуються органами місцевого самоврядування в їх діяльності.

3. Порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання визначається законом та статутом територіальної громади.

Стаття 9. Місцеві ініціативи

1. Члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд у раді (в порядку місцевої ініціативи) будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування.

2. Порядок внесення місцевої ініціативи на розгляд ради визначається представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади з урахуванням вимог [Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#).

{Частина друга статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

3. Місцева ініціатива, внесена на розгляд ради у встановленому порядку, підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні ради за участю членів ініціативної групи з питань місцевої ініціативи.

4. Рішення ради, прийняте з питання, внесеного на її розгляд шляхом місцевої ініціативи, обнародується в порядку, встановленому представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади.

Стаття 10. Ради - представницькі органи місцевого самоврядування

1. Сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами.

2. Обласні та районні ради є органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією України, цим та іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами.

3. Представницькі органи місцевого самоврядування, сільські, селищні, міські голови, виконавчі органи місцевого самоврядування діють за принципом розподілу повноважень у порядку і межах, визначених цим та іншими законами.

4. Порядок формування та організація діяльності рад визначаються Конституцією України, цим та іншими законами, а також статутами територіальних громад.

5. Чисельність працівників органів місцевого самоврядування встановлюється відповідною радою у межах загальної чисельності, визначеної типовими штатами, затвердженими Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 10 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-пн/2008 від 22.05.2008](#)}

Стаття 11. Виконавчі органи рад

1. Виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи.

2. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад є підконтрольними і підзвітними відповідним радам, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

3. У сільських радах, що представляють територіальні громади, які налічують до 500 жителів, за рішенням відповідної територіальної громади або сільської ради виконавчий орган ради може не створюватися. У цьому випадку функції виконавчого органу ради (крім розпорядження земельними та природними ресурсами) здійснює сільський голова одноособово.

Стаття 12. Сільський, селищний, міський голова

1. Сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста.

2. Сільський, селищний, міський голова обирається відповідною територіальною громадою на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі. Строк повноважень сільського, селищного, міського голови, обраного на чергових місцевих виборах, визначається [Конституцією України](#).

{Частина друга статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

3. Сільський, селищний, міський голова очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради, головує на її засіданнях.

4. Сільський, селищний, міський голова не може бути депутатом будь-якої ради, суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, в тому числі на громадських засадах, займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю.

{Частина четверта статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 4711-VI від 17.05.2012](#)}

{Офіційне тлумачення положень частини четвертої статті 12 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 12-пн/2004 від 20.05.2004](#)}

5. На сільських, селищних, міських голів поширюються повноваження та гарантії депутатів рад, передбачені законом про статус депутатів рад, якщо інше не встановлено законом.

6. Повноваження сільських, селищних, міських голів можуть бути тимчасово покладені на керівника відповідної військово-цивільної адміністрації відповідно до [Закону України "Про військово-цивільні адміністрації"](#).

{Статтю 12 доповнено частиною шостою згідно із Законом [№ 650-VIII від 17.07.2015](#)}

{Офіційне тлумачення положень статті 12 див. в Рішеннях Конституційного Суду [№ 7-рп/99 від 06.07.99](#), [№ 21-рп/2003 від 25.12.2003](#)}

Стаття 13. Громадські слухання

1. Територіальна громада має право проводити громадські слухання - зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування.

2. Громадські слухання проводяться не рідше одного разу на рік.

3. Пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування.

4. Порядок організації громадських слухань визначається статутом територіальної громади.

Стаття 14. Органи самоорганізації населення

1. Сільські, селищні, міські, районні в місті (у разі їх створення) ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна.

2. Правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення за місцем проживання визначаються законом.

Стаття 14-¹. Староста

1. У селах, селищах, визначених за рішенням місцевої ради об'єднаної територіальної громади, утвореної відповідно до [Закону](#) України "Про добровільне об'єднання територіальних громад", за винятком її адміністративного центру, обирається староста на строк повноважень місцевої ради.

2. Староста є посадовою особою місцевого самоврядування.

3. Староста:

1) представляє інтереси жителів села, селища у виконавчих органах сільської, селищної, міської ради;

2) сприяє жителям села, селища у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування;

3) бере участь у підготовці проекту бюджету територіальної громади в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного села, селища;

4) вносить пропозиції до виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради з питань діяльності на території відповідного села, селища виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної форми власності та їх посадових осіб;

5) здійснює інші обов'язки, визначені Положенням про старосту.

4. Положення про старосту затверджується сільською, селищною, міською радою відповідної об'єднаної територіальної громади.

У Положенні визначаються права і обов'язки старости, порядок його звітності, інші питання, пов'язані з діяльністю старости.

5. Староста обирається в порядку, визначеному законом.

6. Староста є членом виконавчого комітету ради об'єднаної територіальної громади за посадою.

{Закон доповнено статтею 14-¹ згідно із Законом [№ 157-VIII від 05.02.2015](#)}

Стаття 15. Форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування

1. Органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання, які підлягають реєстрації відповідно до [Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань"](#).

{Частина перша статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1275-VI від 16.04.2009](#), [№ 5461-VI від 16.10.2012](#), [№ 835-VIII від 26.11.2015](#)}

2. Органи місцевого самоврядування та їх асоціації можуть входити до відповідних міжнародних асоціацій, інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування.

3. Асоціаціям та іншим добровільним об'єднанням органів місцевого самоврядування не можуть передаватися владні повноваження органів місцевого самоврядування.

{Частина третя статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1275-VI від 16.04.2009](#)}

Стаття 16. Організаційно-правова, матеріальна і фінансова основи місцевого самоврядування

1. Органи місцевого самоврядування є юридичними особами і наділяються цим та іншими законами власними повноваженнями, в межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність відповідно до закону.

2. Органам місцевого самоврядування законом можуть надаватися окремі повноваження органів виконавчої влади, у здійсненні яких вони є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

3. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

{Частина третя статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2813-IV від 06.09.2005](#)}

4. Рішення про наділення міських рад правами щодо управління майном і фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, приймається на місцевих референдумах відповідних районних у містах громад. У разі якщо територіальна громада району в місті внаслідок референдуму не прийме рішення про передачу права управління майном та фінансами відповідній міській раді, а територіальна громада міста або міська рада не прийняла рішення про створення органів місцевого самоврядування районів у місті, міська рада здійснює управління

майном та фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, та несе відповідальність перед громадою відповідного району у місті.

5. Від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради.

6. Місцеві бюджети є самостійними, вони не включаються до Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів.

7. Органи місцевого самоврядування з урахуванням місцевих умов і особливостей можуть перерозподіляти між собою на підставі договорів окремі повноваження та власні бюджетні кошти.

8. Сільська, селищна, міська, районна в місті (у разі її створення) рада може наділяти частиною своїх повноважень органи самоорганізації населення, передавати їм відповідні кошти, а також матеріально-технічні та інші ресурси, необхідні для здійснення цих повноважень, здійснює контроль за їх виконанням.

9. Сільські, селищні, міські, районні у містах, районні, обласні ради мають печатки із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням, рахунки в установах банків України.

Стаття 17. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад

Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на засадах їх підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності органам місцевого самоврядування.

Стаття 18. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад

1. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на договірній і податковій основі та на засадах підконтрольності у межах повноважень, наданих органам місцевого самоврядування законом.

2. З питань, віднесених до відання органів місцевого самоврядування, на їх вимогу підприємства, установи та організації, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, надають відповідну інформацію.

3. Органи місцевого самоврядування можуть виступати з ініціативою щодо перевірок, а також організувати проведення перевірок на підприємствах, в установах та організаціях, що не перебувають у комунальній власності, з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади.

Стаття 18-¹. Відносини органів місцевого самоврядування із судами загальної юрисдикції

Орган місцевого самоврядування може бути позивачем та відповідачем у судах загальної юрисдикції, зокрема, звертатися до суду, якщо це необхідно для реалізації його повноважень і забезпечення виконання функцій місцевого самоврядування.

{Закон доповнено статтею 18-¹ згідно із Законом [№ 1697-VII від 14.10.2014](#)}

Стаття 19. Статут територіальної громади села, селища, міста

1. З метою врахування історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей здійснення місцевого самоврядування представницький орган місцевого самоврядування на основі Конституції України та в межах цього Закону може прийняти статут територіальної громади села, селища, міста.

2. Статут територіальної громади підлягає державній реєстрації в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань.

{Частина друга статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

3. Підставою для відмови в державній реєстрації статуту територіальної громади може бути його невідповідність Конституції та законам України. Відмова в реєстрації статуту територіальної громади може бути оскаржена в судовому порядку.

Стаття 20. Державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування

Державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування може здійснюватися лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, і не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень.

Стаття 21. Обмеження прав територіальних громад на місцеве самоврядування

Обмеження прав територіальних громад на місцеве самоврядування згідно з Конституцією та законами України може бути застосоване лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Стаття 22. Символіка територіальних громад сіл, селищ, міст, районів і областей

1. Територіальні громади сіл, селищ, міст можуть мати власну символіку (герб, прапор тощо), яка відображає їх історичні, культурні, соціально-економічні та інші місцеві особливості і традиції.

2. З урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування сіл, селищ, міст районними, обласними радами може бути затверджена символіка відповідно району, області.

3. Зміст, опис та порядок використання символіки територіальних громад сіл, селищ, міст, районів і областей визначаються відповідною радою згідно з законом.

Стаття 23. Підняття Державного Прапора України

На будинках, де працюють ради та їх виконавчі комітети, піднімається Державний Прапор України.

Стаття 24. Законодавство про місцеве самоврядування

1. Правовий статус місцевого самоврядування в Україні визначається [Конституцією України](#), цим та іншими законами, які не повинні суперечити положенням цього Закону.

2. Правовий статус місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі, а також в Автономній Республіці Крим визначається Конституцією України та цим Законом з особливостями, передбаченими законами про міста Київ і Севастополь.

3. Органи місцевого самоврядування та їх посадові особи діють лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією і законами України, та

керуються у своїй діяльності Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, а в Автономній Республіці Крим - також нормативно-правовими актами Верховної Ради і Ради міністрів Автономної Республіки Крим, прийнятими у межах їхньої компетенції.

Розділ II

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Глава 1.

Повноваження сільських, селищних, міських рад

Стаття 25. Загальна компетенція сільських, селищних, міських рад

Сільські, селищні, міські ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією України, цим та іншими законами до їх відання.

{Офіційне тлумачення положень статті 25 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-рп/2009 від 16.04.2009](#)}

Стаття 26. Виключна компетенція сільських, селищних, міських рад

1. Виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються такі питання:

1) затвердження регламенту ради;

2) утворення і ліквідація постійних та інших комісій ради, затвердження та зміна їх складу, обрання голів комісій;

3) утворення виконавчого комітету ради, визначення його чисельності, затвердження персонального складу; внесення змін до складу виконавчого комітету та його розпуск;

{Щодо зупинення та відновлення дії пункту 3 додатково див. Закони [№ 489-V від 19.12.2006](#), [№ 749-V від 15.03.2007](#)}

4) обрання на посаду та звільнення з посади секретаря ради у порядку, передбаченому цим Законом;

{Пункт 4 частини першої статті 26 в редакції Закону [№ 2554-IV від 21.04.2005](#)}

5) затвердження за пропозицією сільського, селищного, міського голови структури виконавчих органів ради, загальної чисельності апарату ради та її виконавчих органів відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України, витрат на їх утримання;

{Пункт 5 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#)}

{Щодо зупинення та відновлення дії пункту 5 додатково див. Закони [№ 489-V від 19.12.2006](#), [№ 749-V від 15.03.2007](#)}

6) утворення за поданням сільського, селищного, міського голови інших виконавчих органів ради;

7) затвердження плану роботи ради та заслуховування звіту про його виконання з урахуванням вимог статті 32 [Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#);

{Пункт 7 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

8) заснування аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації відповідної ради, призначення і звільнення їх керівників;

{Пункт 8 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 917-VIII від 24.12.2015](#)}

9) заслуховування звіту сільського, селищного, міського голови про діяльність виконавчих органів ради, у тому числі щорічного звіту про здійснення державної регуляторної політики виконавчими органами відповідної ради;

{Пункт 9 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

10) прийняття рішення про недовіру сільському, селищному, міському голові;

11) заслуховування звітів постійних комісій, керівників виконавчих органів ради та посадових осіб, яких вона призначає або затверджує;

12) заслуховування повідомлень депутатів про роботу в раді, виконання ними доручень ради;

13) розгляд запитів депутатів, прийняття рішень по запитах;

14) прийняття рішень щодо дострокового припинення повноважень депутата ради в порядку, встановленому законом;

15) скасування актів виконавчих органів ради, які не відповідають [Конституції](#) чи законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень;

16) прийняття рішення щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови у випадках, передбачених цим Законом;

{Пункт 17 частини першої статті 26 виключено на підставі Закону [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

18) прийняття рішення про проведення місцевого референдуму;

19) прийняття відповідно до законодавства рішень щодо організації проведення референдумів та виборів органів державної влади, місцевого самоврядування та сільського, селищного, міського голови;

20) прийняття рішень про наділення органів самоорганізації населення окремими власними повноваженнями органів місцевого самоврядування, а також про передачу коштів, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для їх здійснення;

21) прийняття рішень про об'єднання в асоціації або вступ до асоціацій, інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування та про вихід з них;

22) затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування;

23) затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього; затвердження звіту про виконання відповідного бюджету;

24) встановлення місцевих податків і зборів відповідно до [Податкового кодексу України](#);

{Пункт 24 частини першої статті 26 в редакції Закону [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

25) утворення цільових фондів, затвердження положень про ці фонди;

{Пункт 25 частини першої статті 26 в редакції Закону [№ 2813-IV від 06.09.2005](#)}

26) прийняття рішень щодо здійснення місцевих запозичень;

{Пункт 26 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

27) прийняття рішень щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету;

{Пункт 27 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

28) прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах, а також земельному податку;

{Пункт 28 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

29) встановлення для підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміру частки прибутку, яка підлягає зарахуванню до місцевого бюджету;

30) прийняття рішень щодо відчуження відповідно до закону комунального майна; затвердження місцевих програм приватизації, а також переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; визначення доцільності, порядку та умов приватизації об'єктів права комунальної власності; вирішення питань про придбання в установленому законом порядку приватизованого майна, про включення до об'єктів комунальної власності майна, відчуженого у процесі приватизації, договір купівлі-продажу якого в установленому порядку розірвано або визнано недійсним, про надання у концесію об'єктів права комунальної власності, про створення, ліквідацію, реорганізацію та репрофільювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади.

{Пункт 30 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 997-XIV від 16.07.99](#)}

Реорганізація або ліквідація навчальних закладів комунальної форми власності здійснюється за рішенням місцевої ради;

{Пункт 30 частини першої статті 26 доповнено абзацом згідно із Законом [№ 2628-III від 11.07.2001](#); в редакції Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#) - щодо набрання чинності норм зазначеного Закону див. "[Прикінцеві положення](#)"}

30-¹) прийняття рішень про визначення критеріїв, відповідно до яких утворення наглядової ради є обов'язковим у комунальних унітарних підприємствах та у господарських товариствах, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді; про затвердження порядку утворення наглядової ради, порядку призначення членів наглядової ради комунального унітарного підприємства; про визначення кола питань, що належать до виключної компетенції наглядової ради комунального унітарного підприємства; про встановлення вимог до незалежних членів наглядової ради комунальних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді;

{Частину першу статті 26 доповнено пунктом 30-¹ згідно із Законом [№ 1405-VIII від 02.06.2016](#)}

30-²) визначення критеріїв відбору незалежного аудитора та критеріїв віднесення комунальних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді, до таких, фінансова звітність яких (у тому числі консолідована) підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором, та затвердження порядку такої перевірки і порядку залучення незалежного аудитора;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 30-² згідно із Законом [№ 1405-VIII від 02.06.2016](#)}

31) прийняття рішень про передачу іншим органам окремих повноважень щодо управління майном, яке належить до комунальної власності відповідної територіальної громади, визначення меж цих повноважень та умов їх здійснення;

32) створення у разі необхідності органів і служб для забезпечення здійснення з іншими суб'єктами комунальної власності спільних проектів або спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій, визначення повноважень цих органів (служб);

33) вирішення відповідно до законодавства питань про створення підприємствами комунальної власності спільних підприємств, у тому числі з іноземними інвестиціями;

33-¹) прийняття рішень щодо надання згоди на організацію співробітництва територіальних громад, суб'єктом якого є територіальна громада села, селища, міста, у формах, визначених [статтею 4](#) Закону України "Про співробітництво територіальних громад", щодо схвалення проекту договору про співробітництво та інших рішень, пов'язаних із здійсненням відповідно до зазначеного Закону співробітництва територіальних громад;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 33-¹ згідно із Законом [№ 1508-VII від 17.06.2014](#)}

33-²) заслуховування звітів, пов'язаних із здійсненням відповідно до [Закону України](#) "Про співробітництво територіальних громад" співробітництва територіальних громад, суб'єктом якого є територіальна громада села, селища, міста;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 33-² згідно із Законом [№ 1508-VII від 17.06.2014](#)}

34) вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;

35) затвердження ставок земельного податку відповідно до [Податкового кодексу України](#);

{Пункт 35 частини першої статті 26 в редакції Закону [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

36) вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення, а також про скасування такого дозволу;

37) прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом, прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами "сезону тиші" з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу;

{Пункт 37 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 322-VIII від 09.04.2015](#)}

38) надання відповідно до законодавства згоди на розміщення на території села, селища, міста нових об'єктів, у тому числі місць чи об'єктів для розміщення відходів, сфера екологічного впливу діяльності яких згідно з діючими нормативами включає відповідну територію;

{Пункт 38 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

{Пункт 39 частини першої статті 26 виключено на підставі Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

39⁻¹) створення відповідно до закону за рахунок коштів місцевого бюджету установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення і звільнення керівників цих установ, залучення в установленому законом порядку фізичних чи юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 39⁻¹ згідно із Законом [№ 3460-VI від 02.06.2011](#)}

40) заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території;

{Пункт 40 частини першої статті 26 в редакції Законів [№ 1577-IV від 04.03.2004](#), [№ 2389-VI від 01.07.2010](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 901-VIII від 23.12.2015](#)}

{Дію попередньої редакції пункту 40 частини першої статті 26 відновлено на 2005 рік у зв'язку із зупиненням дії Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на 2005 рік згідно із Законами [№ 2285-IV від 23.12.2004](#), [№ 2505-IV від 25.03.2005](#)}

{Дію попередньої редакції пункту 40 частини першої статті 26 відновлено на 2006 рік у зв'язку із зупиненням дії Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на 2006 рік згідно із Законом [№ 3235-IV від 20.12.2005](#)}

{Дію попередньої редакції пункту 40 частини першої статті 26 відновлено на 2007 рік у зв'язку із зупиненням дії Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на 2007 рік згідно із Законом [№ 489-V від 19.12.2006](#)}

{Дію попередньої редакції пункту 40 частини першої статті 26 відновлено на 2008 рік у зв'язку із втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) згідно із Законом [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#)}

{Дію попередньої редакції пункту 40 частини першої статті 26 відновлено у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

41) прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в межах і порядку, визначених цим та іншими законами;

{Офіційне тлумачення пункту 41 частини першої статті 26 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 11-рп/2001 від 13.07.2001](#)}

42) затвердження в установленому порядку місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови відповідних населених пунктів, іншої містобудівної документації;

43) затвердження договорів, укладених сільським, селищним, міським головою від імені ради, з питань, віднесених до її виключної компетенції;

44) встановлення відповідно до законодавства правил з питань благоустрою території населеного пункту, забезпечення в ньому чистоти і порядку, торгівлі на ринках, додержання тиші в громадських місцях, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;

45) прийняття у межах, визначених законом, рішень з питань боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;

45-¹) визначення територій, на яких можуть проводитися потенційно небезпечні заходи в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 45-¹ згідно із Законом [№ 1419-IV від 03.02.2004](#)}

46) прийняття рішень, пов'язаних із створенням спеціальних вільних та інших зон, змінами в статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань; надання згоди на створення таких зон за ініціативою Президента України або Кабінету Міністрів України;

47) прийняття рішення про дострокове припинення повноважень органів територіальної самоорганізації населення у випадках, передбачених цим Законом;

48) затвердження статуту територіальної громади;

49) затвердження відповідно до закону Положення про зміст, опис та порядок використання символіки територіальної громади;

50) прийняття рішень щодо виконання положень [статей 7, 11, 12, 20, 24 Закону України](#) "Про засади державної мовної політики";

{Пункт 50 частини першої статті 26 в редакції Закону [№ 5029-VI від 03.07.2012](#)}

51) надання згоди на передачу об'єктів з державної у комунальну власність та прийняття рішень про передачу об'єктів з комунальної у державну власність, а також щодо придбання об'єктів державної власності;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 51 згідно із Законом [№ 163-XIV від 06.10.98](#), із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2182-III від 21.12.2000](#)}

52) створення відповідно до законодавства комунальної аварійно-рятувальної служби;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 52 згідно із Законом [№ 2470-III від 29.05.2001](#)}

53) затвердження відповідно до закону Положення про помічника-консультанта депутата ради та опису посвідчення помічника-консультанта депутата ради.

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 53 згідно із Законом [№ 3266-IV від 22.12.2005](#)}

54) вирішення питань у сфері поводження з небезпечними відходами відповідно до законодавства;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 54 згідно із Законом [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

55) визначення на конкурсних засадах юридичних осіб, які здійснюють у межах певної території збирання та перевезення побутових відходів спеціально обладнаними для цього транспортними засобами;

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 55 згідно із Законом [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

5б) затвердження порядку переміщення на штрафні майданчики транспортних засобів, припаркованих не у спеціально відведених місцях для паркування транспортних засобів.

{Частина першу статті 26 доповнено пунктом 56 згідно із Законом [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

2. Виключно на пленарних засіданнях міських рад (міст з районним поділом), крім питань, зазначених у **частині першій** цієї статті, вирішуються такі питання:

1) визначення обсягу і меж повноважень, які здійснюють районні у містах (у разі їх створення) ради та їх виконавчі органи в інтересах територіальних громад районів у містах;

2) встановлення нормативів централізації коштів від земельного податку на спеціальних бюджетних рахунках районів міста.

{Частина третя статті 26 втратила чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

{Частина четверта статті 26 втратила чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

Глава 2.

Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад

Стаття 27. Повноваження у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка програм соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження ради, організація їх виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм;

2) забезпечення збалансованого економічного та соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

3) забезпечення складання балансів фінансових, трудових ресурсів, грошових доходів і видатків, необхідних для управління соціально-економічним і культурним розвитком відповідної території, а також визначення потреби у місцевих будівельних матеріалах, паливі;

4) розгляд проектів планів підприємств і організацій, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, внесення до них зауважень і пропозицій, здійснення контролю за їх виконанням;

5) попередній розгляд планів використання природних ресурсів місцевого значення на відповідній території, пропозицій щодо розміщення, спеціалізації та розвитку підприємств і організацій незалежно від форм власності, внесення у разі потреби до відповідних органів виконавчої влади пропозицій з цих питань;

6) подання до районних, обласних рад необхідних показників та внесення пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, а також до планів підприємств, установ та організацій незалежно

від форм власності, розташованих на відповідній території, з питань, пов'язаних із соціально-економічним та культурним розвитком території, задоволенням потреб населення;

7) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності до участі в комплексному соціально-економічному розвитку сіл, селищ, міст, координація цієї роботи на відповідній території;

8) розміщення на договірних засадах замовлень на виробництво продукції, виконання робіт (послуг), необхідних для територіальної громади, на підприємствах, в установах та організаціях;

9) утворення цільових фондів соціальної допомоги інвалідам, визначення порядку і умов витрачання коштів цих фондів;

{Пункт "а" статті 27 доповнено підпунктом 9 згідно із Законом [№ 2960-IV від 06.10.2005](#)}

б) делеговані повноваження:

1) участь у здійсненні державної регуляторної політики в межах та у спосіб, встановлені [Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#);

{Пункт "б" статті 27 доповнено підпунктом 1 згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

2) розгляд і узгодження планів підприємств, установ та організацій, що не належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, здійснення яких може викликати негативні соціальні, демографічні, екологічні та інші наслідки, підготовка до них висновків і внесення пропозицій до відповідних органів;

3) статистичний облік громадян, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території;

4) організаційне забезпечення надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг.

{Пункт "б" статті 27 доповнено підпунктом 4 згідно із Законом [№ 5203-VI від 06.09.2012](#)}

Стаття 28. Повноваження в галузі бюджету, фінансів і цін

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) складання проекту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету; щоквартальне подання раді письмових звітів про хід і результати виконання бюджету; підготовка і подання відповідно до районних, обласних рад необхідних фінансових показників і пропозицій щодо складання проектів районних і обласних бюджетів;

2) встановлення в порядку і межах, визначених законодавством, тарифів на побутові, комунальні (крім тарифів на теплову енергію, централізоване водопостачання та водовідведення, перероблення та захоронення побутових відходів, послуги з централізованого опалення, послуги з централізованого постачання холодної води, послуги з централізованого постачання гарячої води, послуги з водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем), які встановлюються національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг), транспортні та інші послуги;

{Підпункт 2 пункту "а" статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2404-VI від 01.07.2010](#); в редакції Закону [№ 2479-VI від 09.07.2010](#); із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 3610-VI від 07.07.2011](#), [№ 5400-VI від 02.10.2012](#), [№ 1198-VII від 10.04.2014](#)}

3) встановлення за узгодженим рішенням відповідних рад порядку використання коштів та іншого майна, що перебувають у спільній власності територіальних громад;

4) здійснення в установленому порядку фінансування видатків з місцевого бюджету;

5) залучення на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, та коштів населення, а також бюджетних коштів на будівництво, розширення, ремонт і утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури та на заходи щодо охорони навколишнього природного середовища;

6) об'єднання на договірних засадах коштів відповідного місцевого бюджету та інших місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування комунальних підприємств, установ та організацій, вирішення інших питань, що стосуються спільних інтересів територіальних громад;

7) укладення з юридичними і фізичними особами договорів на справляння місцевих зборів, обов'язковість укладення яких установлена законодавством;

{Пункт "а" статті 28 доповнено пунктом 7 згідно із Законом [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

8) підготовка та затвердження переліку спеціально відведених місць для паркування транспортних засобів;

{Пункт "а" статті 28 доповнено пунктом 8 згідно із Законом [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

б) делеговані повноваження:

1) здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням зобов'язань щодо платежів до місцевого бюджету на підприємствах і в організаціях незалежно від форм власності;

2) здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням цін і тарифів;

3) сприяння здійсненню інвестиційної діяльності на відповідній території.

Стаття 29. Повноваження щодо управління комунальною власністю

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) управління в межах, визначених радою, майном, що належить до комунальної власності відповідних територіальних громад;

2) встановлення порядку та здійснення контролю за використанням прибутків підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад;

3) заслуховування звітів про роботу керівників підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад;

4) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо порядку та умов відчуження комунального майна, проектів місцевих програм приватизації та переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; організація виконання цих програм; підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо визначення сфер господарської діяльності та переліку об'єктів, які можуть надаватися у концесію, подання раді письмових звітів про хід та результати відчуження комунального майна;

{Підпункт 4 пункту "а" статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 997-XIV від 16.07.99](#)}

б) делеговане повноваження:

погодження в установленому порядку кандидатур для призначення на посаду керівників підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, які перебувають у державній власності.

Стаття 30. Повноваження в галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) управління об'єктами житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, транспорту і зв'язку, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, забезпечення їх належного утримання та ефективної експлуатації, необхідного рівня та якості послуг населенню;

2) облік громадян, які відповідно до законодавства потребують поліпшення житлових умов; розподіл та надання відповідно до законодавства житла, що належить до комунальної власності; вирішення питань щодо використання нежилых приміщень, будинків і споруд, що належать до комунальної власності;

3) сприяння розширенню житлового будівництва, подання громадянам, які мають потребу в житлі, допомоги в будівництві житла, в отриманні кредитів, у тому числі пільгових, та субсидій для будівництва чи придбання житла; подання допомоги власникам квартир (будинків) в їх обслуговуванні та ремонті; сприяння створенню об'єднань співвласників багатоквартирних будинків;

{Підпункт 3 пункту "а" статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

4) прийняття рішень про організацію громадських вбиралень, стоянок та майданчиків для паркування автомобільного транспорту, здійснення контролю за їх діяльністю відповідно до закону;

{Підпункт 4 пункту "а" частини першої статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 4710-VI від 17.05.2012](#), [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

5) забезпечення соціально-культурних закладів, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, а також населення паливом, електроенергією, газом та іншими енергоносіями; вирішення питань водопостачання, відведення та очищення стічних вод; здійснення контролю за якістю питної води;

6) вирішення питань збирання, транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів, знешкодження та захоронення трупів тварин;

7) організація благоустрою населених пунктів, залучення на договірних засадах з цією метою коштів, трудових і матеріально-технічних ресурсів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також населення; здійснення контролю за станом благоустрою населених пунктів, організації озеленення, охорони зелених насаджень і водойм, створення місць відпочинку громадян;

{Підпункт 7 пункту "а" частини першої статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 4710-VI від 17.05.2012](#)}

7-¹) прийняття рішень про розміщення, обладнання та функціонування майданчиків для паркування транспортних засобів та стоянок таксі на вулицях і дорогах населених пунктів, здійснення контролю за дотриманням визначених

правилами паркування транспортних засобів вимог щодо розміщення, обладнання та функціонування майданчиків для паркування;

{Пункт "а" статті 30 доповнено підпунктом 7-¹ згідно із Законом [№ 1283-VII від 29.05.2014](#)}

8) організація місцевих ринків, ярмарків, сприяння розвитку всіх форм торгівлі;

9) встановлення зручного для населення режиму роботи підприємств комунального господарства, торгівлі та громадського харчування, побутового обслуговування, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад;

10) затвердження маршрутів і графіків руху місцевого пасажирського транспорту незалежно від форм власності, узгодження цих питань стосовно транзитного пасажирського транспорту у випадках, передбачених законодавством;

11) забезпечення утримання в належному стані кладовищ, інших місць поховання та їх охорони;

12) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій, що не належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, до участі в обслуговуванні населення засобами транспорту і зв'язку;

13) надання дозволу в порядку, встановленому законодавством, на розміщення реклами;

14) сприяння діяльності Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;

{Пункт "а" статті 30 доповнено підпунктом 14 згідно із Законом [№ 1180-VI від 19.03.2009](#)}

15) затвердження схем санітарного очищення населених пунктів та впровадження систем роздільного збирання побутових відходів;

{Пункт "а" статті 30 доповнено підпунктом 15 згідно із Законом [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

16) затвердження норм надання послуг з вивезення побутових відходів;

{Пункт "а" статті 30 доповнено підпунктом 16 згідно із Законом [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

17) видача дозволу на порушення об'єктів благоустрою у випадках та порядку, передбачених законом;

{Пункт "а" частини першої статті 30 доповнено підпунктом 17 згідно із Законом [№ 4710-VI від 17.05.2012](#)}

б) делеговані повноваження:

1) здійснення заходів щодо розширення та вдосконалення мережі підприємств житлово-комунального господарства, торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування, розвитку транспорту і зв'язку;

2) здійснення відповідно до законодавства контролю за належною експлуатацією та організацією обслуговування населення підприємствами житлово-комунального господарства, торгівлі та громадського харчування, побутового обслуговування, транспорту, зв'язку, за технічним станом, використанням та утриманням інших об'єктів нерухомого майна усіх форм власності, за належними, безпечними і здоровими умовами праці на цих підприємствах і об'єктах; прийняття рішень про скасування

даного ними дозволу на експлуатацію об'єктів у разі порушення нормативно-правових актів з охорони праці, екологічних, санітарних правил, інших вимог законодавства;

{Підпункт 2 пункту "б" статті 30 в редакції Закону [№ 969-IV від 19.06.2003](#)}

3) здійснення контролю за дотриманням законодавства щодо захисту прав споживачів;

4) встановлення за погодженням з власниками зручного для населення режиму роботи розташованих на відповідній території підприємств, установ та організацій сфери обслуговування незалежно від форм власності;

5) облік відповідно до закону житлового фонду, здійснення контролю за його використанням;

6) надання відповідно до закону громадянам, які потребують соціального захисту, безоплатного житла або за доступну для них плату;

7) здійснення контролю за станом квартирної обліку та додержанням житлового законодавства на підприємствах, в установах та організаціях, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності;

8) видача ордерів на заселення жилої площі в будинках державних та комунальних організацій;

9) облік нежилых приміщень на відповідній території незалежно від форм власності, внесення пропозицій їх власникам щодо використання таких приміщень для задоволення потреб територіальної громади;

10) облік відповідно до закону об'єктів нерухомого майна незалежно від форм власності;

{Підпункт 10 пункту "б" статті 30 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1878-VI від 11.02.2010](#)}

11) вирішення відповідно до законодавства питань, пов'язаних з наданням Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України службових жилих приміщень, житлової площі та інших об'єктів, житлово-комунальних послуг; здійснення контролю за їх використанням та наданням послуг;

{Пункт "б" статті 30 доповнено підпунктом 11 згідно із Законом [№ 1180-VI від 19.03.2009](#)}

12) здійснення заходів щодо ведення в установленому порядку єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов.

{Пункт "б" статті 30 доповнено підпунктом 12 згідно із Законом [№ 2367-VI від 29.06.2010](#)}

Стаття 31. Повноваження у галузі будівництва

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) організація за рахунок власних коштів і на пайових засадах будівництва, реконструкції і ремонту об'єктів комунального господарства та соціально-культурного призначення, жилих будинків, шляхів місцевого значення, а також капітального та поточного ремонту вулиць і доріг населених пунктів та інших доріг, які є складовими автомобільних доріг державного значення (як співфінансування на договірних засадах);

{Підпункт 1 пункту "а" частини першої статті 31 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 490-VIII від 02.06.2015](#)}

2) виконання або делегування на конкурсній основі генеральній будівельній організації (підрядній організації) функцій замовника на будівництво, реконструкцію і ремонт житла, інших об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури комунальної власності;

3) розгляд і внесення до відповідних органів виконавчої влади пропозицій до планів і програм будівництва та реконструкції об'єктів на відповідній території;

4) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності до участі в розвитку потужностей будівельної індустрії і промисловості будівельних матеріалів, у створенні, розвитку та реконструкції об'єктів інженерного забезпечення і транспортного обслуговування;

5) визначення у встановленому законодавством порядку відповідно до рішень ради території, вибір, вилучення (вкуп) і надання землі для містобудівних потреб, визначених містобудівною документацією;

6) підготовка і подання на затвердження ради відповідних місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови населених пунктів, іншої містобудівної документації;

7) встановлення на відповідній території режиму використання та забудови земель, на яких передбачена перспективна містобудівна діяльність;

8) координація на відповідній території діяльності суб'єктів містобудування щодо комплексної забудови населених пунктів;

9) надання відповідно до закону містобудівних умов і обмежень забудови земельних ділянок;

{Підпункт 9 пункту "а" частини першої статті 31 в редакції Закону [№ 509-VI від 16.09.2008](#)}

10) проведення громадського обговорення містобудівної документації;

{Пункт "а" частини першої статті 31 доповнено підпунктом 10 згідно із Законом [№ 509-VI від 16.09.2008](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 3038-VI від 17.02.2011](#)}

11) організація роботи, пов'язаної із завершенням будівництва багатоквартирних житлових будинків, що споруджувалися із залученням коштів фізичних осіб, у разі неспроможності забудовників продовжувати таке будівництво;

{Пункт "а" частини першої статті 31 доповнено підпунктом 11 згідно із Законом [№ 191-VIII від 12.02.2015](#)}

б) делеговані повноваження:

1) надання (отримання, реєстрація) документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт, здійснення державного архітектурно-будівельного контролю та прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів у випадках та відповідно до вимог, встановлених [Законом України](#) "Про регулювання містобудівної діяльності";

{Підпункт 1 пункту "б" частини першої статті 31 в редакції Закону [№ 2367-VI від 29.06.2010](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 3038-VI від 17.02.2011](#); в редакції Закону [№ 191-VIII від 12.02.2015](#)}

2) організація роботи, пов'язаної зі створенням і веденням містобудівного кадастру населених пунктів;

3) здійснення в установленому порядку державного контролю за дотриманням законодавства, затвердженої містобудівної документації при плануванні та забудові

відповідних територій; зупинення у випадках, передбачених законом, будівництва, яке проводиться з порушенням містобудівної документації і проектів окремих об'єктів, а також може заподіяти шкоди навколишньому природному середовищу;

4) здійснення контролю за забезпеченням надійності та безпечності будинків і споруд незалежно від форм власності в районах, що зазнають впливу небезпечних природних і техногенних явищ та процесів;

5) організація охорони, реставрації та використання пам'яток історії і культури, архітектури та містобудування, палацово-паркових, паркових і садибних комплексів, природних заповідників;

б) вирішення відповідно до законодавства спорів з питань містобудування;

7) здійснення державного контролю за дотриманням договірних зобов'язань забудовниками, діяльність яких пов'язана із залученням коштів фізичних осіб у будівництво багатоквартирних житлових будинків.

{Пункт "б" частини першої статті 31 доповнено підпунктом 7 згідно із Законом [№ 191-VIII від 12.02.2015](#)}

{Частину другу статті 31 виключено на підставі Закону [№ 509-VI від 16.09.2008](#)}

Стаття 32. Повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) управління закладами освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, оздоровчими закладами, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення;

2) забезпечення здобуття повної загальної середньої, професійно-технічної освіти у державних і комунальних загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах, вищої освіти у комунальних вищих навчальних закладах, створення необхідних умов для виховання дітей, молоді, розвитку їх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, продуктивної праці учнів, сприяння діяльності дошкільних та позашкільних навчально-виховних закладів, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких організацій;

{Підпункт 2 пункту "а" статті 32 в редакції Закону [№ 911-VIII від 24.12.2015](#)}

3) створення при загальноосвітніх навчальних закладах комунальної власності фонду загальнообов'язкового навчання за рахунок коштів місцевого бюджету, залучених з цією метою на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також коштів населення, інших джерел; контроль за використанням коштів цього фонду за призначенням;

4) забезпечення пільгового проїзду учнів, вихованців, студентів та педагогічних працівників до місця навчання і додому у порядку та розмірах, визначених органами місцевого самоврядування, за рахунок видатків відповідних місцевих бюджетів;

{Підпункт 4 пункту "а" статті 32 в редакції Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#) - щодо набрання чинності норм зазначеного Закону див. ["Прикінцеві положення"](#)}

5) вирішення питань про надання професійним творчим працівникам на пільгових умовах у користування приміщень під майстерні, студії та лабораторії, необхідних для їх творчої діяльності;

б) організація медичного обслуговування та харчування у закладах освіти, культури, фізкультури і спорту, оздоровчих закладах, які належать територіальним громадам або передані їм;

7) створення умов для розвитку культури, сприяння відродженню осередків традиційної народної творчості, національно-культурних традицій населення, художніх промислів і ремесел;

8) сприяння роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських та неприбуткових організацій, які діють у сфері охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, роботи з молоддю;

9) створення умов для занять фізичною культурою і спортом за місцем проживання населення та в місцях масового відпочинку;

б) делеговані повноваження:

1) забезпечення в межах наданих повноважень доступності і безоплатності освіти і медичного обслуговування на відповідній території, можливості отримання освіти державною мовою, а в межах території, на якій поширена регіональна мова, - цією регіональною мовою або мовою меншини згідно з нормами [статті 20 Закону України "Про засади державної мовної політики"](#);

{Підпункт 1 пункту "б" статті 32 в редакції Закону [№ 5029-VI від 03.07.2012](#)}

2) забезпечення відповідно до закону розвитку всіх видів освіти і медичного обслуговування, розвитку і вдосконалення мережі освітніх і лікувальних закладів усіх форм власності, фізичної культури і спорту, визначення потреби та формування замовлень на кадри для цих закладів, укладення договорів на підготовку спеціалістів, організація роботи щодо удосконалення кваліфікації кадрів, залучення роботодавців до надання місць для проходження виробничої практики учнями професійно-технічних навчальних закладів;

{Підпункт 2 пункту "б" статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5498-VI від 20.11.2012](#)}

3) забезпечення відповідно до законодавства пільгових категорій населення лікарськими засобами та виробами медичного призначення;

4) організація обліку дітей дошкільного та шкільного віку;

5) надання допомоги випускникам загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів державної або комунальної форми власності у працевлаштуванні;

{Підпункт 5 пункту "б" статті 32 в редакції Закону [№ 5498-VI від 20.11.2012](#)}

6) забезпечення школярів із числа дітей-сиріт, дітей-інвалідів/інвалідів I-III групи, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей із сімей, які отримують допомогу відповідно до [Закону України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям"](#), які навчаються в державних і комунальних навчальних закладах, безоплатними підручниками, створення умов для самоосвіти;

{Підпункт 6 пункту "б" статті 32 в редакції Закону [№ 76-VIII від 28.12.2014](#) - щодо набрання чинності норм зазначеного Закону див. ["Прикінцеві положення"](#)}

7) організація роботи щодо запобігання бездоглядності неповнолітніх;

8) вирішення відповідно до законодавства питань про повне державне утримання дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, у школах-інтернатах, дитячих будинках, у тому числі сімейного типу, професійно-технічних навчальних закладах та утримання за рахунок держави осіб, які мають вади у фізичному чи

розумовому розвитку і не можуть навчатися в масових навчальних закладах, у спеціальних навчальних закладах, про надання громадянам пільг на утримання дітей у школах-інтернатах, інтернатах при школах, а також щодо оплати харчування дітей у школах (групах з подовженим днем);

{Підпункт 8 пункту "б" статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5498-VI від 20.11.2012](#)}

9) вирішення питань про надання неповнолітнім, учням, студентам, пенсіонерам та інвалідам права на безкоштовне і пільгове користування об'єктами культури, фізкультури і спорту, а також визначення порядку компенсації цим закладам вартості послуг, наданих безкоштовно або на пільгових умовах;

{Підпункт 9 пункту "б" статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5498-VI від 20.11.2012](#)}

10) забезпечення охорони пам'яток історії та культури, збереження та використання культурного надбання;

11) внесення пропозицій до відповідних органів про ліцензування індивідуальної підприємницької діяльності у сфері охорони здоров'я.

{Підпункт 11 пункту "б" статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

Стаття 33. Повноваження у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо встановлення ставки земельного податку, розмірів плати за користування природними ресурсами, вилучення (викупу), а також надання під забудову та для інших потреб земель, що перебувають у власності територіальних громад; визначення в установленому порядку розмірів відшкодувань підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності за забруднення довкілля та інші екологічні збитки; встановлення платежів за користування комунальними та санітарними мережами відповідних населених пунктів;

2) підготовка і подання на затвердження ради проектів місцевих програм охорони довкілля, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;

3) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів про оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом, підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами "сезону тиші" з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу;

{Підпункт 3 пункту "а" частини першої статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 322-VIII від 09.04.2015](#)}

4) справляння плати за землю;

б) делеговані повноваження:

1) здійснення контролю за додержанням земельного та природоохоронного законодавства, використанням і охороною земель, природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення, відтворенням лісів;

{Підпункт 2 пункту "б" частини першої статті 33 виключено на підставі Закону [№ 402-VII від 04.07.2013](#)}

3) координація діяльності місцевих органів земельних ресурсів;

{Підпункт 3 пункту "б" частини першої статті 33 в редакції Закону [№ 1377-IV від 11.12.2003](#)}

4) погодження клопотань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів загальнодержавного значення;

{Підпункт 4 пункту "б" частини першої статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5406-VI від 02.10.2012](#)}

5) вирішення земельних спорів у порядку, встановленому законом;

6) вжиття необхідних заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій відповідно до закону, інформування про них населення, залучення в установленому законом порядку до цих робіт підприємств, установ та організацій, а також населення;

{Підпункт 6 пункту "б" частини першої статті 33 в редакції Закону [№ 969-IV від 19.06.2003](#)}

7) визначення території для розміщення відходів відповідно до законодавства;

{Підпункт 7 пункту "б" частини першої статті 33 в редакції Закону [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

7-¹) здійснення контролю за діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності у сфері поводження з відходами;

{Підпункт пункту "б" частини першої статті 33 в редакції Закону [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

8) підготовка висновків щодо надання або вилучення в установленому законом порядку земельних ділянок, що проводиться органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

9) організація і здійснення землеустрою, погодження проектів землеустрою;

{Підпункт 9 пункту "б" частини першої статті 33 в редакції Закону [№ 1377-IV від 11.12.2003](#)}

10) здійснення контролю за впровадженням заходів, передбачених документацією із землеустрою;

{Підпункт 10 пункту "б" частини першої статті 33 в редакції Закону [№ 1377-IV від 11.12.2003](#)}

11) створення та забезпечення функціонування місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем, які є складовою мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації;

{Пункт "б" частини першої статті 33 доповнено пунктом 11 згідно із Законом [№ 254-IV від 28.11.2002](#) - набирає чинності з 01.01.2004 року}

12) здійснення контролю за додержанням юридичними та фізичними особами вимог у сфері поводження з побутовими та виробничими відходами та розгляд справ

про адміністративні правопорушення або передача їх матеріалів на розгляд інших державних органів у разі порушення законодавства про відходи;

{Пункт "б" частини першої статті 33 доповнено пунктом 12 згідно із Законом [№ 1825-VI від 21.01.2010](#)}

13) надання відомостей з Державного земельного кадастру відповідно до закону.

{Пункт "б" частини першої статті 33 доповнено пунктом 13 згідно із Законом [№ 888-VIII від 10.12.2015](#)}

2. До відання виконавчих органів міських (за винятком міст районного значення) рад, крім повноважень, зазначених у пункті "б" частини першої цієї статті, належить координація на відповідній території діяльності спеціально уповноважених державних органів управління з охорони природи.

{Частина друга статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1377-IV від 11.12.2003](#)}

Стаття 34. Повноваження у сфері соціального захисту населення

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) встановлення за рахунок власних коштів і благодійних надходжень додаткових до встановлених законодавством гарантій щодо соціального захисту населення;

2) вирішення відповідно до законодавства питань про подання допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих (померлих або визнаних такими, що пропали безвісти) військовослужбовців, а також військовослужбовців, звільнених у запас (крім військовослужбовців строкової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу) або відставку, інвалідам з дитинства, багатодітним сім'ям у будівництві індивідуальних жилих будинків, проведенні капітального ремонту житла, у придбанні будівельних матеріалів; відведення зазначеним особам у першочерговому порядку земельних ділянок для індивідуального будівництва, садівництва та городництва;

{Підпункт 2 пункту "а" частини першої статті 34 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 116-VIII від 15.01.2015](#)}

3) організація для малозабезпечених громадян похилого віку, інвалідів будинків-інтернатів, побутового обслуговування, продажу товарів у спеціальних магазинах і відділах за соціально доступними цінами, а також безоплатного харчування;

4) вирішення питань про надання за рахунок коштів місцевих бюджетів ритуальних послуг у зв'язку з похованням самотніх громадян, ветеранів війни та праці, а також інших категорій малозабезпечених громадян; подання допомоги на поховання громадян в інших випадках, передбачених законодавством;

б) делеговані повноваження:

1) підготовка і подання на затвердження ради цільових місцевих програм поліпшення стану безпеки і умов праці та виробничого середовища, територіальних програм зайнятості та заходів щодо соціальної захищеності різних груп населення від безробіття, організація їх виконання; участь у розробленні цільових регіональних програм поліпшення стану безпеки і умов праці та виробничого середовища, зайнятості населення, що затверджуються відповідно районними, обласними радами;

{Підпункт 1 пункту "б" частини першої статті 34 в редакції Закону [№ 969-IV від 19.06.2003](#)}

2) забезпечення здійснення передбачених законодавством заходів щодо поліпшення житлових і матеріально-побутових умов інвалідів, ветеранів війни та праці, громадян, реабілітованих як жертви політичних репресій, військовослужбовців, а також військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, сімей, які втратили годувальника, багатодітних сімей, громадян похилого віку, які потребують обслуговування вдома, до влаштування в будинки інвалідів і громадян похилого віку, які мають потребу в цьому, дітей, що залишилися без піклування батьків, на виховання в сім'ї громадян;

2-¹) вирішення відповідно до законодавства питань надання соціальних послуг особам та сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, забезпечення утримання та виховання дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

{Пункт "б" частини першої статті 34 доповнено підпунктом 2-¹ згідно із Законом [№ 936-VIII від 26.01.2016](#)}

3) вирішення відповідно до законодавства питань про надання пільг і допомоги, пов'язаних з охороною материнства і дитинства;

4) вирішення у встановленому законодавством порядку питань опіки і піклування;

5) подання відповідно до законодавства одноразової допомоги громадянам, які постраждали від стихійного лиха;

б) вирішення відповідно до законодавства питань про надання компенсацій і пільг громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, в інших випадках, передбачених законодавством;

7) організація проведення громадських та тимчасових робіт для осіб, зареєстрованих як безробітні, а також учнівської та студентської молоді у вільний від занять час на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до комунальної власності, а також за договорами - на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до інших форм власності;

{Підпункт 7 пункту "б" частини першої статті 34 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 5067-VI від 05.07.2012](#)}

8) здійснення контролю за охороною праці, забезпеченням соціального захисту працівників підприємств, установ та організацій усіх форм власності, у тому числі зайнятих на роботах із шкідливими та небезпечними умовами праці, за якістю проведення атестації робочих місць щодо їх відповідності нормативно-правовим актам про охорону праці, за наданням працівникам відповідно до законодавства пільг та компенсацій за роботу в шкідливих умовах;

{Підпункт 8 пункту "б" частини першої статті 34 в редакції Закону [№ 969-IV від 19.06.2003](#)}

9) участь у соціальному діалозі, веденні колективних переговорів, укладенні територіальних угод, здійсненні контролю за їх виконанням, вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів) щодо підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території; повідомна реєстрація в установленому порядку колективних договорів і територіальних угод відповідного рівня;

{Підпункт 9 пункту "б" частини першої статті 34 в редакції Закону [№ 4719-VI від 17.05.2012](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 379-VII від 02.07.2013](#)}

10) встановлення відповідно до законодавства розмірів і порядку виплати щомісячної допомоги особам, які здійснюють догляд за самотніми громадянами, які за висновком медичних закладів потребують постійного стороннього догляду;

11) здійснення контролю за поданням відповідно до закону підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності відомостей про наявність вільних робочих місць (посад); організація інформування населення про потребу підприємств, установ та організацій усіх форм власності у працівниках;

12) прийняття рішень про створення на підприємствах, в установах та організаціях спеціальних робочих місць для осіб з обмеженою працездатністю, організація їх професійної підготовки, а також погодження ліквідації таких робочих місць;

{Підпункт 12 пункту "б" частини першої статті 34 в редакції Закону [№ 5067-VI від 05.07.2012](#)}

{Підпункт 13 пункту "б" частини першої статті 34 виключено на підставі Закону [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

14) здійснення згідно із законодавством заходів соціального патронажу щодо осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, а також осіб, до яких застосовано пробацію;

{Пункт "б" частини першої статті 34 доповнено підпунктом 14 згідно із Законом [№ 3167-IV від 01.12.2005](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1492-VIII від 07.09.2016](#)}

15) організація надання соціальних послуг бездомним особам;

{Пункт "б" частини першої статті 34 доповнено підпунктом 15 згідно із Законом [№ 563-VII від 17.09.2013](#)}

16) здійснення відповідно до закону заходів, спрямованих на запобігання бездомності осіб;

{Пункт "б" частини першої статті 34 доповнено підпунктом 16 згідно із Законом [№ 563-VII від 17.09.2013](#)}

17) визначення видів безоплатних суспільно корисних робіт для осіб, яким призначено покарання у виді громадських робіт.

{Пункт "б" частини першої статті 34 доповнено підпунктом 17 згідно із Законом [№ 1492-VIII від 07.09.2016](#)}

2. До відання виконавчих органів сільських, селищних рад, крім повноважень, зазначених у [пункті "б" частини першої](#) цієї статті, належить також вирішення питань щодо надання працівникам освіти, культури, охорони здоров'я, іншим категоріям громадян, які працюють у сільській місцевості, встановлених законодавством пільг.

Стаття 35. Повноваження в галузі зовнішньоекономічної діяльності

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) укладення і забезпечення виконання у встановленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг;

2) сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності;

3) сприяння у створенні на основі законодавства спільних з іноземними партнерами підприємств виробничої і соціальної інфраструктури та інших об'єктів; залучення іноземних інвестицій для створення робочих місць;

б) делеговані повноваження:

1) організація та контроль прикордонної і прибережної торгівлі;

2) створення умов для належного функціонування органів доходів і зборів, сприяння їх діяльності;

{Підпункт 2 пункту "б" частини першої статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом № 406-VII від 04.07.2013}

3) забезпечення на відповідній території в межах наданих повноважень реалізації міжнародних зобов'язань України.

Стаття 36. Повноваження в галузі оборонної роботи

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать такі делеговані повноваження:

1) сприяння організації призову громадян на військову службу за призовом осіб офіцерського складу, строкову військову та альтернативну (невійськову) службу, а також їх мобілізації, підготовці молоді до служби в Збройних Силах України, організації навчальних (перевірочних) та спеціальних військових зборів; забезпечення доведення до підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також населення наказу військового комісара про оголошення мобілізації;

{Пункт 1 частини першої статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом № 116-VIII від 15.01.2015}

2) бронювання робочих місць для військовозобов'язаних на підприємствах, в установах та організаціях відповідно до законодавства;

3) організація та участь у здійсненні заходів, пов'язаних з мобілізаційною підготовкою та цивільним захистом, на відповідній території;

{Пункт 3 статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5404-VI від 02.10.2012}

4) вирішення відповідно до законодавства питань, пов'язаних з наданням військовим частинам, установам, навчальним закладам Збройних Сил України службових приміщень і жилої площі, інших об'єктів, комунально-побутових послуг; здійснення контролю за їх використанням, наданням послуг;

5) сприяння організації виробництва і поставкам у війська підприємствами та організаціями, що належать до комунальної власності, замовленої продукції, послуг, енергоресурсів;

6) здійснення заходів щодо створення належних умов для функціонування пунктів пропуску через Державний кордон України;

7) сприяння Державній прикордонній службі України у підтриманні відповідного режиму на державному кордоні;

{Пункт 7 статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом № 662-IV від 03.04.2003}

8) здійснення заходів щодо військово-патріотичного виховання населення.

Стаття 37. Повноваження щодо вирішення питань адміністративно-територіального устрою

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать такі власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради питань щодо найменування (перейменування) вулиць, провулків, проспектів, площ, парків, скверів, мостів та інших споруд, розташованих на території відповідного населеного пункту;

2) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо питань адміністративно-територіального устрою в порядку і межах повноважень, визначених законом.

Стаття 37-1. Повноваження у сфері реєстрації місця проживання фізичних осіб

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать такі делеговані повноваження:

1) формування та ведення реєстру територіальної громади відповідно до закону.

{Закон доповнено статтею 37-1 згідно із Законом [№ 888-VIII від 10.12.2015](#)}

Стаття 38. Повноваження щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо створення відповідно до закону міліції, що утримується за рахунок коштів місцевого самоврядування, вирішення питань про чисельність працівників такої міліції, про витрати на їх утримання, здійснення матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, створення для них необхідних житлово-побутових умов;

{Підпункт 1 пункту "а" частини першої статті 38 в редакції Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#)}

{Дію попередньої редакції підпункту 1 пункту "а" частини першої статті 38 відновлено на 2005 рік у зв'язку із зупиненням дії Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на 2005 рік згідно із Законами [№ 2285-IV від 23.12.2004](#), [№ 2505-IV від 25.03.2005](#)}

{Дію попередньої редакції підпункту 1 пункту "а" частини першої статті 38 відновлено на 2006 рік у зв'язку із зупиненням дії Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на 2006 рік згідно із Законом [№ 3235-IV від 20.12.2005](#)}

{Дію попередньої редакції підпункту 1 пункту "а" частини першої статті 38 відновлено на 2007 рік у зв'язку із зупиненням дії Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на 2007 рік згідно із Законом [№ 489-V від 19.12.2006](#)}

{Дію попередньої редакції підпункту 1 пункту "а" частини першої статті 38 відновлено на 2008 рік у зв'язку із втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) згідно із Законом [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-рн/2008 від 22.05.2008](#)}

{Дію попередньої редакції підпункту 1 пункту "а" частини першої статті 38 відновлено у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

2) сприяння діяльності органів суду, прокуратури, юстиції, служби безпеки, Національної поліції, Національного антикорупційного бюро України, адвокатури і Державної кримінально-виконавчої служби України;

{Підпункт 2 пункту "а" частини першої статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1254-VI від 14.04.2009](#), [№ 630-VIII від 16.07.2015](#), [№ 901-VIII від 23.12.2015](#)}

3) внесення подань до відповідних органів про притягнення до відповідальності посадових осіб, якщо вони ігнорують законні вимоги та рішення рад і їх виконавчих органів, прийняті в межах їх повноважень;

4) звернення до суду про визнання незаконними актів органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальної громади, а також повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування;

5) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо створення відповідно до законодавства комунальної аварійно-рятувальної служби, що утримується за рахунок коштів місцевого бюджету, вирішення питань про чисельність працівників такої служби, витрати на їх утримання, зокрема щодо матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, створення для них необхідних житлово-побутових умов;

{Пункт "а" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 5 згідно із Законом [№ 2470-III від 29.05.2001](#)}

б) створення в установленому порядку комунальних аварійно-рятувальних служб;

{Пункт "а" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 6 згідно із Законом [№ 2470-III від 29.05.2001](#)}

7) створення резервного фонду для ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;

{Пункт "а" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 7 згідно із Законом [№ 2470-III від 29.05.2001](#)}

8) розроблення та здійснення заходів щодо матеріально-технічного забезпечення діяльності комунальних аварійно-рятувальних служб;

{Пункт "а" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 8 згідно із Законом [№ 2470-III від 29.05.2001](#)}

9) організація в установленому порядку навчання особового складу комунальних аварійно-рятувальних служб та аварійно-рятувальних служб громадських організацій;

{Пункт "а" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 9 згідно із Законом [№ 2470-III від 29.05.2001](#)}

10) централізоване тимчасове зберігання архівних документів, нагромаджених у процесі документування службових, трудових або інших правовідносин юридичних і фізичних осіб на відповідній території, та інших архівних документів, що не належать до Національного архівного фонду;

{Пункт "а" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 10 згідно із Законом [№ 594-IV від 06.03.2003](#)}

б) делеговані повноваження:

1) забезпечення вимог законодавства щодо розгляду звернень громадян, здійснення контролю за станом цієї роботи на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності;

2) вжиття у разі надзвичайних ситуацій необхідних заходів відповідно до закону щодо забезпечення державного і громадського порядку, життєдіяльності підприємств,

установ та організацій, врятування життя людей, захисту їх здоров'я, збереження матеріальних цінностей;

{Підпункт 2 пункту "б" частини першої статті 38 в редакції Закону [№ 969-IV від 19.06.2003](#)}

3) вирішення відповідно до закону питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів; здійснення контролю за забезпеченням при їх проведенні громадського порядку;

3-¹) погодження проекту плану проведення потенційно небезпечних заходів в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки; взаємодія з органами військового управління під час планування та проведення таких заходів з метою запобігання і недопущення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків відповідно до закону;

{Пункт "б" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 3-¹ згідно із Законом [№ 1419-IV від 03.02.2004](#)}

4) розгляд справ про адміністративні правопорушення, віднесені законом до їх відання; утворення адміністративних комісій та комісій з питань боротьби зі злочинністю, спрямування їх діяльності;

5) вчинення нотаріальних дій з питань, віднесених законом до їх відання, реєстрація актів цивільного стану (за винятком виконавчих органів міських (крім міст обласного значення) рад);

{Підпункт 5 пункту "б" частини першої статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 1366-XIV від 11.01.2000](#), [№ 5492-VI від 20.11.2012](#)}

{Зміни до підпункту 5 пункту "б" частини першої статті 38 див. в Законі [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

{Підпункт 6 пункту "б" частини першої статті 38 виключено на підставі Закону [№ 5461-VI від 16.10.2012](#)}

7) державна реєстрація у встановленому порядку юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців;

{Підпункт 7 пункту "б" частини першої статті 38 в редакції Закону [№ 835-VIII від 26.11.2015](#)}

8) державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

{Пункт "б" частини першої статті 38 доповнено підпунктом 8 згідно із Законом [№ 834-VIII від 26.11.2015](#)}

2. До відання виконавчих органів міських (за винятком міст районного значення) рад, крім повноважень, зазначених у [пункті "б" частини першої](#) цієї статті, належить:

1) утворення служб у справах дітей та спостережної, спрямування їх діяльності;

{Пункт 1 частини другої статті 38 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 609-V від 07.02.2007](#)}

{Пункт 2 частини другої статті 38 виключено на підставі Закону [№ 888-VIII від 10.12.2015](#)}

3) вирішення спільно з відповідними органами Національної поліції питань щодо створення належних умов для служби та відпочинку поліцейських;

{Пункт 3 частини другої статті 38 в редакції Закону [№ 901-VIII від 23.12.2015](#)}

4) зберігання документів Національного архівного фонду, що мають місцеве значення, і управління архівною справою та діловодством на відповідній території;

{Частина другу статті 38 доповнено пунктом 4 згідно із Законом [№ 594-IV від 06.03.2003](#)}

5) здійснення заходів щодо ведення Державного реєстру виборців відповідно до закону.

{Частина другу статті 38 доповнено пунктом 5 згідно із Законом [№ 698-V від 22.02.2007](#)}

{Частина третя статті 38 втратила чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

Стаття 38⁻¹. Повноваження у сфері надання безоплатної первинної правової допомоги

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері надання безоплатної первинної правової допомоги належать такі власні (самоврядні) повноваження:

1) утворення в установленому порядку установ з надання безоплатної первинної правової допомоги з урахуванням потреб територіальної громади;

2) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо утворення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, вирішення питань про чисельність працівників таких установ, про витрати на їх утримання, здійснення матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, надання для їх функціонування необхідних приміщень;

3) забезпечення координації діяльності установ з надання безоплатної первинної правової допомоги на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

4) здійснення фінансування установ з надання безоплатної первинної правової допомоги та контролю за використанням коштів такими установами за призначенням;

5) розгляд письмових звернень про надання безоплатної первинної правової допомоги та надання такої допомоги з питань, що належать до їх компетенції, відповідно до закону;

6) надання роз'яснень положень законодавства та консультацій щодо порядку звернення про надання безоплатної вторинної правової допомоги;

7) забезпечення особистого прийому осіб для надання безоплатної первинної правової допомоги;

8) залучення на підставі договорів адвокатів, фізичних та юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги;

9) координація діяльності з місцевими органами виконавчої влади та територіальними органами центральних органів виконавчої влади щодо надання безоплатної первинної правової допомоги;

10) надання документів та інших матеріалів або їх копій, необхідних у зв'язку з наданням безоплатної вторинної правової допомоги;

11) організація семінарів, конференцій з питань безоплатної первинної правової допомоги.

2. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад взаємодіють з центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги та надають їм сприяння в межах своїх повноважень.

{Закон доповнено статтею 38-¹ згідно із Законом [№ 3460-VI від 02.06.2011](#)}

Стаття 39. Повноваження щодо відзначення державними нагородами України

Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад розглядають клопотання підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності і вносять у встановленому порядку до відповідних органів виконавчої влади подання про нагородження державними нагородами України.

{Стаття 39 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2419-III від 17.05.2001](#)}

Стаття 40. Інші повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад

Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, крім повноважень, передбачених цим Законом, здійснюють й інші надані їм законом повноваження.

Стаття 41. Особливості повноважень районних у містах рад та їх виконавчих органів

1. Питання організації управління районами в містах належать до компетенції міських рад.

2. Районні у містах ради (у разі їх створення) та їх виконавчі органи відповідно до [Конституції](#) та законів України здійснюють управління рухомим і нерухомим майном та іншими об'єктами, що належать до комунальної власності територіальних громад районів у містах, формують, затверджують, виконують відповідні бюджети та контролюють їх виконання, а також здійснюють інші повноваження, передбачені цим Законом, в обсягах і межах, що визначаються міськими радами.

{Частина друга статті 41 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) - дію Закону зупинено на 2005 рік згідно із Законами [№ 2285-IV від 23.12.2004](#), [№ 2505-IV від 25.03.2005](#); дію Закону зупинено на 2006 рік згідно із Законом [№ 3235-IV від 20.12.2005](#); дію Закону зупинено на 2007 рік згідно із Законом [№ 489-V від 19.12.2006](#); із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#), [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

3. Обсяг і межі повноважень районних у містах рад та їх виконавчих органів визначаються відповідними міськими радами за узгодженням з районними у містах радами з урахуванням загальноміських інтересів та колективних потреб територіальних громад районів у містах.

4. Визначений міськими радами обсяг повноважень районних у містах рад та їх виконавчих органів не може змінюватися міською радою без згоди відповідної районної у містах ради протягом даного скликання.

5. Порядок формування, структура, форми діяльності районних у містах рад та їх органів визначаються відповідно до цього та інших законів.

Глава 3.

Сільський, селищний, міський голова

Стаття 42. Повноваження сільського, селищного, міського голови

1. Повноваження сільського, селищного, міського голови починаються з моменту оголошення відповідною сільською, селищною, міською виборчою комісією на пленарному засіданні ради рішення про його обрання. Повноваження сільського, селищного, міського голови закінчуються в день відкриття першої сесії відповідної сільської, селищної, міської ради, обраної на наступних чергових місцевих виборах,

або, якщо рада не обрана, з моменту вступу на цю посаду іншої особи, обраної на наступних місцевих виборах, крім випадків дострокового припинення його повноважень відповідно до частин першої та другої статті 79 цього Закону.

{Частина перша статті 42 в редакції Закону [№ 2055-IV від 06.10.2004](#), [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

2. У разі звільнення з посади сільського, селищного, міського голови у зв'язку з достроковим припиненням його повноважень або його смерті, а також у разі неможливості здійснення ним своїх повноважень повноваження сільського, селищного, міського голови здійснює секретар відповідної сільської, селищної, міської ради, крім випадків дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови відповідно до Закону України "Про військово-цивільні адміністрації". Секретар сільської, селищної, міської ради тимчасово здійснює зазначені повноваження з моменту дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови і до моменту початку повноважень сільського, селищного, міського голови, обраного на позачергових виборах відповідно до закону, або до дня відкриття першої сесії відповідної сільської, селищної, міської ради, обраної на чергових місцевих виборах.

{Частина друга статті 42 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

3. Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених статтею 79 цього Закону, що має наслідком звільнення його з посади. Не пізніше як на п'ятнадцятий день після звільнення з посади або смерті сільського, селищного, міського голови особа, яка на цей час відповідно до закону здійснює повноваження сільського, селищного, міського голови, звертається до Верховної Ради України з клопотанням щодо призначення позачергових виборів сільського, селищного, міського голови.

Таке клопотання розглядається Верховною Радою України не пізніше ніж у дев'яностоденний строк з дня дострокового припинення повноважень відповідного сільського, селищного, міського голови.

{Частина третю статті 42 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 1184-VII від 08.04.2014](#)}

{Частина третя статті 42 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2055-IV від 06.10.2004](#); в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

4. Сільський, селищний, міський голова:

1) забезпечує здійснення у межах наданих законом повноважень органів виконавчої влади на відповідній території, додержання Конституції та законів України, виконання актів Президента України та відповідних органів виконавчої влади;

2) організує в межах, визначених цим Законом, роботу відповідної ради та її виконавчого комітету;

3) підписує рішення ради та її виконавчого комітету;

4) вносить на розгляд ради пропозицію щодо кандидатури на посаду секретаря ради;

5) вносить на розгляд ради пропозиції про кількісний і персональний склад виконавчого комітету відповідної ради;

{Щодо зупинення та відновлення дії пункту 5 додатково див. Закони [№ 489-V від 19.12.2006](#), [№ 749-V від 15.03.2007](#)}

б) вносить на розгляд ради пропозиції щодо структури виконавчих органів ради, апарату ради та її виконавчого комітету, їх штатів, встановлених відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України;

{Пункт 6 частини статті 42 в редакції Закону [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-пн/2008 від 22.05.2008](#)}

{Щодо зупинення та відновлення дії пункту 6 додатково див. Закони [№ 489-V від 19.12.2006](#), [№ 749-V від 15.03.2007](#)}

7) здійснює керівництво апаратом ради та її виконавчого комітету;

8) скликає сесії ради, вносить пропозиції та формує порядок денний сесій ради і головує на пленарних засіданнях ради;

9) забезпечує підготовку на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з інших питань самоврядування, місцевого бюджету та звіту про його виконання, рішень ради з інших питань, що належать до її відання; оприлюднює затверджені радою програми, бюджет та звіти про їх виконання;

10) призначає на посади та звільняє з посад керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, крім керівників дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів;

{Пункт десятий частини статті 42 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1841-III від 22.06.2000](#)}

11) скликає загальні збори громадян за місцем проживання;

11-¹) вносить на розгляд ради пропозиції про утворення спеціалізованої установи з надання безоплатної первинної правової допомоги;

{Частину четверту доповнено пунктом 11-¹ згідно із Законом [№ 5477-VI від 06.11.2012](#)}

11-²) вносить на розгляд ради пропозиції щодо кандидатури на посаду керівника установи з надання безоплатної первинної правової допомоги;

{Частину четверту доповнено пунктом 11-² згідно із Законом [№ 5477-VI від 06.11.2012](#)}

12) забезпечує виконання рішень місцевого референдуму, відповідної ради, її виконавчого комітету;

13) є розпорядником бюджетних коштів, використовує їх лише за призначенням, визначеним радою;

{Пункт 13 частини статті 42 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2813-IV від 06.09.2005](#)}

14) представляє територіальну громаду, раду та її виконавчий комітет у відносинах з державними органами, іншими органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, громадянами, а також у міжнародних відносинах відповідно до законодавства;

15) звертається до суду щодо визнання незаконними актів інших органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права та інтереси територіальної громади, а також повноваження ради та її органів;

16) укладає від імені територіальної громади, ради та її виконавчого комітету договори відповідно до законодавства, а з питань, віднесених до виключної компетенції ради, подає їх на затвердження відповідної ради;

17) веде особистий прийом громадян;

18) забезпечує на відповідній території додержання законодавства щодо розгляду звернень громадян та їх об'єднань;

18-1) бере участь у здійсненні державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності в межах та у спосіб, встановлені [Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#);

{Частина четверта статті 42 доповнено пунктом 18-1 згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

19) здійснює інші повноваження місцевого самоврядування, визначені цим та іншими законами, якщо вони не віднесені до виключних повноважень ради або не віднесені радою до відання її виконавчих органів;

20) видає розпорядження у межах своїх повноважень;

{Пункт 21 частини статті 42 втратив чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

{Пункт 22 частини статті 42 втратив чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

{Офіційне тлумачення положень частини статті 42 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-пн/99 від 06.07.99](#)}

5. Сільський, селищний, міський голова несе персональну відповідальність за здійснення наданих йому законом повноважень.

{Офіційне тлумачення положень частини статті 42 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-пн/99 від 06.07.99](#)}

6. При здійсненні наданих повноважень сільський, селищний, міський голова є підзвітним, підконтрольним і відповідальним перед територіальною громадою, відповідальним - перед відповідною радою, а з питань здійснення виконавчими органами ради повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольним відповідним органам виконавчої влади. Сільський, селищний, міський голова щорічно звітує відповідно сільській, селищній, міській раді про здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності виконавчими органами відповідної ради.

{Частина шоста статті 42 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

{Офіційне тлумачення положень частини статті 42 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-пн/99 від 06.07.99](#)}

7. Сільський, селищний, міський голова не рідше одного разу на рік звітує про свою роботу перед територіальною громадою на відкритій зустрічі з громадянами. На вимогу не менше половини депутатів відповідної ради сільський, селищний, міський

голова зобов'язаний прозвітувати перед радою про роботу виконавчих органів ради у будь-який визначений ними термін.

{Офіційне тлумачення положень частини статті 42 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-рп/99 від 06.07.99](#)}

Глава 4.

Повноваження районних і обласних рад

Стаття 43. Питання, які вирішуються районними і обласними радами виключно на їх пленарних засіданнях

1. Виключно на пленарних засіданнях районної, обласної ради вирішуються такі питання:

1) обрання голови ради, відповідно заступника голови районної ради та першого заступника, заступника голови обласної ради, звільнення їх з посади;

{Пункт 1 частини першої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

2) утворення, обрання і ліквідація постійних та інших комісій ради, зміна їх складу, обрання голів комісій;

3) утворення президії (колегії) ради, затвердження положення про неї;

4) затвердження за пропозицією голови ради структури виконавчого апарату ради, його чисельності, встановленої відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України, витрат на утримання ради та її виконавчого комітету;

{Пункт 4 частини першої статті 43 в редакції Закону [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#)}

{Щодо зупинення та відновлення дії пункту 4 додатково див. Закони [№ 489-V від 19.12.2006](#), [№ 749-V від 15.03.2007](#)}

5) затвердження регламенту ради;

6) затвердження плану роботи ради з урахуванням вимог статті 32 [Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#), заслуховування звіту про його виконання;

{Пункт 6 частини першої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

7) заснування аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації відповідної ради, призначення і звільнення їх керівників;

{Пункт 7 частини першої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 917-VIII від 24.12.2015](#)}

8) заслуховування звітів постійних комісій, керівників органів, які рада утворює, обирає та призначає;

9) розгляд запитів депутатів, прийняття рішень по них;

10) прийняття рішень щодо дострокового припинення повноважень депутата ради в порядку, встановленому законодавством;

{Пункт 11 частини першої статті 43 виключено на підставі Закону [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

12) прийняття за пропозицією територіальних громад рішення щодо проведення консультативного опитування з питань, які стосуються їх спільних інтересів;

13) здійснення відповідно до закону повноважень щодо організації проведення всеукраїнських референдумів та виборів органів державної влади і місцевого самоврядування;

14) затвердження відповідно до закону Положення про зміст, опис та порядок використання символіки району, області;

15) прийняття рішень щодо об'єднання в асоціації, вступ до асоціацій та інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад, а також про вихід із них;

16) затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно району, області, цільових програм з інших питань, заслуховування звітів про їх виконання;

17) затвердження відповідно районних, обласних бюджетів, внесення змін до них, затвердження звітів про їх виконання;

18) розподіл переданих з державного бюджету коштів у вигляді дотацій, субвенцій відповідно між районними бюджетами, місцевими бюджетами міст обласного значення, сіл, селищ, міст районного значення;

19) вирішення за дорученням відповідних рад питань про продаж, передачу в оренду, концесію або під заставу об'єктів комунальної власності, які забезпечують спільні потреби територіальних громад і перебувають в управлінні районних, обласних рад, а також придбання таких об'єктів в установленому законом порядку;

{Пункт 19 частини першої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 997-XIV від 16.07.99](#)}

20) вирішення в установленому законом порядку питань щодо управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, що перебувають в управлінні районних і обласних рад; призначення і звільнення їх керівників;

21) вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;

22) вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів відповідно районного, обласного значення, а також про скасування такого дозволу;

23) встановлення правил користування водозабірними спорудами, призначеними для задоволення питних, побутових та інших потреб населення, зон санітарної охорони джерел водопостачання, обмеження або заборони використання підприємствами питної води у промислових цілях;

24) прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів про оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками історії або культури, які охороняються законом, прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами "сезону тиші" з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу;

{Пункт 24 частини першої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 322-VIII від 09.04.2015](#)}

25) прийняття за пропозицією відповідних сільських, селищних, міських рад рішень, пов'язаних зі створенням спеціальних вільних та інших зон, зміною у статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань;

26) прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в межах і в порядку, визначених законом;

27) прийняття рішень щодо делегування місцевим державним адміністраціям окремих повноважень районних, обласних рад;

28) заслуховування звітів голів місцевих державних адміністрацій, їх заступників, керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, бюджету, рішень ради із зазначених питань, а також про здійснення місцевими державними адміністраціями делегованих їм радою повноважень;

{Пункт 28 частини першої статті 43 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 4875-VI від 05.06.2012](#)}

29) прийняття рішення про недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації;

30) прийняття рішень про звернення до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад у сфері їх спільних інтересів, а також повноваження районних, обласних рад та їх органів;

31) внесення до Кабінету Міністрів України пропозицій щодо голови відповідної місцевої державної адміністрації;

32) надання згоди на передачу об'єктів з державної власності у спільну власність територіальних громад сіл, селищ, міст та прийняття рішень про передачу об'єктів права спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, що перебувають в управлінні районних, обласних рад, у державну власність, а також щодо придбання об'єктів державної власності;

{Частину першу статті 43 доповнено пунктом 32 згідно із Законом [№ 163-XIV від 06.10.98](#), із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2182-III від 21.12.2000](#)}

{Пункт 33 частини першої статті 43 втратив чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

{Пункт 34 частини першої статті 43 втратив чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

35) затвердження відповідно до закону Положення про помічника-консультанта депутата ради та опису посвідчення помічника-консультанта депутата ради;

{Частину першу статті 43 доповнено пунктом 35 згідно із Законом [№ 3266-IV від 22.12.2005](#)}

36) заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території;

{Частину першу статті 43 доповнено пунктом 36 згідно із Законом [№ 2389-VI від 01.07.2010](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 901-VIII від 23.12.2015](#)}

37) встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги, які надаються підприємствами, що перебувають у спільній власності територіальних громад, представництво інтересів яких здійснює відповідна районна чи обласна рада, а також

суб'єктами господарювання, що здійснюють управління (експлуатацію) цілісними майновими комплексами таких підприємств.

{Частина першу статті 43 доповнено пунктом 37 згідно із Законом [№ 2404-VI від 01.07.2010](#)}

2. Районні і обласні ради можуть розглядати і вирішувати на пленарних засіданнях й інші питання, віднесені до їх відання цим та іншими законами.

3. Крім питань, зазначених у **частині першій** цієї статті, виключно на пленарних засіданнях обласних рад вирішуються такі питання:

{Пункт 1 частини третьої статті 43 виключено на підставі Закону [№ 4710-VI від 17.05.2012](#)}

2) прийняття у межах, що визначаються законами, рішень з питань боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями, які передбачають за їх порушення адміністративну відповідальність;

{Пункт 3 частини третьої статті 43 виключено на підставі Закону [№ 703-IV від 03.04.2003](#) - набуває чинності з 01.01.2004 року}

4) прийняття рішень про віднесення лісів до категорії захисності, а також про поділ лісів за розрядами такс у випадках і порядку, передбачених законом.

{Частина четверта статті 43 втратила чинність у зв'язку з втратою чинності Закону [№ 1577-IV від 04.03.2004](#) на підставі Закону [№ 309-VI від 03.06.2008](#)}

Стаття 44. Делегування повноважень районних і обласних рад відповідним місцевим державним адміністраціям

1. Районні, обласні ради делегують відповідним місцевим державним адміністраціям такі повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, цільових програм з інших питань, а в місцях компактного проживання національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку, проектів рішень, інших матеріалів з питань, передбачених цією статтею; забезпечення виконання рішень ради;

2) підготовка пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно областей та загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального та культурного розвитку України;

3) забезпечення збалансованого економічного і соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

4) підготовка і подання до відповідних органів виконавчої влади фінансових показників і пропозицій до проекту Державного бюджету України;

5) сприяння інвестиційній діяльності на території району, області;

6) об'єднання на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, і населення, а також бюджетних коштів на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури, шляхів місцевого значення, на капітальний та поточний ремонт вулиць і доріг населених пунктів та інших доріг, які є складовими автомобільних доріг державного значення (як співфінансування на договірних засадах) та на заходи щодо охорони праці та охорони навколишнього природного середовища;

{Пункт 6 частини першої статті 44 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 969-IV від 19.06.2003](#), [№ 490-VIII від 02.06.2015](#)}

7) залучення в порядку, встановленому законом, підприємств, установ та організацій, які не належать до комунальної власності, до участі в обслуговуванні населення відповідної території, координація цієї роботи;

8) затвердження маршрутів і графіків руху місцевого пасажирського транспорту незалежно від форм власності, узгодження цих питань стосовно транзитного пасажирського транспорту;

9) підготовка питань про визначення у встановленому законом порядку території, вибір, вилучення (викуп) і надання землі для містобудівних потреб, визначених містобудівною документацією;

10) організація охорони, реставрації, використання пам'яток історії та культури, архітектури і містобудування, палацово-паркових, паркових та садибних комплексів, природних заповідників місцевого значення;

11) підготовка висновків щодо проектів місцевих містобудівних програм відповідних адміністративно-територіальних одиниць, що затверджуються сільськими, селищними, міськими радами;

12) видача замовникам відповідно до законодавства містобудівних умов і обмежень забудови земельних ділянок за межами населених пунктів;

{Пункт 12 частини першої статті 44 в редакції Закону [№ 509-VI від 16.09.2008](#)}

13) забезпечення відповідно до законодавства розвитку науки, усіх видів освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, туризму; сприяння відродженню осередків традиційної народної творчості, національно-культурних традицій населення, художніх промислів і ремесел, роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських та неприбуткових організацій, які діють у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, сім'ї та молоді;

14) підготовка і подання на затвердження ради пропозицій щодо організації територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками історії або культури, які охороняються законом, підготовка і подання на затвердження ради пропозицій щодо оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами "сезону тиші" з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу;

{Пункт 14 частини першої статті 44 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 322-VIII від 09.04.2015](#)}

15) вжиття необхідних заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій відповідно до закону, інформування про них населення, залучення в установленому законом порядку до цих робіт підприємств, установ та організацій, а також населення;

{Пункт 15 частини першої статті 44 в редакції Закону [№ 969-IV від 19.06.2003](#)}

16) координація на відповідній території діяльності місцевих землепорядних органів;

17) здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, пов'язаних із вилученням (викупом) земельних ділянок;

18) забезпечення виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих районними, обласними радами.

{Частина перша статті 44 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1160-IV від 11.09.2003](#) - набуває чинності з 15.01.2004 року}

2. Крім повноважень, зазначених у частині першій цієї статті, обласні ради делегують обласним державним адміністраціям такі повноваження:

1) визначення відповідно до закону розміру відрахувань підприємствами, установами та організаціями, що надходять на розвиток шляхів загального користування в області;

2) погодження у випадках, передбачених законом, з відповідними сільськими, селищними, міськими радами питань щодо розподілу коштів за використання природних ресурсів, які надходять до фондів охорони навколишнього природного середовища;

3) підготовка проектів рішень про віднесення лісів до категорії захисності, а також про поділ лісів за розрядами такс у випадках і порядку, передбачених законом;

4) прийняття у встановленому законом порядку рішень про заборону використання окремих природних ресурсів загального користування;

5) визначення відповідно до законодавства режиму використання територій рекреаційних зон;

6) затвердження для підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, лімітів викидів і скидів забруднюючих речовин у довкілля та лімітів розміщення відходів у випадках, передбачених законом.

Глава 5.

Порядок формування, організація роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування

Стаття 45. Порядок формування рад

1. Сільська, селищна, міська, районна в місті (у разі її створення), районна, обласна рада складається з депутатів, які обираються жителями відповідного села, селища, міста, району в місті, району, області на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

{Частина перша статті 45 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

2. Порядок організації і проведення виборів депутатів визначається законом.

3. Загальний склад ради визначається відповідно до закону про вибори.

{Частина третя статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

4. Рада вважається повноважною за умови обрання не менш як двох третин депутатів від загального складу ради.

{Частина четверта статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 812-V від 22.03.2007](#)}

5. У разі якщо до ради обрано менше двох третин її складу, до обрання необхідної кількості депутатів продовжує здійснювати повноваження рада попереднього скликання.

6. У разі дострокового припинення повноважень деяких депутатів, внаслідок чого до складу ради входить менш як дві третини депутатів, до обрання необхідної кількості

депутатів така рада вважається повноважною за наявності більше половини депутатів від загального складу ради.

{Частина шоста статті 45 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 812-V від 22.03.2007](#)}

7. Строк повноважень місцевої ради, обраної на чергових місцевих виборах, визначається [Конституцією України](#).

{Частина сьома статті 45 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

8. Повноваження місцевої ради, обраної на позачергових, повторних або перших виборах, закінчуються в день відкриття першої сесії відповідної ради, обраної на наступних (чергових або позачергових) виборах.

{Статтю 45 доповнено частиною восьмою згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

Стаття 46. Сесія ради

1. Сільська, селищна, міська, районна у місті (у разі її створення), районна, обласна рада проводить свою роботу сесійно. Сесія складається з пленарних засідань ради, а також засідань постійних комісій ради.

2. Перша сесія новообраної сільської, селищної, міської ради скликається відповідною територіальною виборчою комісією не пізніше як через два тижні після реєстрації новообраних депутатів ради в кількості, яка забезпечує повноважність складу ради відповідно до статті 45 цього Закону. Перше пленарне засідання першої сесії відкриває голова зазначеної територіальної виборчої комісії, який інформує раду про підсумки виборів депутатів, а також про підсумки виборів відповідно сільського, селищного, міського голови. З моменту визнання повноважень депутатів ради нового скликання та новообраного сільського, селищного, міського голови відповідно до [статті 42](#) цього Закону головує на пленарних засіданнях ради першої сесії новообраний голова.

У разі якщо на час проведення першої сесії відповідний сільський, селищний, міський голова не обраний, про що на сесії ради інформує голова територіальної виборчої комісії, рада обирає тимчасову президію з числа депутатів ради в кількості трьох - п'яти осіб. Члени тимчасової президії по черговою головують на пленарних засіданнях ради до обрання секретаря ради. З часу обрання секретаря ради він головує на пленарних засіданнях ради.

{Частина друга статті 46 в редакції Закону [№ 812-V від 22.03.2007](#)}

3. Першу сесію новообраної районної у місті, районної, обласної ради скликає відповідна територіальна виборча комісія не пізніше як через два тижні після реєстрації новообраних депутатів ради у кількості, яка забезпечує повноважність складу ради відповідно до статті 45 цього Закону. Перше пленарне засідання першої сесії відкриває голова зазначеної територіальної виборчої комісії, який інформує раду про підсумки виборів депутатів. З моменту визнання повноважень депутатів ради нового скликання рада обирає тимчасову президію з числа депутатів ради в кількості не більше п'яти осіб - представників партій (блоків), які набрали найбільшу кількість голосів на виборах. Члени тимчасової президії по черговою головують на пленарних засіданнях ради до обрання голови ради. З часу обрання голови ради він веде пленарні засідання ради відповідно до вимог цього Закону та регламенту ради.

{Частина третя статті 46 в редакції Закону [№ 812-V від 22.03.2007](#)}

4. Наступні сесії ради скликаються: сільської, селищної, міської - відповідно сільським, селищним, міським головою; районної у місті, районної, обласної - головою відповідної ради.

5. Сесія ради скликається в міру необхідності, але не менше одного разу на квартал, а з питань відведення земельних ділянок та надання документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності - не рідше ніж один раз на місяць.

{Частина п'ята статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2806-IV від 06.09.2005](#), [№ 4154-VI від 09.12.2011](#)}

6. У разі немотивованої відмови сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті, районної, обласної ради або неможливості його скликати сесію ради сесія скликається: сільської, селищної, міської ради - секретарем сільської, селищної, міської ради; районної у місті, районної, обласної ради - відповідно заступником голови районної у місті, районної ради чи першим заступником, заступником голови обласної ради.

{Абзац перший частини шостої статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

У цих випадках сесія скликається:

1) якщо сесія не скликається сільським, селищним, міським головою (головою районної у місті, районної, обласної ради) у строки, передбачені цим Законом;

2) якщо сільський, селищний, міський голова (голова районної у місті, районної, обласної ради) без поважних причин не скликав сесію у двотижневий строк після настання умов, передбачених частиною сьомою цієї статті.

{Пункти 1-3 частини шостої статті 46 замінено пунктами 1 і 2 згідно із Законом [№ 520-VI від 18.09.2008](#)}

7. Сесія сільської, селищної, міської, районної у місті ради повинна бути також скликана за пропозицією не менш як однієї третини депутатів від загального складу відповідної ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради, а сесія районної, обласної ради - також за пропозицією не менш як однієї третини депутатів від загального складу відповідної ради або голови відповідної місцевої державної адміністрації.

8. Сесія ради скликається для розгляду електронної петиції, що набрала необхідну кількість підписів, протягом строку, встановленого для її розгляду.

{Статтю 46 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 577-VIII від 02.07.2015](#)}

9. У разі якщо посадові особи, зазначені у частинах четвертій та шостій цієї статті, у двотижневий строк не скликають сесію на вимогу суб'єктів, зазначених у частині сьомій цієї статті, або у разі якщо такі посади є вакантними сесія може бути скликана депутатами відповідної ради, які становлять не менш як одну третину складу ради, або постійною комісією ради.

{Частина статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 520-VI від 18.09.2008](#)}

10. Рішення про скликання сесії ради відповідно до частин четвертої, шостої та восьмої цієї статті доводиться до відома депутатів і населення не пізніше як за 10 днів до сесії, а у виняткових випадках - не пізніше як за день до сесії із зазначенням часу скликання, місця проведення та питань, які передбачається внести на розгляд ради.

{Частина статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 520-VI від 18.09.2008](#)}

11. Сесію сільської, селищної, міської ради відкриває і веде відповідно сільський, селищний, міський голова, а у випадках, передбачених частиною шостою цієї статті, - секретар ради; сесію районної у місті, районної, обласної ради - голова ради або відповідно заступник голови районної у місті, районної ради чи перший заступник, заступник голови обласної ради. У випадку, передбаченому частиною восьмою цієї статті, сесію відкриває за дорученням групи депутатів, з ініціативи якої скликана сесія, один з депутатів, що входить до її складу, а веде за рішенням ради - один з депутатів цієї ради.

{Частина статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

12. Сесія ради є повноважною, якщо в її пленарному засіданні бере участь більше половини депутатів від загального складу ради.

{Частина статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 812-V від 22.03.2007](#)}

13. Пропозиції щодо питань на розгляд ради можуть вноситися сільським, селищним, міським головою, постійними комісіями, депутатами, виконавчим комітетом ради, головою місцевої державної адміністрації, головою районної, обласної ради, загальними зборами громадян. Пропозиції щодо прийняття рішень, які відповідно до закону є регуляторними актами, вносяться з урахуванням вимог [Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#).

{Частина статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

14. Не пізніше як на другій сесії затверджується регламент роботи відповідної ради, а також положення про постійні комісії ради.

15. Порядок проведення першої сесії ради, порядок обрання голови та заступника (заступників) голови районної у місті, районної, обласної ради, секретаря сільської, селищної, міської ради, скликання чергової та позачергової сесії ради, призначення пленарних засідань ради, підготовки і розгляду питань на пленарних засіданнях, прийняття рішень ради про затвердження порядку денного сесії та з інших процедурних питань, а також порядок роботи сесії визначаються регламентом ради з урахуванням вимог [Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#). До прийняття регламенту ради чергового скликання застосовується регламент ради, що діяв у попередньому скликанні.

{Частина статті 46 в редакції Закону [№ 812-V від 22.03.2007](#), із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

16. Протоколи сесій сільської, селищної, міської ради, прийняті нею рішення підписуються особисто сільським, селищним, міським головою, районної у місті, районної, обласної ради - головою відповідної ради, у разі їх відсутності - відповідно секретарем сільської, селищної, міської ради, відповідно заступником голови районної у місті, районної ради чи першим заступником, заступником голови обласної ради, а у випадку, передбаченому частинами сьомою та восьмою цієї статті, - депутатом ради, який за дорученням депутатів головував на її засіданні.

{Частина статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 520-VI від 18.09.2008](#), [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

17. Сесії ради проводяться гласно із забезпеченням права кожного бути присутнім на них, крім випадків, передбачених законодавством. Порядок доступу до засідань визначається радою відповідно до закону. Протоколи сесії ради є відкритими та

оприлюднюються і надаються на запит відповідно до [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#).

{Частина статті 46 в редакції Закону [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

Стаття 47. Постійні комісії ради

1. Постійні комісії ради є органами ради, що обираються з числа її депутатів, для вивчення, попереднього розгляду і підготовки питань, які належать до її відання, здійснення контролю за виконанням рішень ради, її виконавчого комітету.

2. Постійні комісії обираються радою на строк її повноважень у складі голови і членів комісії. Всі інші питання структури комісії вирішуються відповідною комісією.

3. До складу постійних комісій не можуть бути обрані сільський, селищний, міський голова, секретар сільської, селищної, міської ради, голова районної у місті (у разі її створення), районної, обласної ради, їх заступники.

4. Постійні комісії за дорученням ради або за власною ініціативою попередньо розглядають проекти програм соціально-економічного і культурного розвитку, місцевого бюджету, звіти про виконання програм і бюджету, вивчають і готують питання про стан та розвиток відповідних галузей господарського і соціально-культурного будівництва, інші питання, які вносяться на розгляд ради, розробляють проекти рішень ради та готують висновки з цих питань, виступають на сесіях ради з доповідями і співповідями.

5. Постійні комісії попередньо розглядають кандидатури осіб, які пропонуються для обрання, затвердження, призначення або погодження відповідною радою, готують висновки з цих питань.

6. Постійні комісії за дорученням ради, голови, відповідно заступника голови районної у місті, районної ради чи першого заступника, заступника голови обласної ради, секретаря сільської, селищної, міської ради або за власною ініціативою вивчають діяльність підзвітних і підконтрольних раді та виконавчому комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради органів, а також з питань, віднесених до відання ради, місцевих державних адміністрацій, підприємств, установ та організацій, їх філіалів і відділень незалежно від форм власності та їх посадових осіб, подають за результатами перевірки рекомендації на розгляд їх керівників, а в необхідних випадках - на розгляд ради або виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради; здійснюють контроль за виконанням рішень ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради.

{Частина шоста статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

7. Постійні комісії у питаннях, які належать до їх відання, та в порядку, визначеному законом, мають право отримувати від керівників органів, підприємств, установ, організацій та їх філіалів і відділень необхідні матеріали і документи.

8. Організація роботи постійної комісії ради покладається на голову комісії. Голова комісії скликає і веде засідання комісії, дає доручення членам комісії, представляє комісію у відносинах з іншими органами, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями, а також громадянами, організує роботу по реалізації висновків і рекомендацій комісії. У разі відсутності голови комісії або неможливості ним виконувати свої повноваження з інших причин його функції здійснює заступник голови комісії або секретар комісії.

9. Засідання постійної комісії скликається в міру необхідності і є правомочним, якщо в ньому бере участь не менш як половина від загального складу комісії.

10. За результатами вивчення і розгляду питань постійні комісії готують висновки і рекомендації. Висновки і рекомендації постійної комісії приймаються більшістю голосів від загального складу комісії і підписуються головою комісії, а в разі його відсутності - заступником голови або секретарем комісії. Протоколи засідань комісії підписуються головою і секретарем комісії. Висновки і рекомендації постійної комісії, протоколи її засідань є відкритими та оприлюднюються і надаються на запит відповідно до [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#).

{Частина десята статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

11. Рекомендації постійних комісій підлягають обов'язковому розгляду органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами, яким вони адресовані. Про результати розгляду і вжиті заходи повинно бути повідомлено комісіям у встановлений ними строк.

12. Постійна комісія для вивчення питань, розробки проектів рішень ради може створювати підготовчі комісії і робочі групи з залученням представників громадськості, вчених і спеціалістів. Питання, які належать до відання кількох постійних комісій, можуть за ініціативою комісій, а також за дорученням ради, її голови, відповідно заступника голови районної у місті, районної ради чи першого заступника, заступника голови обласної ради, секретаря сільської, селищної, міської ради розглядатися постійними комісіями спільно. Висновки і рекомендації, прийняті постійними комісіями на їх спільних засіданнях, підписуються головами відповідних постійних комісій.

{Частина дванадцята статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

13. Депутати працюють у постійних комісіях на громадських засадах. За рішенням обласних рад голови постійних комісій з питань бюджету можуть працювати в раді на постійній основі.

14. Постійні комісії є підзвітними раді та відповідальними перед нею.

15. Перелік, функціональна спрямованість і порядок організації роботи постійних комісій визначаються регламентом відповідної ради та Положенням про постійні комісії, що затверджується радою з урахуванням вимог [Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#) щодо реалізації повноважень ради у здійсненні державної регуляторної політики постійними комісіями відповідної ради.

{Частина п'ятнадцята статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

Стаття 48. Тимчасові контрольні комісії ради

1. Тимчасові контрольні комісії ради є органами ради, які обираються з числа її депутатів для здійснення контролю з конкретно визначених радою питань, що належать до повноважень місцевого самоврядування. Контрольні комісії подають звіти і пропозиції на розгляд ради.

2. Рішення про створення тимчасової контрольної комісії ради, її назву та завдання, персональний склад комісії та її голову вважається прийнятим, якщо за це проголосувало не менше однієї третини депутатів від загального складу ради.

3. Засідання тимчасових контрольних комісій ради проводяться, як правило, закриті. Депутати, які входять до складу тимчасової контрольної комісії, та залучені комісією для участі в її роботі спеціалісти, експерти, інші особи не повинні розголошувати інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з її роботою.

4. Повноваження тимчасової контрольної комісії ради припиняються з моменту прийняття радою остаточного рішення щодо результатів роботи цієї комісії, а також у разі припинення повноважень ради, яка створила цю комісію.

Стаття 49. Депутат ради

1. Повноваження депутата ради починаються з моменту офіційного оголошення відповідною територіальною виборчою комісією на сесії ради рішення про підсумки виборів та визнання повноважень депутатів і закінчуються в день першої сесії ради нового скликання. Повноваження депутата можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених законом.

Рада невідкладно інформує відповідну територіальну виборчу комісію про дострокове припинення повноважень депутата ради.

{Частина першу статті 49 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 1184-VII від 08.04.2014](#)}

2. Депутат представляє інтереси всієї територіальної громади, має всю повноту прав, що забезпечують його активну участь у діяльності ради та утворюваних нею органів, несе обов'язки перед виборцями, радою та її органами, виконує їх доручення. Депутат, крім секретаря ради, повинен входити до складу однієї з постійних комісій ради.

3. На час сесій, засідань постійних комісій рад, а також для здійснення депутатських повноважень в інших, передбачених законом випадках, депутат звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням йому середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з депутатською діяльністю, за рахунок відповідного місцевого бюджету.

4. Депутат зобов'язаний брати участь у роботі сесій ради, засідань постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано.

5. У разі пропуску депутатом протягом року більше половини пленарних засідань ради або засідань постійної комісії, невиконання ним без поважних причин рішень і доручень ради та її органів відповідна рада може звернутися до виборців з пропозицією про відкликання такого депутата у встановленому законом порядку.

6. Депутат має право ухвального голосу з усіх питань, які розглядаються на сесіях ради, а також на засіданнях постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано.

7. Депутат має право звернутися із запитом до керівників ради та її органів, сільського, селищного, міського голови, керівників органів, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих або зареєстрованих на відповідній території, а депутат міської (міста обласного значення), районної, обласної ради - також до голови місцевої державної адміністрації з питань, віднесених до відання ради.

8. Орган або посадова особа, до яких звернено запит, зобов'язані дати усну чи письмову відповідь на запит на сесії ради у строки і в порядку, встановлені радою відповідно до закону. За результатами розгляду запиту рада приймає рішення.

9. Пропозиції і зауваження, висловлені депутатами на сесії ради, або передані в письмовій формі головному на сесії, розглядаються радою чи за її дорученням постійними комісіями ради або надсилаються на розгляд підзвітним і підконтрольним їй органам та посадовим особам, які зобов'язані розглянути ці пропозиції і зауваження у строки, встановлені радою, і про вжиті заходи повідомити депутатів та раді.

10. Депутат має право знайомитися з будь-якими офіційними документами, які зберігаються у відповідних органах місцевого самоврядування, та робити виписки, копіювання цих документів.

11. Повноваження депутатів, порядок організації і гарантії депутатської діяльності визначаються [Конституцією України](#), цим Законом, [законом про статус депутата](#), іншими законами.

Стаття 50. Секретар сільської, селищної, міської ради

1. Секретар сільської, селищної, міської ради працює в раді на постійній основі. Секретар ради обирається радою з числа її депутатів на строк повноважень ради за пропозицією відповідного сільського, селищного, міського голови. Пропозиція щодо кандидатури секретаря ради може вноситися на розгляд ради не менш як половиною депутатів від загального складу відповідної ради у разі, якщо:

{Абзац перший частини першої статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

1) на день проведення першої сесії сільської, селищної, міської ради, обраної на чергових виборах, не завершені вибори відповідно сільського, селищного, міського голови;

2) рада не підтримала кандидатуру на посаду секретаря ради, запропоновану відповідним сільським, селищним, міським головою;

3) протягом тридцяти днів з дня відкриття першої сесії сільської, селищної, міської ради відповідний сільський, селищний, міський голова не вніс кандидатуру на посаду секретаря ради;

4) на наступній черговій сесії після виникнення вакансії секретаря ради у зв'язку з достроковим припиненням його повноважень відповідний сільський, селищний, міський голова не вніс на розгляд ради кандидатуру на посаду секретаря ради;

5) посада секретаря ради стає вакантною під час вакантності посади відповідного сільського, селищного, міського голови у зв'язку з достроковим припиненням його повноважень.

У разі якщо рада не підтримала кандидатуру, внесену на її розгляд не менш як половиною депутатів від загального складу відповідної ради згідно з пунктом 2 цієї частини, наступну пропозицію щодо кандидатури секретаря ради вносить відповідний сільський, селищний, міський голова.

{Частина перша статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2554-IV від 21.04.2005](#); в редакції Закону [№ 520-VI від 18.09.2008](#)}

2. Секретар сільської, селищної, міської ради не може суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, у тому числі на громадських засадах, займатися іншою

оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю.

{Частина друга статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 4711-VI від 17.05.2012](#)}

3. Секретар сільської, селищної, міської ради:

1) у випадку, передбаченому [частиною першою статті 42](#) цього Закону, здійснює повноваження сільського, селищного, міського голови;

{Частина третю статті 50 доповнено пунктом 1 згідно із Законом [№ 2055-IV від 06.10.2004](#)}

2) скликає сесії ради у випадках, передбачених [частиною шостою статті 46](#) цього Закону; повідомляє депутатам і доводить до відома населення інформацію про час і місце проведення сесії ради, питання, які передбачається внести на розгляд ради;

3) веде засідання ради та підписує її рішення у випадках, передбачених [частиною шостою статті 46](#) цього Закону;

4) організує підготовку сесій ради, питань, що вносяться на розгляд ради, забезпечує оприлюднення проектів рішень ради відповідно до [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#) та інших законів;

{Пункт 4 частини третьої статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

5) забезпечує своєчасне доведення рішень ради до виконавців і населення, організує контроль за їх виконанням, забезпечує оприлюднення рішень ради відповідно до [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#), забезпечує офіційне оприлюднення рішень ради, які відповідно до закону є регуляторними актами, а також документів, підготовлених у процесі здійснення радою регуляторної діяльності, та інформації про здійснення радою регуляторної діяльності;

{Пункт 5 частини третьої статті 50 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2388-VI від 01.07.2010](#), [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

6) за дорученням сільського, селищного, міського голови координує діяльність постійних та інших комісій ради, дає їм доручення, сприяє організації виконання їх рекомендацій;

7) сприяє депутатам ради у здійсненні їх повноважень;

8) організує за дорученням ради відповідно до законодавства здійснення заходів, пов'язаних з підготовкою і проведенням референдумів та виборів до органів державної влади і місцевого самоврядування;

9) забезпечує зберігання у відповідних органах місцевого самоврядування офіційних документів, пов'язаних з місцевим самоврядуванням відповідної територіальної громади, забезпечує доступ до них осіб, яким це право надано у встановленому порядку;

10) вирішує за дорученням сільського, селищного, міського голови або відповідної ради інші питання, пов'язані з діяльністю ради та її органів.

4. Секретар сільської ради може за рішенням ради одночасно здійснювати повноваження секретаря виконавчого комітету відповідної ради.

5. Повноваження секретаря сільської, селищної, міської ради можуть бути достроково припинені за рішенням відповідної ради.

Стаття 51. Виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної у місті ради

1. Виконавчим органом сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради є виконавчий комітет ради, який утворюється відповідною радою на строк її повноважень. Після закінчення повноважень ради, сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті ради її виконавчий комітет здійснює свої повноваження до сформування нового складу виконавчого комітету.

2. Кількісний склад виконавчого комітету визначається відповідною радою. Персональний склад виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради затверджується радою за пропозицією сільського, селищного, міського голови, районної у місті ради - за пропозицією голови відповідної ради.

3. Виконавчий комітет ради утворюється у складі відповідно сільського, селищного, міського голови, районної у місті ради - голови відповідної ради, заступника (заступників) сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті ради, керуючого справами (секретаря) виконавчого комітету, а також керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, інших осіб. Міська рада утворює у складі виконавчого комітету ради орган з питань містобудування та архітектури.

{Частина третя статті 51 в редакції Закону [№ 862-IV від 22.05.2003](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 3038-VI від 17.02.2011](#)}

4. До складу виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради входять також за посадою секретар відповідної ради, староста (старости).

{Частина четверта статті 51 в редакції Закону [№ 157-VIII від 05.02.2015](#)}

5. Очолює виконавчий комітет сільської, селищної, міської ради відповідно сільський, селищний, міський голова, районної у місті ради - голова відповідної ради. У виконавчому комітеті сільської ради функції секретаря виконавчого комітету за рішенням ради може здійснювати секретар відповідної ради.

6. Особи, які входять до складу виконавчого комітету, крім тих, хто працює у виконавчих органах ради на постійній основі, на час засідань виконавчого комітету, а також для здійснення повноважень в інших випадках звільняються від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням їм середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з виконанням обов'язків члена виконавчого комітету, за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету.

7. На осіб, які входять до складу виконавчого комітету ради і працюють у ньому на постійній основі, поширюються вимоги щодо обмеження сумісності їх діяльності з іншою роботою (діяльністю), встановлені цим Законом для сільського, селищного, міського голови.

8. Виконавчий комітет ради є підзвітним і підконтрольним раді, що його утворила, а з питань здійснення ним повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольним відповідним органам виконавчої влади.

9. До складу виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради не можуть входити депутати відповідної ради, крім секретаря ради.

Стаття 52. Повноваження виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради

1. Виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради може розглядати і вирішувати питання, віднесені цим Законом до відання виконавчих органів ради.

2. Виконавчий комітет ради:

1) попередньо розглядає проекти місцевих програм соціально-економічного і культурного розвитку, цільових програм з інших питань, місцевого бюджету, проекти рішень з інших питань, що вносяться на розгляд відповідної ради;

2) координує діяльність відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідної територіальної громади, заслуховує звіти про роботу їх керівників;

3) має право змінювати або скасовувати акти підпорядкованих йому відділів, управлінь, інших виконавчих органів ради, а також їх посадових осіб.

3. Сільська, селищна, міська рада може прийняти рішення про розмежування повноважень між її виконавчим комітетом, відділами, управліннями, іншими виконавчими органами ради та сільським, селищним, міським головою в межах повноважень, наданих цим Законом виконавчим органам сільських, селищних, міських рад.

Стаття 53. Організація роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради

Основною формою роботи виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради є його засідання. Засідання виконавчого комітету скликаються відповідно сільським, селищним, міським головою (головою районної у місті ради), а в разі його відсутності чи неможливості здійснення ним цієї функції - заступником сільського, селищного, міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради (районної у місті ради - заступником голови ради) в міру необхідності, але не рідше одного разу на місяць, і є правомочними, якщо в них бере участь більше половини від загального складу виконавчого комітету.

Стаття 54. Відділи, управління та інші виконавчі органи сільської, селищної, міської, районної у місті ради

1. Сільська, селищна, міська, районна у місті (у разі її створення) рада у межах затверджених нею структури і штатів може створювати відділи, управління та інші виконавчі органи для здійснення повноважень, що належать до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Організаційні засади реалізації повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад щодо здійснення державної регуляторної політики визначаються [Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#).

{Частина перша статті 54 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

2. Відділи, управління та інші виконавчі органи ради є підзвітними і підконтрольними раді, яка їх утворила, підпорядкованими її виконавчому комітету, сільському, селищному, міському голові, голові районної у місті ради.

3. Керівники відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради призначаються на посаду і звільняються з посади сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті ради одноособово, а у випадках, передбачених законом, - за погодженням з відповідними органами виконавчої влади.

4. Положення про відділи, управління та інші виконавчі органи ради затверджуються відповідною радою.

Стаття 55. Голова районної, обласної, районної у місті ради

1. Голова районної, обласної, районної у місті (у разі її створення) ради обирається відповідною радою шляхом таємного голосування з числа її депутатів на строк повноважень ради.

{Частина перша статті 55 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

2. Голова ради здійснює свої повноваження до припинення ним повноважень депутата ради відповідного скликання, крім випадків, передбачених частинами четвертою та п'ятою цієї статті. Голова ради вважається звільненим з посади з дня припинення ним депутатських повноважень або повноважень голови.

{Частина друга статті 55 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

3. Голова ради працює у раді на постійній основі, не може мати інший представницький мандат, суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, у тому числі на громадських засадах, займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації).

{Частина третя статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 4711-VI від 17.05.2012](#), [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

4. У своїй діяльності голова ради є підзвітним раді та може бути звільнений з посади радою шляхом таємного голосування. Питання про звільнення голови ради може бути внесено на розгляд ради на вимогу не менш як третини депутатів від загального складу ради.

{Абзац перший частини четвертої статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1184-VII від 08.04.2014](#)}

Звільнення особи з посади голови ради не має наслідком припинення нею повноважень депутата цієї ради.

{Частина четверта статті 55 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

5. Повноваження голови районної, обласної, районної у місті ради також вважаються достроково припиненими без припинення повноважень депутата ради в разі звернення з особистою заявою до відповідної ради про складення ним повноважень голови ради.

{Абзаци перший - четвертий частини п'ятої статті 55 замінено одним абзацом згідно із Законом [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

Зазначені повноваження голови районної, обласної, районної у місті ради припиняються, а відповідна особа звільняється з посади голови ради з дня прийняття відповідною радою рішення, яким береться до відома зазначений факт.

{Частина п'ята статті 55 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

6. Голова районної, обласної, районної у місті ради:

1) скликає сесії ради, повідомляє депутатам і доводить до відома населення інформацію про час і місце проведення сесії ради, питання, які передбачається внести на розгляд ради, веде засідання ради;

2) забезпечує підготовку сесій ради і питань, що вносяться на її розгляд, доведення рішень ради до виконавців, організує контроль за їх виконанням;

3) представляє раді кандидатури для обрання на посаду відповідно заступника голови районної, районної у місті ради чи першого заступника, заступника голови обласної ради; вносить на затвердження ради пропозиції щодо структури органів ради, її виконавчого апарату, витрат на їх утримання;

{Пункт 3 частини шостої статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

4) вносить раді пропозиції щодо утворення і обрання постійних комісій ради;

5) координує діяльність постійних комісій ради, дає їм доручення, сприяє організації виконання їх рекомендацій;

6) організує подання депутатам допомоги у здійсненні ними своїх повноважень;

7) організує відповідно до законодавства проведення референдумів та виборів до органів державної влади і місцевого самоврядування;

8) організує роботу президії (колегії) ради (у разі її створення);

9) призначає і звільняє керівників та інших працівників структурних підрозділів виконавчого апарату ради;

10) здійснює керівництво виконавчим апаратом ради;

11) є розпорядником коштів, передбачених на утримання ради та її виконавчого апарату;

12) підписує рішення ради, протоколи сесій ради;

13) забезпечує роботу по розгляду звернень громадян та доступу до публічної інформації; веде особистий прийом громадян;

{Пункт 13 частини шостої статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

14) забезпечує гласність у роботі ради та її органів, обговорення громадянами проектів рішень ради, важливих питань місцевого значення, вивчення громадської думки, оприлюднює рішення ради;

15) представляє раду у відносинах з державними органами, іншими органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, трудовими колективами, адміністрацією підприємств, установ, організацій і громадянами, а також у зовнішніх відносинах відповідно до законодавства;

16) за рішенням ради звертається до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад у сфері їх спільних інтересів, а також повноваження районних, обласних рад та їх органів;

17) звітує перед радою про свою діяльність не менше одного разу на рік, у тому числі про виконання [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#), здійснення державної регуляторної політики відповідно виконавчим апаратом районної, обласної ради, районної у місті ради, а на вимогу не менш як третини депутатів - у визначений радою термін;

{Пункт 17 частини шостої статті 55 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2388-VI від 01.07.2010](#), [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

18) вирішує інші питання, доручені йому радою.

7. Голова районної, обласної, районної у місті ради в межах своїх повноважень видає розпорядження.

Стаття 56. Заступник голови районної, районної у місті ради та перший заступник, заступник голови обласної ради

1. Районна, районна у місті рада обирає заступника голови ради.

Обласна рада обирає першого заступника, заступника голови ради.

2. Заступник голови районної, районної у місті (у разі її створення) ради, перший заступник, заступник голови обласної ради обираються відповідною радою в межах строку її повноважень з числа депутатів цієї ради шляхом таємного голосування і здійснюють свої повноваження до припинення ними повноважень депутата ради відповідного скликання, крім випадків дострокового припинення їх повноважень у порядку, встановленому частинами третьою та четвертою цієї статті.

3. Повноваження заступника голови районної у місті, районної ради, першого заступника, заступника голови обласної ради можуть бути достроково припинені без припинення повноважень депутата відповідної ради за рішенням відповідної ради, що приймається шляхом таємного голосування. Питання про дострокове припинення їх повноважень може бути внесено на розгляд відповідної ради на вимогу не менш як третини депутатів від загального складу ради або голови ради.

4. Повноваження заступника голови районної у місті, районної ради, першого заступника, заступника голови обласної ради також вважаються достроково припиненими без припинення повноважень депутата відповідної ради в разі звернення з особистою заявою до відповідної ради про складення ним повноважень заступника (першого заступника) голови ради.

{Абзаци перший - четвертий частини четвертої статті 56 замінено одним абзацом згідно із Законом [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

Зазначені повноваження заступника (першого заступника) голови ради припиняються з дня прийняття відповідною радою рішення, яким береться до відома зазначений факт.

5. У випадках, передбачених частинами третьою та четвертою цієї статті, відповідна особа звільняється з посади заступника (першого заступника) голови ради з дня припинення її повноважень.

6. Заступник голови районної у місті, районної ради, перший заступник голови обласної ради здійснює повноваження голови відповідної ради за відсутності голови ради на підставі його розпорядження, а також у разі неможливості виконання головою ради своїх обов'язків з інших причин.

7. Заступник голови обласної ради здійснює повноваження першого заступника голови обласної ради, у тому числі передбачені частиною шостою цієї статті, за відсутності першого заступника голови обласної ради або неможливості виконання ним своїх обов'язків з інших причин.

8. Заступник голови районної у місті, районної ради, перший заступник, заступник голови обласної ради працюють у раді на постійній основі. На них поширюються вимоги щодо обмеження сумісності їх діяльності з іншою роботою (діяльністю), встановлені цим Законом для голови ради.

{Стаття 56 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

Стаття 57. Президія (колегія) районної, обласної ради

1. Районна, обласна рада може утворити президію (колегію) ради. Президія (колегія) ради є дорадчим органом ради, який попередньо готує узгоджені пропозиції і рекомендації з питань, що передбачається внести на розгляд ради. Президія (колегія) ради може приймати рішення, які мають дорадчий характер.

2. До складу президії (колегії) ради входять голова ради, відповідно заступник голови районної, районної у місті ради чи перший заступник, заступник голови обласної ради, голови постійних комісій ради, уповноважені представники депутатських груп і фракцій.

{Частина друга статті 57 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

3. Президія (колегія) ради діє на основі Положення про неї, що затверджується радою.

Стаття 58. Виконавчий апарат районної, обласної ради

1. Виконавчий апарат районної, обласної ради забезпечує здійснення радою повноважень, наданих їй [Конституцією України](#), цим та іншими законами.

2. Виконавчий апарат ради здійснює організаційне, правове, інформаційне, аналітичне, матеріально-технічне забезпечення діяльності ради, її органів, депутатів, сприяє здійсненню відповідною радою взаємодії і зв'язків з територіальними громадами, місцевими органами виконавчої влади, органами та посадовими особами місцевого самоврядування. Виконавчий апарат ради забезпечує виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих відповідною радою, якщо рішенням цієї ради повноваження щодо забезпечення виконання заходів з відстеження результативності цих регуляторних актів не делеговано відповідним місцевим державним адміністраціям.

{Частина друга статті 58 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

3. Виконавчий апарат ради утворюється відповідною радою. Його структура, чисельність, визначена відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України, та витрати на утримання встановлюються радою за поданням її голови.

{Частина третя статті 58 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 107-VI від 28.12.2007](#) - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду [№ 10-рп/2008 від 22.05.2008](#)}

{Щодо зупинення та відновлення дії частини третьої додатково див. Закони [№ 489-V від 19.12.2006](#), [№ 749-V від 15.03.2007](#)}

4. Виконавчий апарат ради за посадою очолює голова відповідної ради.

Стаття 59. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування

1. Рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі рішень.

{Офіційне тлумачення положень частини першої статті 59 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-рп/2009 від 16.04.2009](#)}

2. Рішення ради приймається на її пленарному засіданні після обговорення більшістю депутатів від загального складу ради, крім випадків, передбачених цим

Законом. При встановленні результатів голосування до загального складу сільської, селищної, міської ради включається сільський, селищний, міський голова, якщо він бере участь у пленарному засіданні ради, і враховується його голос.

3. Рішення ради приймаються відкритим поіменним голосуванням, окрім випадків, передбачених [пунктами 4 і 16 статті 26, пунктами 1, 29 і 31 статті 43 та статтями 55, 56](#) цього Закону, в яких рішення приймаються таємним голосуванням. Результати поіменного голосування підлягають обов'язковому оприлюдненню та наданню за запитом відповідно до [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#). На офіційному веб-сайті ради розміщуються в день голосування і зберігаються протягом необмеженого строку всі результати поіменних голосувань. Результати поіменного голосування є невід'ємною частиною протоколу сесії ради.

{Частина третя статті 59 в редакції Закону [№ 842-VIII від 26.11.2015](#)}

4. Рішення сільської, селищної, міської ради у п'ятиденний строк з моменту його прийняття може бути зупинено сільським, селищним, міським головою і внесено на повторний розгляд відповідної ради із обґрунтуванням зауважень. Рада зобов'язана у двотижневий строк повторно розглянути рішення. Якщо рада відхилила зауваження сільського, селищного, міського голови і підтвердила попереднє рішення двома третинами депутатів від загального складу ради, воно набирає чинності.

5. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування нормативно-правового характеру набирають чинності з дня їх офіційного оприлюднення, якщо органом чи посадовою особою не встановлено пізніший строк введення цих актів у дію.

{Частина п'ята статті 59 в редакції Закону [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

6. Виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради в межах своїх повноважень приймає рішення. Рішення виконавчого комітету приймаються на його засіданні більшістю голосів від загального складу виконавчого комітету і підписуються сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті ради.

7. У разі незгоди сільського, селищного, міського голови (голови районної у місті ради) з рішенням виконавчого комітету ради він може зупинити дію цього рішення своїм розпорядженням та внести це питання на розгляд відповідної ради.

8. Сільський, селищний, міський голова, голова районної у місті, районної, обласної ради в межах своїх повноважень видає розпорядження.

9. Рішення виконавчого комітету ради з питань, віднесених до власної компетенції виконавчих органів ради, можуть бути скасовані відповідною радою.

10. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування з мотивів їхньої невідповідності [Конституції](#) або законам України визнаються незаконними в судовому порядку.

{Офіційне тлумачення положень частини десятої статті 59 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 7-рп/2009 від 16.04.2009](#)}

11. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування підлягають обов'язковому оприлюдненню та наданню за запитом відповідно до [Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#). Проекти актів органів місцевого самоврядування оприлюднюються в порядку, передбаченому Законом України "Про доступ до публічної інформації", крім випадків виникнення надзвичайних ситуацій та

інших невідкладних випадків, передбачених законом, коли такі проекти актів оприлюднюються негайно після їх підготовки.

В актах та проектах актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування не може бути обмежено доступ до інформації про витрати чи інше розпорядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним чи комунальним майном, у тому числі про умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримують ці кошти або майно, а також до іншої інформації, обмеження доступу до якої заборонено законом.

{Частина одинадцята статті 59 в редакції Закону [№ 1170-VII від 27.03.2014](#)}

12. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування, які відповідно до закону є регуляторними актами, розробляються, розглядаються, приймаються та оприлюднюються у порядку, встановленому [Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності"](#).

{Статтю 59 доповнено частиною дванадцятою згідно із Законом [№ 2388-VI від 01.07.2010](#)}

Стаття 59⁻¹. Конфлікт інтересів

1. Сільський, селищний, міський голова, секретар, депутат сільської, селищної, міської ради, голова, заступник голови, депутат районної, обласної, районної у місті ради бере участь у розгляді, підготовці та прийнятті рішень відповідною радою за умови самотійного публічного оголошення про це під час засідання ради, на якому розглядається відповідне питання.

2. Здійснення контролю за дотриманням вимог частини першої цієї статті, надання зазначеним у ній особам консультацій та роз'яснень щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, поводження з майном, що може бути неправомірною вигодою та подарунками, покладається на постійну комісію, визначену відповідною радою.

Примітка. Терміни "[реальний конфлікт інтересів](#)", "[потенційний конфлікт інтересів](#)", "[неправомірна вигода](#)", "[подарунок](#)" вживаються у значенні, наведеному в Законі України "Про запобігання корупції".

{Закон доповнено статтею 59⁻¹ згідно із Законом [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

Розділ III

МАТЕРІАЛЬНА І ФІНАНСОВА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 60. Право комунальної власності

1. Територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.

{Частина перша статті 60 із змінами, внесеними згідно із Законом № 997-V від 27.04.2007}

2. Підставою для набуття права комунальної власності є передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом.

3. Територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах безпосередньо або через органи місцевого самоврядування можуть об'єднувати на договірних засадах на праві спільної власності об'єкти права комунальної власності, а також кошти місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій і створювати для цього відповідні органи і служби.

4. Районні та обласні ради від імені територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюють управління об'єктами їхньої спільної власності, що задовольняють спільні потреби територіальних громад.

5. Органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад відповідно до закону здійснюють правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, в тому числі виконують усі майнові операції, можуть передавати об'єкти права комунальної власності у постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам, здавати їх в оренду, продавати і купувати, використовувати як заставу, вирішувати питання їхнього відчуження, визначати в угодах та договорах умови використання та фінансування об'єктів, що приватизуються та передаються у користування і оренду.

6. Доцільність, порядок та умови відчуження об'єктів права комунальної власності визначаються відповідною радою. Доходи від відчуження об'єктів права комунальної власності зараховуються до відповідних місцевих бюджетів і спрямовуються на фінансування заходів, передбачених бюджетами розвитку.

7. Майнові операції, які здійснюються органами місцевого самоврядування з об'єктами права комунальної власності, не повинні ослаблювати економічних основ місцевого самоврядування, зменшувати обсяг та погіршувати умови надання послуг населенню.

8. Право комунальної власності територіальної громади захищається законом на рівних умовах з правами власності інших суб'єктів. Об'єкти права комунальної власності не можуть бути вилучені у територіальних громад і передані іншим суб'єктам права власності без згоди безпосередньо територіальної громади або відповідного рішення ради чи уповноваженого нею органу, за винятком випадків, передбачених законом.

9. Сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради мають право:

1) вносити пропозиції про передачу або продаж у комунальну власність відповідних територіальних громад підприємств, установ та організацій, їх структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать до державної та інших форм власності, якщо вони мають важливе значення для забезпечення комунально-побутових і соціально-культурних потреб територіальних громад;

2) на переважне придбання в комунальну власність приміщень, споруд, інших об'єктів, розташованих на відповідній території, якщо вони можуть бути використані

для забезпечення комунально-побутових та соціально-культурних потреб територіальних громад;

3) мати об'єкти комунальної власності за межами відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Стаття 61. Місцеві бюджети

1. Органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах (у разі їх створення) самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети згідно з [Бюджетним кодексом України](#).

{Частина перша статті 61 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

2. Районні та обласні ради затверджують районні та обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних та культурних програм, контролюють їх виконання.

3. Складання і виконання районних і обласних бюджетів здійснюють відповідні державні адміністрації згідно з [Бюджетним кодексом України](#).

{Частина третя статті 61 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

4. Самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі законом загальнодержавними доходами, а також правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів відповідно до закону.

5. Втручання державних органів у процес складання, затвердження і виконання місцевих бюджетів не допускається, за винятком випадків, передбачених цим та іншими законами.

Стаття 62. Участь держави у формуванні доходів місцевих бюджетів

1. Держава фінансово підтримує місцеве самоврядування, бере участь у формуванні доходів місцевих бюджетів, здійснює контроль за законним, доцільним, економічним, ефективним витрачанням коштів та належним їх обліком. Вона гарантує органам місцевого самоврядування доходну базу, достатню для забезпечення населення послугами на рівні мінімальних соціальних потреб. У випадках, коли доходи від закріплених за місцевими бюджетами загальнодержавних податків та зборів перевищують мінімальний розмір місцевого бюджету, держава вилучає із місцевого бюджету до державного бюджету частину надлишку в порядку, встановленому [Бюджетним кодексом України](#).

{Частина перша статті 62 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

2. Мінімальні розміри місцевих бюджетів визначаються на основі фінансових нормативів бюджетної забезпеченості з урахуванням економічного, соціального, природного та екологічного стану відповідних територій виходячи з рівня мінімальних соціальних потреб, встановленого законом.

{Частина друга статті 62 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

Стаття 63. Доходи місцевих бюджетів

1. Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом, джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

2. Доходи місцевих бюджетів районних у містах рад (у разі їх створення) формуються відповідно до обсягу повноважень, що визначаються відповідними міськими радами.

3. Склад доходів місцевих бюджетів визначається [Бюджетним кодексом України](#) та законом про Державний бюджет України.

{Частина третя статті 63 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

4. Доходи місцевого бюджету зараховуються до загального або спеціального фонду місцевого бюджету відповідно до вимог [Бюджетного кодексу України](#) та закону про Державний бюджет України.

{Частина четверта статті 63 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

5. У складі надходжень спеціального фонду місцевого бюджету виділяються надходження бюджету розвитку, які формуються відповідно до вимог Бюджетного кодексу України.

{Частина п'ята статті 63 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

6. Кошти державного бюджету, що передаються у вигляді дотацій та субвенцій, затверджуються у законі про Державний бюджет України для кожного відповідного місцевого бюджету згідно з Бюджетним кодексом України.

{Частина шоста статті 63 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

7. Кошти, передані державою у вигляді дотацій та субвенцій, можуть розподілятися Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, міськими (міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення), районними радами між відповідними місцевими бюджетами та використовуватися для фінансування спільних проектів відповідних територіальних громад.

{Частина сьома статті 63 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

Стаття 64. Видатки місцевих бюджетів

1. Видатки, які здійснюються органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад, їх розмір і цільове спрямування визначаються відповідними рішеннями про місцевий бюджет; видатки, пов'язані із здійсненням районними, обласними радами заходів щодо забезпечення спільних інтересів територіальних громад, - відповідними рішеннями про районний та обласний бюджети.

{Частина перша статті 64 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

2. Сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради та їх виконавчі органи самостійно розпоряджаються коштами відповідних місцевих бюджетів, визначають напрями їх використання.

3. Районні, обласні бюджети виконують місцеві державні адміністрації в цілях і обсягах, що затверджуються відповідними радами.

4. Видатки місцевого бюджету формуються відповідно до розмежування видатків між бюджетами, визначеного [Бюджетним кодексом України](#), для виконання повноважень органів місцевого самоврядування.

{Частина четверта статті 64 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

5. Видатки місцевого бюджету здійснюються із загального та спеціального фондів місцевого бюджету відповідно до вимог Бюджетного кодексу України та закону про Державний бюджет України.

{Частина п'ята статті 64 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

6. У складі витрат спеціального фонду місцевого бюджету виділяються витрати бюджету розвитку.

{Частина шоста статті 64 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

7. Кошти бюджету розвитку спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаної із здійсненням інвестиційної діяльності, здійснення інших заходів, пов'язаних з розширенням відтворенням, а також на погашення місцевого боргу.

{Частина сьома статті 64 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

Стаття 65. Використання вільного залишку коштів місцевих бюджетів

Перевищення залишку коштів загального фонду місцевого бюджету над оборотним залишком бюджетних коштів на кінець бюджетного періоду становить вільний залишок коштів місцевих бюджетів, який використовується на проведення витрат місцевого бюджету згідно із змінами до рішення про місцевий бюджет.

{Стаття 65 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

Стаття 66. Збалансування місцевих бюджетів

{Назва статті 66 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

1. Місцеві бюджети мають бути достатніми для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень та забезпечення населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб.

2. Повноваження на здійснення витрат місцевого бюджету мають відповідати обсягу надходжень місцевого бюджету.

{Частина друга статті 66 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

3. У разі коли вичерпано можливості збалансування місцевих бюджетів і при цьому не забезпечується покриття видатків, необхідних для здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень та забезпечення населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб, держава забезпечує збалансування місцевих бюджетів шляхом передачі необхідних коштів до відповідних місцевих бюджетів у вигляді дотацій та субвенцій відповідно до закону.

{Частина третя статті 66 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

Стаття 67. Фінансове забезпечення витрат, пов'язаних із здійсненням органами місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади та виконанням рішень органів державної влади

{Назва статті 67 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

1. Держава фінансово забезпечує здійснення органами місцевого самоврядування наданих законом повноважень органів виконавчої влади у повному обсязі за рахунок закріплення за відповідними місцевими бюджетами джерел доходів бюджету, надання трансфертів з державного бюджету, а також передання органам місцевого самоврядування відповідних об'єктів державної власності.

{Частина перша статті 67 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

2. Рішення органів державної влади, які призводять до додаткових видатків органів місцевого самоврядування, обов'язково супроводжуються передачею їм необхідних фінансових ресурсів. Вказані рішення виконуються органами місцевого самоврядування в межах переданих їм фінансових ресурсів. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади і попередньо не забезпечені відповідними фінансовими ресурсами, компенсуються державою.

Стаття 68. Утворення цільових фондів

1. Органи місцевого самоврядування можуть утворювати цільові фонди, які є складовою спеціального фонду відповідного місцевого бюджету.

2. Порядок формування та використання цільових фондів визначається положенням про ці фонди, що затверджується відповідною місцевою радою.

{Стаття 68 в редакції Закону [№ 2813-IV від 06.09.2005](#)}

Стаття 69. Місцеві податки і збори

1. Органи місцевого самоврядування відповідно до [Податкового кодексу України](#) встановлюють місцеві податки і збори. Місцеві податки і збори зараховуються до відповідних місцевих бюджетів у порядку, встановленому [Бюджетним кодексом України](#) з урахуванням особливостей, визначених Податковим кодексом України.

{Частина перша статті 69 в редакції Закону [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

{Частина другу статті 69 виключено на підставі Закону [№ 2756-VI від 02.12.2010](#)}

Стаття 70. Участь органів місцевого самоврядування у фінансово-кредитних відносинах

1. Рада або за її рішенням інші органи місцевого самоврядування можуть здійснювати місцеві запозичення та отримувати позики місцевим бюджетам відповідно до вимог, встановлених [Бюджетним кодексом України](#).

{Частина перша статті 70 в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

2. Органи місцевого самоврядування можуть створювати комунальні банки та інші фінансово-кредитні установи, виступати гарантами кредитів підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, здійснювати розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на депозитах з дотриманням вимог, встановлених [Бюджетним кодексом України](#) та іншими законами України.

{Частина друга статті 70 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

Розділ IV

ГАРАНТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 71. Гарантії місцевого самоврядування, його органів та посадових осіб

1. Територіальні громади, органи та посадові особи місцевого самоврядування самостійно реалізують надані їм повноваження.

2. Органи виконавчої влади, їх посадові особи не мають права втручатися в законну діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування, а також вирішувати питання, віднесені [Конституцією України](#), цим та іншими законами до повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування, крім випадків виконання делегованих їм радами повноважень, та в інших випадках, передбачених законом.

3. У разі розгляду місцевою державною адміністрацією питань, які зачіпають інтереси місцевого самоврядування, вона повинна повідомити про це відповідні органи та посадових осіб місцевого самоврядування.

4. Органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право звертатися до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад, повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Стаття 72. Підзвітність і підконтрольність місцевих державних адміністрацій районним, обласним радам

1. Місцеві державні адміністрації є підзвітними відповідним районним, обласним радам у виконанні програм соціально-економічного і культурного розвитку, районних, обласних бюджетів, підзвітними і підконтрольними у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними, обласними радами, а також у виконанні рішень рад з цих питань.

2. Районна, обласна рада може шляхом таємного голосування висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого Президент України приймає рішення і дає відповідній раді обґрунтовану відповідь.

3. Якщо недовіру голові районної, обласної державної адміністрації висловили не менш як дві третини депутатів від загального складу відповідної ради, Президент України приймає рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації.

Стаття 73. Обов'язковість актів і законних вимог органів та посадових осіб місцевого самоврядування

1. Акти ради, сільського, селищного, міського голови, голови районної в місті ради, виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, прийняті в межах наданих їм повноважень, є обов'язковими для виконання всіма розташованими на відповідній території органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами, а також громадянами, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території.

2. На вимогу відповідних органів та посадових осіб місцевого самоврядування керівники розташованих або зареєстрованих на відповідній території підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності зобов'язані прибути на засідання цих органів для подання інформації з питань, віднесених до відання ради та її органів, відповіді на запити депутатів.

3. Місцеві органи виконавчої влади, підприємства, установи та організації, а також громадяни несуть встановлену законом відповідальність перед органами місцевого самоврядування за заподіяну місцевому самоврядуванню шкоду їх діями або бездіяльністю, а також у результаті невиконання рішень органів та посадових осіб місцевого самоврядування, прийнятих у межах наданих їм повноважень.

Стаття 74. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування

1. Органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність за свою діяльність перед територіальною громадою, державою, юридичними і фізичними особами.

2. Підстави, види і порядок відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування визначаються [Конституцією України](#), цим та іншими законами.

Стаття 75. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальними громадами

1. Органи та посадові особи місцевого самоврядування є підзвітними, підконтрольними і відповідальними перед територіальними громадами. Вони періодично, але не менш як два рази на рік, інформують населення про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, місцевого бюджету, з інших питань місцевого значення, звітують перед територіальними громадами про свою діяльність.

2. Територіальна громада у будь-який час може достроково припинити повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування, якщо вони порушують Конституцію або закони України, обмежують права і свободи громадян, не забезпечують здійснення наданих їм законом повноважень.

3. Порядок і випадки дострокового припинення повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування територіальними громадами визначаються цим та іншими законами.

Стаття 76. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед державою

1. Органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність у разі порушення ними Конституції або законів України.

2. Органи та посадові особи місцевого самоврядування з питань здійснення ними делегованих повноважень органів виконавчої влади є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

Стаття 77. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед юридичними і фізичними особами

1. Шкода, заподіяна юридичним і фізичним особам в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, відшкодовується за рахунок коштів місцевого бюджету, а в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб місцевого самоврядування - за рахунок їх власних коштів у порядку, встановленому законом.

2. Спори про поновлення порушених прав юридичних і фізичних осіб, що виникають в результаті рішень, дій чи бездіяльності органів або посадових осіб місцевого самоврядування, вирішуються в судовому порядку.

Стаття 78. Дострокове припинення повноважень ради

1. Повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради можуть бути достроково припинені у випадках:

1) якщо рада прийняла рішення з порушенням [Конституції України](#), цього та інших законів, прав і свобод громадян, ігноруючи при цьому вимоги компетентних органів про приведення цих рішень у відповідність із законом;

2) якщо сесії ради не проводяться без поважних причин у строки, встановлені цим Законом, або рада не вирішує питань, віднесених до її відання;

3) передбачених [Законом України](#) "Про військово-цивільні адміністрації".

{Частина першу статті 78 доповнено пунктом 3 згідно із Законом [№ 650-VIII від 17.07.2015](#)}

2. Повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті ради за наявності підстав, передбачених пунктами 1, 2 частини першої цієї статті, та в інших випадках можуть бути припинені достроково за рішенням місцевого референдуму. Порядок проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень ради визначається законом про місцеві референдуми.

{Частина друга статті 78 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

3. Питання про дострокове припинення повноважень сільської, селищної, міської, районної в місті ради за рішенням місцевого референдуму може бути порушене сільським, селищним, міським головою, а також не менш як однією десятою частиною громадян, що проживають на відповідній території і мають право голосу.

4. За наявності підстав, передбачених пунктами 1, 2 частини першої цієї статті, рішення суду про визнання актів ради незаконними, висновків відповідного комітету Верховної Ради Верховна Рада України може призначити позачергові вибори сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради. Питання про призначення Верховною Радою України позачергових виборів сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради може порушуватись перед Верховною Радою України сільським, селищним, міським головою, головою обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації.

{Частина четверта статті 78 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

5. Повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради за наявності підстав, передбачених пунктом 3 частини першої цієї статті, достроково припиняються з дня набрання чинності актом Президента України про утворення відповідної військово-цивільної адміністрації.

{Статтю 78 доповнено новою частиною згідно із Законом [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

6. У разі дострокового припинення повноважень ради позачергові місцеві вибори призначаються Верховною Радою України не пізніше ніж у дев'яностоденний строк з дня дострокового припинення повноважень відповідної ради. Порядок проведення позачергових виборів рад визначається законом про вибори.

{Частина п'ята статті 78 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1184-VII від 08.04.2014](#)}

7. Сільська, селищна, міська, районна в місті рада, щодо якої місцевим референдумом прийнято рішення про дострокове припинення повноважень, а також місцева рада, щодо якої Верховна Рада України прийняла рішення про призначення позачергових виборів, продовжує діяти до обрання нового складу відповідної ради.

{Частина шоста статті 78 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

Стаття 79. Дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови

{Назва статті 79 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

1. Повноваження сільського, селищного, міського голови, вважаються достроково припиненими у разі:

{Абзац перший частини першої статті 79 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

1) його звернення з особистою заявою до відповідної ради про складення ним повноважень голови;

2) припинення його громадянства;

3) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;

3-¹) набрання законної сили рішенням суду про притягнення його до відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, яким накладено стягнення у виді позбавлення права займати посади або займатися діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

{Частина першу статті 79 доповнено пунктом 3-¹ згідно із Законом [№ 4711-VI від 17.05.2012](#); із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#); в редакції Закону [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

{Пункт 4 частини першої статті 79 виключено на підставі Закону [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

4) відкликання з посади за народною ініціативою;

{У частину першу статті 79 включено пункт 4 згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

5) визнання його судом недієздатним, безвісно відсутнім або оголошення таким, що помер;

6) його смерті.

2. Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути також достроково припинені, якщо він порушує [Конституцію](#) або закони України, права і свободи громадян, не забезпечує здійснення наданих йому повноважень.

Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути достроково припинені також у випадку, передбаченому [Законом України](#) "Про військово-цивільні адміністрації".

{Частина другу статті 79 доповнено абзацом другим згідно із Законом [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

{Частина друга статті 79 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 650-VIII від 17.07.2015](#), [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

3. Повноваження сільського, селищного, міського голови за наявності підстав, передбачених [абзацом першим](#) частини другої цієї статті, можуть бути припинені достроково за рішенням місцевого референдуму або за рішенням відповідної ради, прийнятим шляхом таємного голосування не менш як двома третинами голосів депутатів від загального складу ради. Порядок проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови визначається законом про місцеві референдуми.

{Частина третя статті 79 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 806-VI від 25.12.2008](#), [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

{Щодо конституційності положень частини третьої статті 79 див. Рішення Конституційного Суду [№ 1-пн/2000 від 09.02.2000](#)}

4. Рішення про проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови приймається сільською, селищною, міською радою як за власною ініціативою, так і на вимогу не менш як однієї десятої частини громадян, що проживають на відповідній території і мають право голосу.

5. Сільський, селищний, міський голова може бути відкликаний з посади за народною ініціативою в порядку, визначеному [Законом України "Про статус депутатів місцевих рад"](#) з особливостями, передбаченими частинами шостою - десятою цієї статті, не раніше як через рік з моменту набуття ним повноважень.

{Статтю 79 доповнено частиною згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

6. Рішення про внесення пропозицій щодо відкликання сільського, селищного, міського голови за народною ініціативою приймається на зборах виборців у кількості не менше:

- 1) 20 осіб для відкликання сільського голови;
- 2) 30 осіб для відкликання селищного голови;
- 3) 50 осіб для відкликання міського голови міст районного значення;
- 4) 200 осіб для відкликання міського голови міст обласного значення;
- 5) 400 осіб для відкликання міського голови міст Києва та Севастополя.

Кількість членів ініціативної групи становить у разі відкликання:

- 1) сільського, селищного голови - не менше 10 осіб;
- 2) міського голови міста районного значення - не менше 20 осіб;
- 3) міського голови міста обласного значення - не менше 50 осіб;
- 4) міського голови міст Києва та Севастополя - не менше 75 осіб.

{Статтю 79 доповнено частиною згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

7. На підтримку пропозиції про відкликання сільського, селищного, міського голови має бути зібрано кількість підписів, що перевищує кількість голосів, поданих за нього на місцевих виборах, за результатами яких він був обраний сільським, селищним, міським головою.

Збір підписів проводиться у разі відкликання:

- 1) сільського, селищного голови - протягом десяти днів;
- 2) міського голови міста районного значення - протягом двадцяти днів;
- 3) міського голови міста обласного значення, міст Києва та Севастополя - протягом тридцяти днів.

Територіальна виборча комісія перевіряє правильність оформлення підписних листів, кількість зібраних підписів у разі відкликання:

- 1) сільського, селищного голови - протягом десяти днів з дня їх отримання;
- 2) міського голови міст районного значення - протягом двадцяти днів з дня їх отримання;
- 3) міського голови міст обласного значення - протягом тридцяти днів з дня їх отримання;
- 4) міського голови міст Києва та Севастополя - протягом тридцяти п'яти днів з дня їх отримання.

{Статтю 79 доповнено частиною згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

8. Рішення про дострокове припинення повноважень за народною ініціативою сільського, селищного, міського голови, який був обраний шляхом самовисування, приймається за поданням територіальної виборчої комісії відповідною сільською, селищною, міською радою більшістю голосів від її складу.

У разі прийняття місцевою радою рішення про відкликання сільського, селищного, міського голови за народною ініціативою або у разі подання до місцевої ради рішення вищого керівного органу партії, місцева організація якої висувала

відповідного кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, про відкликання сільського, селищного, міського голови за народною ініціативою, особа, яка на цей час відповідно до закону здійснює повноваження сільського, селищного, міського голови, не пізніш як на п'ятнадцятий день з дня прийняття відповідного рішення звертається до Верховної Ради України з клопотанням щодо призначення позачергових виборів сільського, селищного, міського голови.

{Статтю 79 доповнено частиною згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

9. За наявності рішень суду про визнання розпоряджень чи дій сільського, селищного, міського голови незаконними, висновків відповідного комітету Верховної Ради Верховна Рада України може призначити позачергові вибори сільського, селищного, міського голови. Питання про призначення Верховною Радою України позачергових виборів сільського, селищного, міського голови може порушуватись перед Верховною Радою України відповідною сільською, селищною, міською радою, головою обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації.

10. У разі дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови відповідні позачергові місцеві вибори призначаються Верховною Радою України не пізніше ніж у дев'яностоденний строк з дня дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови. Порядок проведення позачергових виборів сільського, селищного, міського голови визначається законом про вибори.

{Частина статті 79 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1184-VII від 08.04.2014](#)}

11. Повноваження сільського, селищного, міського голови припиняються достроково, а відповідна особа звільняється з посади:

1) з підстав, зазначених у пунктах [1](#), [2](#), [5](#), [6](#) частини першої цієї статті, - з дня прийняття відповідною радою рішення, яким береться до відома зазначений факт;

{Пункт 1 частини статті 79 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

2) з підстав, зазначених у пунктах 3, 3⁻¹ частини першої цієї статті, - з дня, наступного за днем одержання радою або її виконавчим комітетом копії відповідного рішення суду без прийняття рішення відповідної ради;

{Частину статті 79 доповнено новим пунктом згідно із Законом [№ 1700-VII від 14.10.2014](#)}

3) з підстав, зазначених в абзаці першому частини другої цієї статті, - з дня прийняття місцевим референдумом або відповідною радою рішення про дострокове припинення повноважень;

{Пункт 3 частини статті 79 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

3⁻¹) з підстав, зазначених в [абзаці другому](#) частини другої цієї статті, - з дня набрання чинності актом Президента України про утворення відповідної військово-цивільної адміністрації населеного пункту (населених пунктів);

{Частину одинадцятую статті 79 доповнено пунктом 3⁻¹ згідно із Законом [№ 995-VIII від 04.02.2016](#)}

4) у випадку, передбаченому частиною п'ятою цієї статті, - з моменту вступу на цю посаду іншої особи, обраної на наступних виборах;

5) у випадку, передбаченому пунктом 4 частини першої цієї статті, - з дня прийняття відповідною радою або вищим керівним органом відповідної політичної партії рішення про дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови.

{Частина одинадцята статті 79 доповнено пунктом 5 згідно із Законом [№ 595-VIII від 14.07.2015](#)}

{Частина статті 79 в редакції Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

{Частина статті 79 виключено на підставі Закону [№ 806-VI від 25.12.2008](#)}

{Офіційне тлумачення положень статті 79 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 21-рп/2003 від 25.12.2003](#)}

Стаття 80. Дострокове припинення повноважень органів самоорганізації населення

1. Повноваження органу самоорганізації населення припиняються достроково у разі:

1) невиконання рішень сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, її виконавчого комітету, загальних зборів громадян або невиконання своїх повноважень;

2) його саморозпуску.

2. Рішення про дострокове припинення повноважень органу самоорганізації населення приймається загальними зборами громадян, що утворили даний орган, або відповідною радою.

Розділ V

ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Положення цього Закону є основою для розробки та прийняття інших законодавчих актів про місцеве самоврядування в Україні, а також законів про міста Київ і Севастополь.

2. Сільські, селищні, міські, районні в містах, районні, обласні ради після набрання чинності цим Законом здійснюють повноваження, передбачені [Конституцією України](#) і цим Законом.

Районні у містах ради після набрання чинності цим Законом здійснюють свої повноваження відповідно до закону. Обрання нового складу цих рад проводиться в порядку, що передбачається цим та іншими законами.

Рішення про проведення референдумів територіальних громад міст з районним поділом щодо утворення (неутворення) районних у містах рад відповідно до [статті 5](#) цього Закону приймаються на вимогу не менш як однієї десятої членів цих громад або половини від загального складу депутатів відповідних міських рад. Рішення міських рад з цього питання приймаються з урахуванням думки районних у містах рад та членів територіальних громад цих міст. Рішення територіальних громад міст з районним поділом або міських рад із зазначеного питання повинні бути прийняті не пізніше як за шість місяців до дня проведення чергових виборів.

3. З набранням чинності цим Законом голови сільських, селищних, міських рад набувають статусу сільських, селищних, міських голів.

4. До прийняття закону про вибори сільських, селищних, міських голів вибори сільських, селищних, міських голів проводяться в порядку, передбаченому

Законом України "Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад".

{Пункт 5 розділу V втратив чинність на підставі Закону [№ 2493-III від 07.06.2001](#)}

6. До прийняття закону про адміністративно-територіальний устрій України у територіальних громадах, що складаються з жителів кількох населених пунктів, вибори депутатів сільських, селищних, міських рад, а також сільських, селищних, міських голів проводяться за нині діючим адміністративно-територіальним устроєм.

7. До прийняття закону про адміністративно-територіальний устрій України територіальні громади села, селища, міста, що добровільно об'єдналися в одну територіальну громаду, шляхом місцевого референдуму можуть прийняти рішення про вихід з цієї громади лише за умови наявності фінансово-матеріальної бази, достатньої для забезпечення здійснення кожною з цих громад функцій і повноважень місцевого самоврядування відповідно до цього Закону.

8. Облік даних про кількість і склад територіальних громад та органів місцевого самоврядування, подання їм методичної допомоги здійснюються Верховною Радою України.

9. Правові засади бюджетного процесу та міжбюджетних відносин щодо місцевих бюджетів визначаються [Бюджетним кодексом України](#).

{Пункт 9 розділу V в редакції Закону [№ 2457-VI від 08.07.2010](#)}

10. З набранням чинності цим Законом майно, яке до прийняття [Конституції України](#) у встановленому законодавством порядку передане державою до комунальної власності адміністративно-територіальних одиниць та набуте ними на інших законних підставах, крім майна, що відчужене у встановленому законом порядку, є комунальною власністю відповідних територіальних громад сіл, селищ, міст.

Майно, передане до комунальної власності областей і районів, а також набуте на інших законних підставах, є спільною власністю територіальних громад сіл, селищ, міст, управління яким відповідно до Конституції України здійснюють районні та обласні ради або уповноважені ними органи. Відчуження зазначеного майна здійснюється лише за рішенням власника або уповноваженого ним органу.

За пропозицією сільських, селищних, міських рад районні, обласні ради повинні приймати рішення про передачу до комунальної власності відповідних територіальних громад окремих об'єктів, спільної власності територіальних громад, які знаходяться на їх території і задовольняють колективні потреби виключно цих територіальних громад.

Правовий режим майна спільної власності територіальних громад визначається законом.

Кабінет Міністрів України разом з Фондом державного майна України у двомісячний строк з дня набрання чинності цим Законом подають на розгляд Верховної Ради України проект закону про комунальну власність.

11. Районні і обласні ради відповідно до вимог Конституції України та цього Закону у двомісячний термін після набрання чинності цим Законом обирають голів рад (де ці посади суміщають керівники місцевих державних адміністрацій) та утворюють виконавчий апарат рад, а також приймають рішення про делегування повноважень відповідним місцевим державним адміністраціям.

12. Цей Закон набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

З дня набрання чинності цим Законом втрачають чинність:

Закон Української РСР "Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування" (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 2, ст.5; Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 28, ст.387, № 31, ст.438, № 33, ст.475, ст.476; 1993 р., № 7, ст.54, № 17, ст.184, № 18, ст.189, № 19, ст.199, № 26, ст.277; 1995 р., № 22, ст.171; 1996 р., № 16, ст.71);

Закон України "Про формування місцевих органів влади і самоврядування" (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 22, ст.144, № 26, ст.217);

Закон України "Про Представника Президента України" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 23, ст.335, № 31, ст.437; 1993 р., № 19, ст.197);

Постанова Верховної Ради України "Про порядок введення в дію Закону України "Про Представника Президента України" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 23, ст.336, № 31, ст.447, № 33, ст.485).

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «**Організація та управління в природоохоронній діяльності**» для студентів 4 курсу денної форми навчання за напрямом підготовки “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування” / Павленко М.Ю., Сапко О.Ю., Гарабajій Т.А. – Одеса: ОДЕКУ, 2016. – 156 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять з дисципліни:

«Організація та управління в природоохоронній діяльності»

Напрямок підготовки “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування”

«Затверджено»
на засіданні методичної комісії
еколого-економічного факультету
Протокол № ____ від _____.2016 р.
Голова _____

О.Г.Владимирова

«Затверджено»
на засіданні кафедри
екологічного права і контролю
Протокол № ____ від _____.2016 р.
зав.каф. _____ І.Д.Люєва

Одеса-2016